

Heemkundige kring V.Z.W.
"de Semse"

ARK WEERDE ST MARTINUS
STHUISHOEVE HOFSTADE
OCCESSIE ELEWIJF ST HUBERTUS
PEL HET HAMMEKE ZEMST
IDERKAAK MAMMOET BOS VAN AA
STEEL RELEGEM ZEMST
LDATENKERKHOF EPPEGEM

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst

25ste jaargang
September 2009

secret: Vredelaan 48 1982 Zemst
tel: 00.32(0)15.62.07.40
colette.vanderbeken@pandora.be

Colofon

De Semse kroniek
25ste jaargang
Juli - augustus – september

Heemkundige kring "de Semse"
Vereniging zonder winstgevend doel
Opgericht in juni 1985
Ondernemingsnummer: 432.094.418
Bibliotheek/wettelijk depot: 27982

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst
Secretariaat: Vredelaan 48 1982 Zemst (Weerde)
Tel: 00 32 (0) 15 62 07 40
e-mail: colette.vanderbeken@pandora.be
www.bloggen.be/desemse
www.Zemst.be

Mannaerts Fons, voorzitter
Floridor Staf, o/voorzitter
Vanderbeken Colette, secretaris
Buelens Paul, bestuurslid
De Blander Walter, bestuurslid
Debroeck Roger, bestuurslid
Lambrechts Agnes, bestuurslid
Vermeulen Marie-Louise, bestuurslid

Verantwoordelijke genealogie/paleografie
Lambrechts Agnes
Loosen Libert

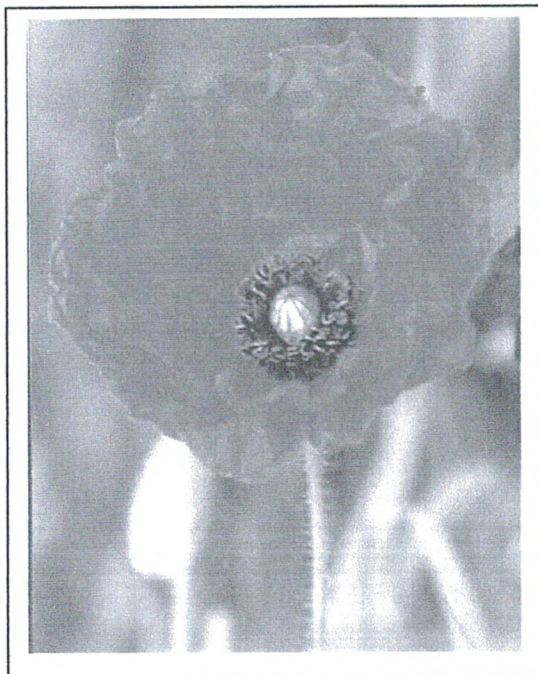
Redactie: Vanderbeken Colette
Fotografie: Mannaerts Fons en Minnes Alida
Digitaal: Loosen Libert

Lidmaatschap	€ 20
Steunend lid	€ 40
Erelid	€ 50
Advertenties	€ 50

(adverteerders ontvangen gratis de Semse kroniek)

Het lidmaatschap geeft recht op: de Semse kroniek x 4
De nieuwsbrief x 12

Toegang tot voordrachten, lezingen, tentoonstellingen, enz...

Woord vooraf.

Wanneer u deze Semse Kroniek in de handen heeft, ligt de zomervakantie alweer achter ons en lonkt het drukke het najaar.

Met deze brengen we een overzicht van de voorbije activiteiten zoals wij ze beleefd hebben.

Onze komende activiteiten zijn vooral gericht op de herinrichting van het Erfgoedhuis. We komen handen tekort en vragen dan ook met aandring om te komen helpen. Het is tegenwoordig moeilijk om geëngageerde mensen (jongeren) aan te trekken, maar dat mag geen reden zijn om bij de pakken te blijven zitten.

Inhoud:

- ❖ 2/6 De vernieuwde Coudenbergssite te Brussel.
- ❖ 4/6 Brugge-Damme – Pracht en praal in Bourgondië.
- ❖ 11/6 Halle,
Provinciale prijs Historisch onderzoek 2008.
- ❖ 13/6 Blankenberghe, VCM – Rondetafel.
- ❖ 14/6 Bertem – Heemdag Vlaams-Brabant “*Het Platteland*”.
- ❖ 20/6 Zomerontmoeting “*Proeftuin*” te St-Niklaas.
- ❖ 27/6 Harderwijk, Wereld Oorlog I – Interneringsdepôt.
- ❖ 2/7 Ommegang te Brussel.
- ❖ 10/7 Bezoek aan de watertoren van Steenokkerzeel.
- ❖ 15/7 L’Hermitage te Amsterdam.
- ❖ 6/8 Avondbezoek aan Industrieel Zaventem
- ❖ 9/8 Waterloo,
  - Soldaten van Napoleon.
  - Vervanging van een loteling in 1815.
  - Gebeurtenissen rond de Boerenkrijg.
- ❖ 20/8 Een namiddag in Vilvoorde.
- ❖ 27/8 De Grote Synagoge en Gastronomisch Brussel
- ❖ 29/8 Nachtwandeling “*Fort Liezele*”.

De vernieuwde Coudenberg-site.

Machteld De Schrijver

Onlangs ging de vernieuwde archeologische Coudenberg-site opnieuw open, na 3 fasen van archeologisch onderzoek (tussen 1993 en 1994 – tussen 1995 en 1999 - tussen 2007 en 2009). Een eerste maal was deze merkwaardige site, gelegen aan de Kunstberg en onder het Koningsplein, al in 2000 opengesteld. Dit gebeurde toen op uitdrukkelijke wens van minister Eric André. Het jaar 2000 was vooral belangrijk: zowel de Koninklijke Route was hersteld, Brussel was toen ook de locatie van “*Europalia Tsjechië*” en fungeerde dat jaar ook als één van de “*Culturele Hoofdsteden van Europa*”! Tevoren had deze site ook al aan drie verschillende ministers kopzorgen gebracht!

Een site met een ingewikkelde structuur- het grootste archeologische museum van België.

De archeologische site is een ingewikkeld iets; de ondergrondse resten ressorteren onder verschillende bevoegdheden omdat er meerdere partners, instellingen en ministers of schepenen bij betrokken waren...zoals de Stad Brussel, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Koning Boudewijnstichting en de “*vzw Coudenberg*”! Alle moeilijkheden werden tenslotte overwonnen. Nu kan men uiteindelijk belangrijke sites definitief bezoeken, die ooit met elkaar verbonden waren en aan weerszijden van een belangrijke as, de Isabellastraat, lagen. De site is nu de grootste archeologische site van ons land geworden. Ze heeft een oppervlakte van méér dan 9.000 m², een oppervlakte die ¼ van de oppervlakte van het naburige Museum voor Oude Kunst beslaat.

Een didactisch en educatief museum.

Aan het educatieve aspect werd enorm veel aandacht besteed. Zowel een nieuwe en meer handige brochure, 64 aangepaste panelen (waarbij zowel de situatie boven de grond als de situatie in de archeologische site met elkaar vergeleken zijn), projectiezaaltjes in zijruimten, een audioguide, beschikbaar in meerdere vreemde talen, een beter uitgebouwd verlichtingssysteem en 2 maquettes bij de woonvleugel van het Oude Coudenbergpaleis moeten de bezoeker onderweg nog beter wegwijzen en informeren. Overal in deze site vindt men als opvallend symbool of logo de vuurslag en de wegspringende vuurvonken terug. Het waren de symbolen op de kettingschakels van de Ridderorde van het Gulden Vlies. Een belangrijke ridderorde, die in het leven geroepen werd door de Grote Hertog, door Filips de Goede, die het kasteel bewoonde... De schatten van deze orde werden ook tot de komst van de Fransen, in dit Coudenbergkasteel, bewaard. .

Het Hof van Hoogstraten ingericht als nieuwe museumruimte.

Via de neerdalende Isabellastraat (die abrupt tegen een baksteenmuur eindigt, in de buurt van Bozar) en een trap komen we wat hoger op en verderop terecht op een binnenplein, omgeven door een galerij aan 1 zijde. Hier bevond zich ooit een binnentuin (die misschien later zal gereconstrueerd worden?). Zo bereiken we dan, in open lucht, het oude paleis de Lalaing of het zogenoemde Hof van Hoogstraten, dat uitgaat aan de Villa Hermosastraat. Dit paleis is nu het permanente museum. In 5 opeenvolgende zalen worden diverse, herstelde objecten, bij de opgravingen ontdekt, tentoongesteld. Deze objecten zijn per kunstdiscipline gegroepeerd. Men ziet er zowel wapens, andere metalen voorwerpen en glas, uit diverse centra afkomstig (Antwerpen, Luik en Venetië). Of kachel - en vloertegels en versierde haardplaten. Of verschillende soorten ceramiek, zowel ingevoerd als van lokale makelij, zoals steengoed uit Raeren, baardmankruikjes, zacht porselein en allerlei keukengerei. Of toiletartikelen (benen kammen en juwelen) en andere gebruiksartefacten. Ze lichten ons in

over het alledaagse leven van de vroegere bewoners en over de verschillende fasen van bewoning.

Indien de objecten met wapenschilden, heraldische symbolen, initialen of typische stijlorname­nten zijn versierd, kunnen ze nauwkeuriger gedateerd en natuurlijk ook aan bepaalde eigenaars toegeschreven worden. Grote panelen in deze 5 museumlokalen zijn verlevendigd met afbeeldingen van oude stille­vens en van miniaturen. Deze werken werden geschilderd tussen de 15de en de 17de eeuw. Ze zijn soms in de musea in de onmiddellijke buurt van de archeologische site, soms in buitenlandse musea aanwezig en werden uitgekozen voor het didactische aspect, om de bezoeker over het gebruik van de tentoongestelde objecten verder in te lichten. Bij de wapens en de metalen voorwerpen (waaronder nagels, deursloten, sluitingen van boeken, geslagen munten) werd ook nader ingegaan op het tijdrovende en minutieuze restauratiewerk, verricht in gespecialiseerde labo's.

In het paleis werd ook een loopbrug aangebracht. Men kan op deze manier boven de oude kelders lopen. Vroegere vensters en sporen van deuren moeten ons duidelijk maken dat ooit op die plaats een vroeger en dus ouder, middeleeuws straatniveau aanwezig was. De loopbrug is ook een sterke constructie. Ze kan gebruikt worden als staanplaats. Op de aanwezig zijmuren in deze grote ruimte worden constant beelden geprojecteerd. Beelden die details tonen of nog eens de schilderijen en miniaturen op de panelen in beeld brengen... Zo krijgt de bezoeker ook een veel duidelijker beeld van de grote en ingrijpende urbanisatiewerken, die in de Oostenrijkse periode hebben plaats gehad. De kamerheer uit de 18de eeuw, graaf van Spangen, liet voor de creatie van zijn nieuwe woning in deze sjeke wijk bepaalde bestaande vleugels van het oudere, eronder liggende Hoogstratencomplex als funderingen gebruiken.

Enkele nieuwe vaststellingen.

Het museum in het Hof van Hoogstraten bezit vele elementen, die een onderdeel waren van het vroegere verwarmingssysteem. De minutieuze opgravingen in het Coudenbergkasteel hebben aldus bewezen dat het slot op tal van plaatsen kachelverwarming had. Vele geglazuurde en versierde kacheltegels, met typische ornamenten uit de 16de en de 17de eeuw, bleven bewaard. Ze kregen een ereplekje in het Hof van Hoogstraten. De burcht evolueerde met andere woorden van een functioneel en militair bolwerk uit de 12de eeuw, in de vallei van de Coperbeek en aanleunend op de eerste stadsmuur, tot een comfortabele, luxueuze en grootse residentie. Bij de Magna Aula zijn heel wat ruimten blootgelegd, die men als een mogelijk verblijf van bastaardkinderen van de Brabantse Hertogen heeft geïnterpreteerd. De opgravingen hebben ook bewezen dat er een hofkapel was, gebouwd in 2 verschillende bouwfases. De oudste en de eerste kapel was er al in de 14de eeuw. De resten ziet men zelfs doorheen één der buitenvensters, aan het Koningsplein. Een tweede en zeer indrukwekkende, rijzige kapel werd onder Karel V gebouwd, tussen 1522 en 1533. Deze kapel was een knap staaltje van gotische "high-tech", zonder steunberen. De kelderruimten liggen naast de Isabellastraat. Een prachtig maar spijtig genoeg niet intact bewaard gotisch beeld uit de 15de eeuw staat nu te pronken in een aparte vitrine van het Hof van Hoogstraten. Het is vermoedelijk een apostelbeeld. Alleen kan men, door de afwezigheid van attributen en het hoofd, het niet nader identificeren.

Doorkijkjes in de archeologische site zijn op tal van plaatsen nuttig om een inzicht te verwerven in de verschillende bouw- en aanpassingscampagnes.

Praktische informatie:

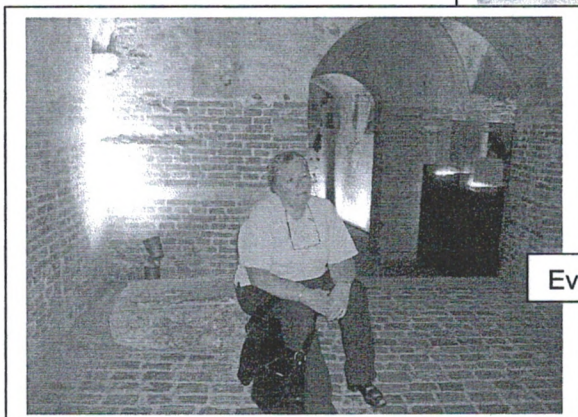
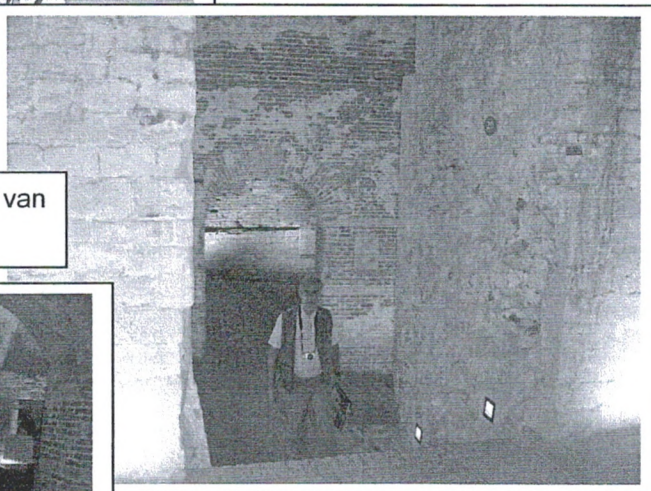
Het bezoek duurt ca. 1,5 à 2 uur en eindigt in de Villa Hermosastraat. Afhankelijk van de leeftijd en de groepsgrootte bedraagt de toegangsprijs 5, 4 en 3 euro. Wil men het Belvuemuseum mee bezoeken, dan betaalt men 8 euro. De audioguide kost 2,50 euro. Tot 18 jaar wordt men gratis toegelaten. Er wordt aangeraden zich als groep aan te melden. In het zomerseizoen is de site 1 uur langer open, tot 18 uur.

Bezoek aan het kasteel Coudeberg en het Hof van Hoogstraten.

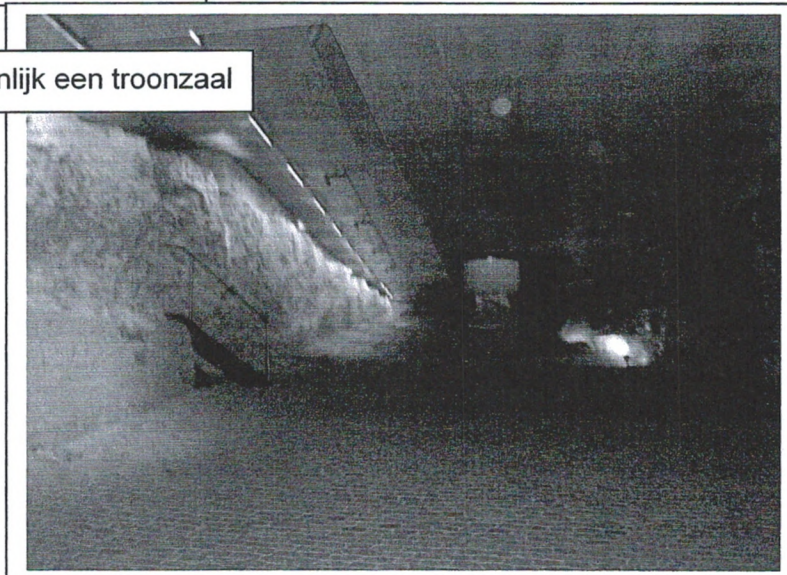
De analyse van de dikke muren met zicht op een projectie op de muur

Op wandel door het kasteel van de hertog....

Even rusten en alles memoriseren...

Een grote zaal, waarschijnlijk een troonzaal

Hof van Hoogstraten (woning van de Croy's)

Op het dak van het instrumentenmuseum

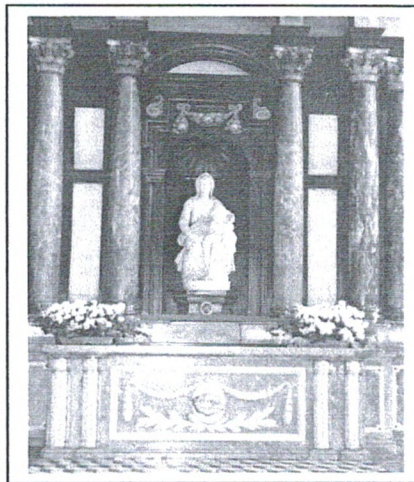
De prestigieuze uitstap naar Brugge en Damme rond pracht en praal in Bourgondië onder Karel de Stoute op donderdag 4 juni 2009

Dr. Henri Vannoppen

Met 41 personen trokken we per bus naar Brugge en Damme. Op de bus gaf Dr. Henri Vannoppen een overzicht van de Bourgondische periode in de Nederlanden en Maria Rütten verklaarde het succes van Damme als grote en veilige haven aan de Noordzee.

De Onze-Lieve-Vrouwekerk met als gids Maria Rütten.

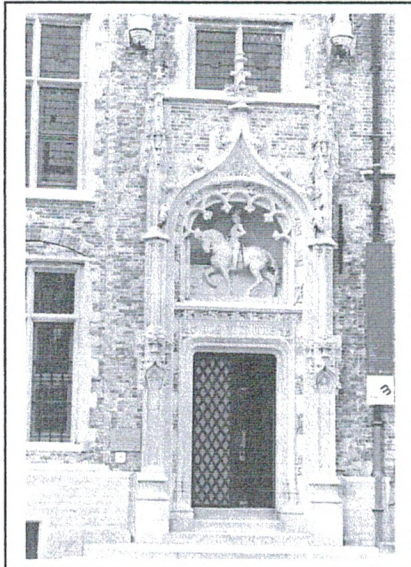
In de kerk vonden we de Madonna van Michelangelo uit 1505, het marmeren koordoksaal en de communiebank in late barok.

Toppers waren de praalgraven van Karel de Stoute en van zijn dochter Maria van Bourgondië in het koor.

Karel de Stoute sneuvelde in de slag bij Nancy in 1477. Zijn grafmonument in renaissancestijl werd gemaakt in opdracht van koning Filips II van Spanje door hofbeeldhouwer Jacob Jonghelinck. Maria van Bourgondië stierf in 1482 bij een jachtpartij in Wijnendale tengevolge van de val van haar paard. Haar grafmonument in laatgotiek was klaar in 1502. Het lig beeld was het werk van de Brusselse beeldhouwer Jan Borman en werd gegoten door de koppergieter Renier van Tienen. In de loden kist van Maria van Bourgondië vond men het geraamte van een vrouw van 25 jaar, 1,60 m groot. Hierin lag ook het loden doosje met het hart van haar zoon Filips de Schone, die overleed in 1506.

Om 12 u werden we rondgeleid door twee gidsen op de expo "Karel de Stoute, pracht en praal in Bourgondië" in het Groeningemuseum.

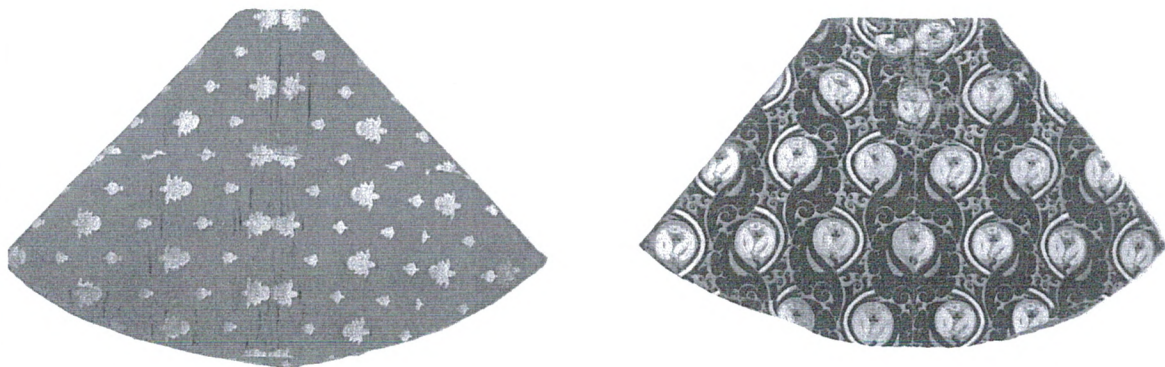
Deze prestigieuze tentoonstelling is er één van wereldformaat.

De belangrijkste kunstwerken

uit de grootste wereldcollecties worden hier getoond o.a. de befaamde Burgunderbeute uit Zwitserland of de mooiste schatten en kunstwerken, die Karel de Stoute op zijn veldtochten meesleepte. Ze kwamen in handen van de Zwitsers na de slag van Grandson in 1476. Ze verlaten voor het eerst sinds 500 jaar Zwitserland. We krijgen ook een beeld van de wapens en de pronkharnassen o.a. het kinderharnas van de 10 jarige Filips de Schone en het ruitersharnas van keizer Maximiliaan van Oostenrijk, de man van Maria van Bourgondië. De mooiste harnassen werden in Milaan vervaardigd. Karel de Stoute was een ambitieus man, die de beide delen van het Bourgondische rijk n.l. de Nederlanden en Bourgondië wou verbinden en die ervan droomde om koning te

Koormantels in brokaat damast, geïmporteerde zijde uit Italië

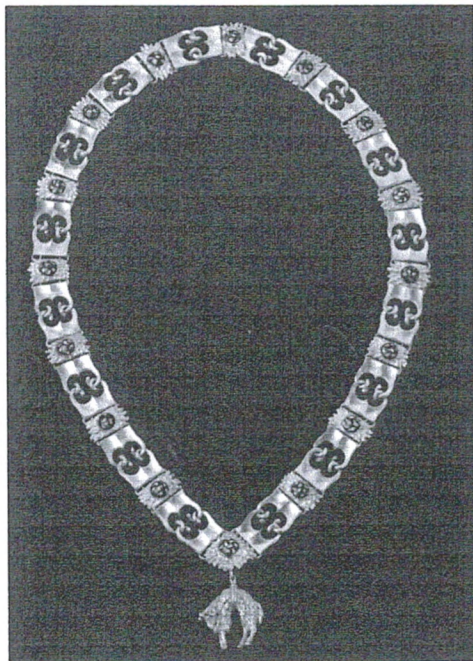

worden. Beide dromen kwamen echter niet uit. We leren het hofleven van de Bourgondiërs kennen: het schaakbord met ivoren rand, de geldbeugel uit hertenleer, de mantel in zijdevelours met gouddraad, de tuniek in rood satijn uit de 15de eeuw, de replica van de hertoghoed van Karel de Stoute, het kroontje dat Margaretha van York, de echtgenote van Karel de Stoute, aan O.-L.-Vrouw schonk. De prachtige

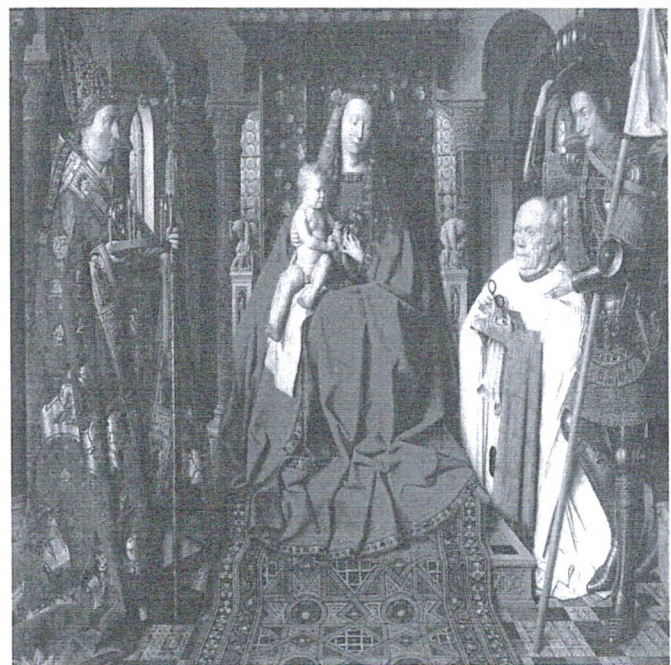
Kraag met trapeziumvormige plaatjes met de wapenschilden van alle orde ridders

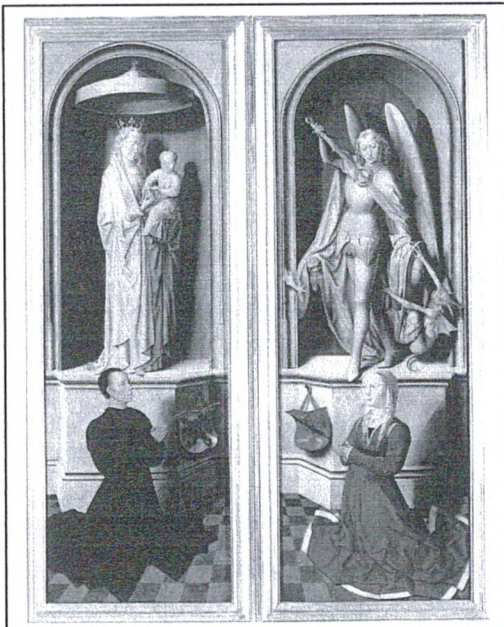
tapijten reisden met de Bourgondische hertogen mee. Er was ook een afbeelding van het juweel "De Drie Broers". Dat werd vervaardigd uit drie identieke, rechthoekige balasrobijnen uit India . Het werd ook door de Zwitsers buitgemaakt. Daarbij komen ook de Vlaamse Primitieven Jan van Eyck, Gerard David en Hans Memling, die het geheel nog rijkelijker maken.

Iedere ridder van het Gulden Vlies onving ten teken van verbondenheid de ordenketen

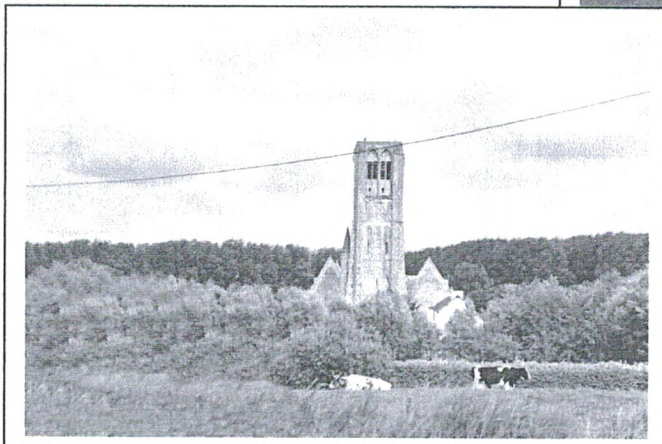
Maria met kind en heiligen en kanunnik Joris van der Paele door Jan van Eyck

Buitenluiken van de triptiek met het laatste oordeel van Hans Memling.

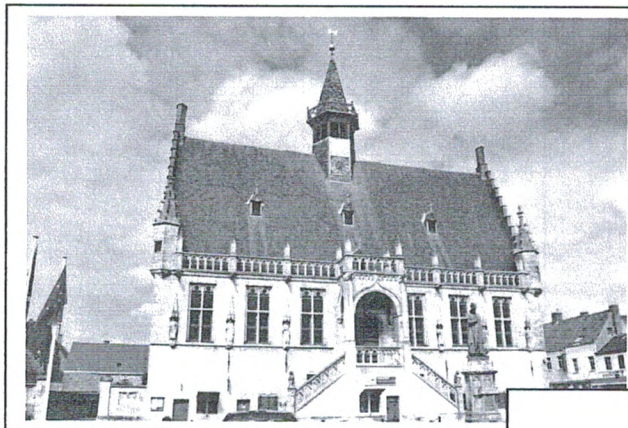

Na het diner namen we te Brugge de boot naar Damme, ooit een wereldhaven.

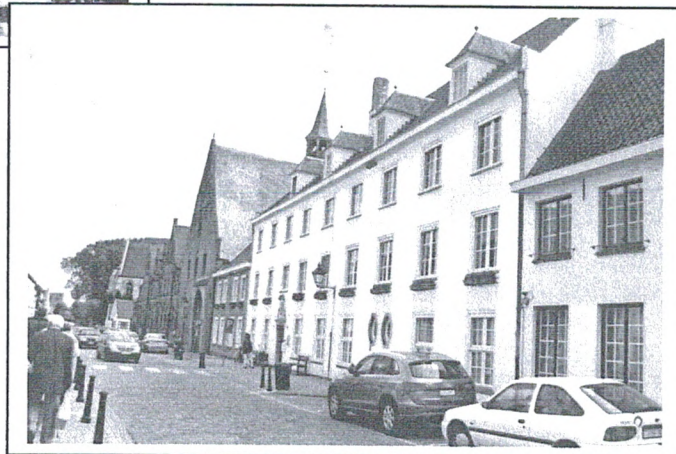

Karel de Stoute huwde hier met Margaretha van York.

Maria Rütten leidde ons rond in Damme. We wandelden langs het stadhuis van 1464, langs het monument van de Middel nederlandse schrijver Jacob van Maerlant, langs de kerk van Damme, die sterk verkleind werd toen de bevolking van de stad sterk achteruitging, en we bezochten het Sint-Janshospitaal, opgericht in 1249 door Margareta van Constantinopel. Dit museum is vooral bekend om zijn gotische en renaissance meubelen.

Na een pannenkoek of andere versnapering keerden we voldaan met de bus terug naar Vlaams-Brabant. Het was in elk geval een geslaagde uitstap.

Bibliografie: Karel de Stoute (1433-1477)
Pracht en Praal in Bourgondië. – 2009.

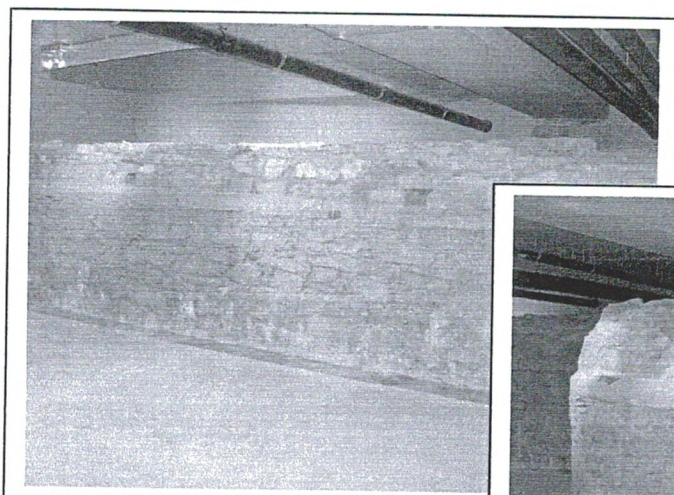
Bezoek aan Halle op 11 juni 2009.

Colette Vanderbeken

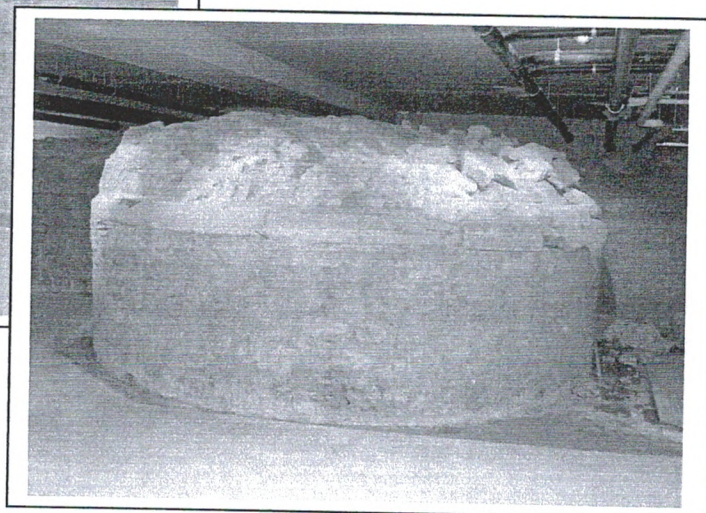
Halle is op die plaats ontstaan omdat er volkeren woonden op de samenvloeiing van de Groebbe-gracht met de Zenne.

Waltrudis, een belangrijk lid van de Frankische dynastie der Merovingers, bezat een eigengoed in Halle. Zij schonk die landgoed in 686 aan het kapittel van Bergen dat zij in 661 had gesticht. Tot het landgoed behoorde ook een uitgestrekt bos, het Hallerbos.

Geleidelijk groeide uit het oorspronkelijk landgoed een belangrijke leefgemeenschap, want in 1225 verleent Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen de stedelijke vrijheden aan Halle.

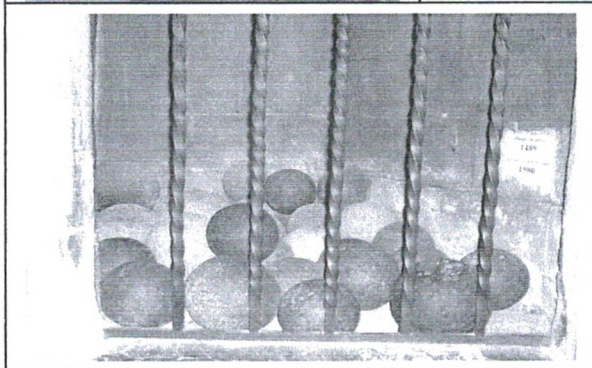
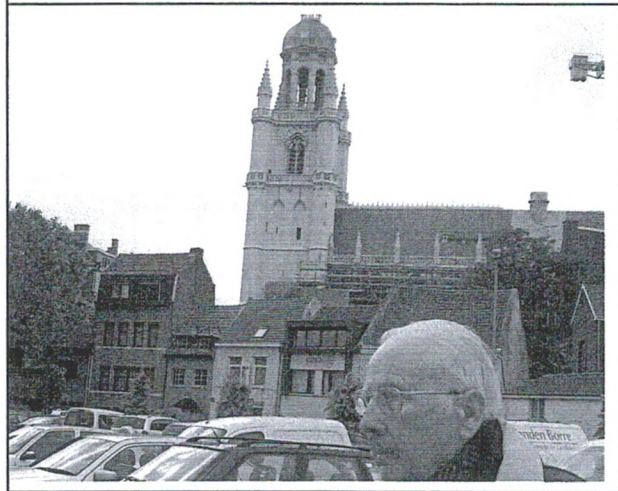

De kern van Halle, de overblijfsels van het kasteel Nederhem in de kelders van het Rustoord.

Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw werd in 1267 aan de stad geschonken door Aleid van Holland, dochter van Floris IV. In 1286 bestond er een Mariakapel te Halle. Pausen en bisschoppen verleenden aflaten aan ieder die de bedevaartplaats bezocht.

In 1410 was een nieuwe kerk voltooid en ingewijd door Pierre d'Ailly, bisschop van Kamerijk.

Filips de Stoute, hertog van Bourgondië overleed te Halle in 1404. Sindsdien zullen alle Bourgondische hertogen en hun opvolgers Halle bezoeken en rijkelijke giften achterlaten.

In 1598 legde Albrecht van Oostenrijk zijn kardinaalspurper af aan het hoofdaltaar van de O.-L.-Vrouwkerk voor zijn huwelijk met Isabella. Met zijn steun vestigden zich in 1621 de Jezuïeten in Halle waar ze zich ontfermde over het onderwijs.

De 33 kanonballen herinneren aan het beleg van Halle in 1489 door Filips van Kleeef.

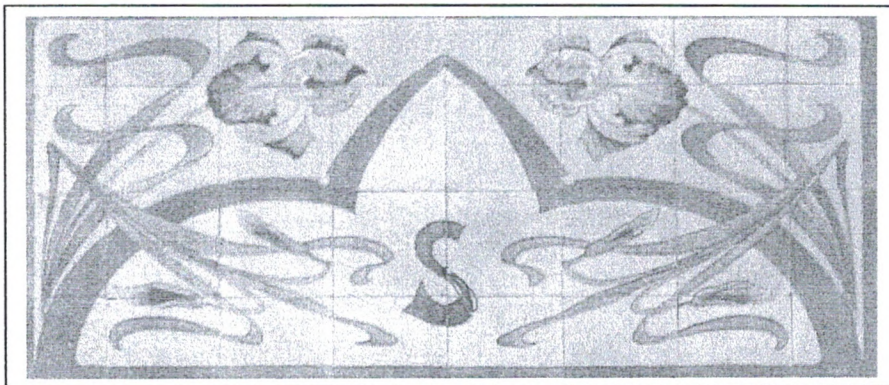
Einde van de wandeling in het park.

Bezoek aan Blankenberge in het kader van de Rondetafel VCM, zaterdag 13 juni 2009.

Colette Vanderbeken

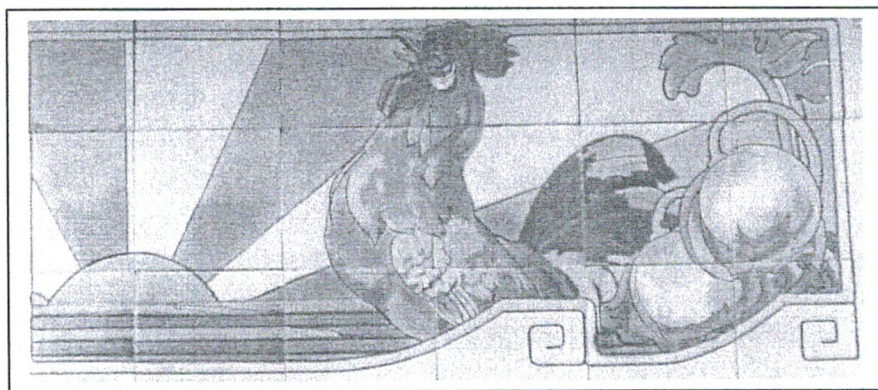
Een wandeling door de straten van Blankenberge met als gids Alberta Van Asbroeck.

Met de ogen omhoog gericht ontdekten we de pareltjes van Art Nouveau, de wandtegelfriezen en tegeltableaus, smeedwerk en glasramen uit de periode 1900. Enkele staartbeelden.

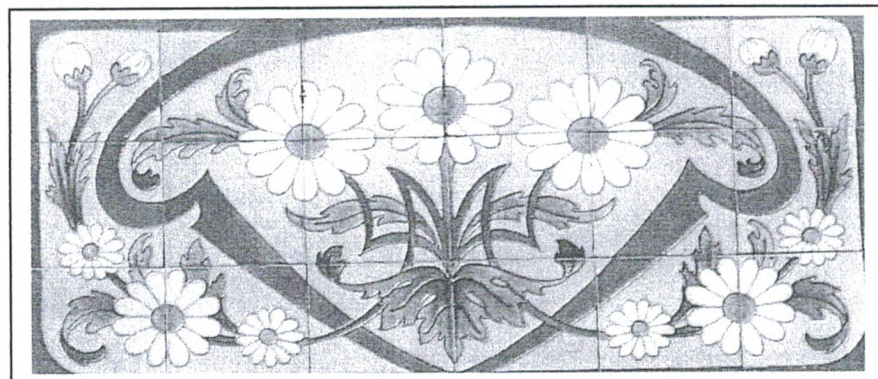

In de De Smet de Naeyerlaan 63 (beschermd monument) 1906, architect Felix Cosman. Gevel in geglazuurde baksteen afgewisseld met stroken arduin. Knappe

cirkelvormige omkadering van het raam op de tweede verdieping, verfraaid met zwierige irissen. Die blauwe irissen, symbool van Brussel, zij ook boven het traphalraam aangebracht. Naast de deur is een sierlijn dat doorloopt naar het liervormig raam erboven. De tegels zijn mogelijk uit Hasselt.

Luikstraat Villa Chantecler 15: tegeltableaus met de naam en een haan met opkomende zon. In de geveltop staat een uitzonderlijk fraai tableau met pioenen, zowel in knopvorm als in volle bloei. Tegels van Helman.

Sergeant De Bruynestraat 22, naambord, tableau en fraaie fries met margrietten onder de kroonlijst.

In het Belle Epoque Centrum in de Elisabethstraat beleef je het gouden tijdperk, een periode van 1870 tot 1914.

Blankenberge ontwikkelde zich toen tot een belangrijke badstad met grote bouwkundige realisaties zoals het casino, de Pier, kustvilla's en grote hotels voor het opkomende toerisme.

Drie belle-epoquevilla's, daterend van 1894, werden gerestaureerd en verbouwd tot een bezoekerscentrum.

Je wordt er onder gedompeld in de zorgeloze, feestelijke sfeer die Blankenberge uitstraalde ten tijde van de belle époque.

Een interactieve tentoonstelling met affiches, postkaarten, kledingstukken, tal van foto's en filmmateriaal vertelt een nostalgisch verhaal.

Enkele prachtige exemplaren van wandtegelden van art nouveau

Provinciale vergadering Heemkunde Vlaams-Brabant zondag 14 juni 2009 te Bertem met als thema: *“Het platteland”*

Dr. Henri Vannoppen

Met 89 deelnemers was de provinciale vergadering te Bertem een groot succes.

We werden verwelkomd door Louis Van Bruystegem, ondervoorzitter van de *“Erfgoedkamer Bertem vzw”*, de erfgoedvereniging voor Bertem, Korbeek-Dijle en Leefdaal, die als gastkring optrad. Deze verving voorzitter Rob Parisis, die wegens ziekte weerhouden was. Eerste schepen en voorzitter van Toerisme Dijleland Roger De Muylder wees op het toeristisch belang van Bertem en

op de goede samenwerking tussen de gemeente en de nieuwe heemkring.

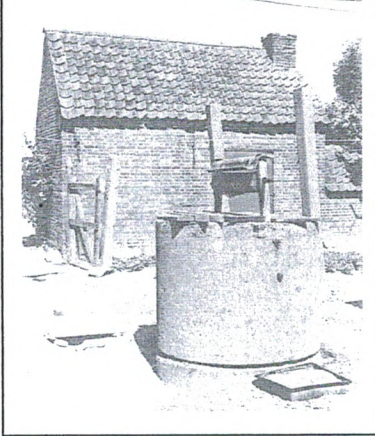
De eerste voordracht *“Waterputten”* door Johan Davidts, directeur van het Museum voor Oudere Technieken te Grimbergen introduceerde onmiddellijk het thema *“Het platteland”*. Het MOT, het Museum voor de Oudere Technieken, heeft een onderzoek gelanceerd rond *“Bronnen en waterputten”*.

Water bekwam men via een vijver, een waterloop, een regenput, een bron of een waterput. Het water van bronnen werd vervoerd worden via houten bovengrondse aquaducten.

De bron kan ook gemetseld worden. Er waren ook ondergrondse tunnels of qanats. Het groot probleem waren de loden buizen, die voor loodvergiftiging zorgden. Er waren ook veel ruzies tussen de gebruikers van de bronnen. De waterput werd gebouwd bij de woning zodat men het water uit de waterput kon ophalen, soms 10 m diep. De plaats van de waterput was belangrijk ook de kwaliteit van het water speelde een grote rol en ook de grondwaterstand. Men moest oppassen voor de vervuiling door een naburige

Deze put is meer dan waarschijnlijk geboord en dan werden enkele betonnen ronde kuipen op elkaar gestapeld.

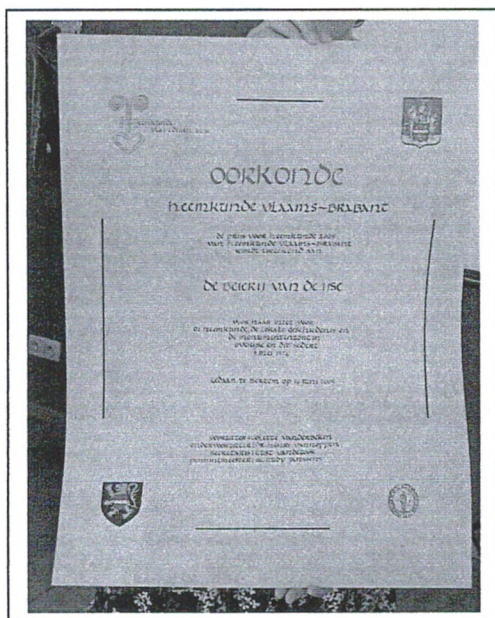
een schilderij van David Teniers), een putgalg (sikse), een windas (bij de meeste "beurres" of bornputten), met een draaikruk, met een tredrad (waterput bij de basiliek van Scherpenheuvel), met een Jacobs ladder (noria), met een rosmolen, met een watermolen (kasteel van Versailles), met een zuigpomp (Amerikaanse pomp) en met een gesloten pomp. Water werd gedragen of verreden. Het draagjuk en het waterkarretje zorgden hiervoor.

"De kasteelhoeve van het Ribaucourtkasteel te Perk" door Steven De Waele, licentiaat archeologie en verbonden aan het MOT, was het 2de onderwerp. Vorsterman gaf vorm in 1694 aan een schuur en een L-vormige woning. Ferraris, Vandermaelen, Popp en het kadaster geven de verschillende wijzigingen aan het gebouw weer. In 1866 kwamen er werkhuizen (smidse en schrijnwerkerij) bij, in 1881 een pakhuis naast de schuur, in 1897 een jeneverstokerij in een deel van de schuur. De kasteelhoeve telde gebouwen, die afgestemd waren enerzijds op de landbouw (schuur, stallen, stookkamer), anderzijds op het kasteeldomein (smidse en schrijnwerkerij) en tenslotte op de industrie (jeneverstokerij). In de 17de, 18de eeuw had men in deze hoeve gemengde landbouw (graan en een beperkte veeteelt). In de 19de eeuw lag de nadruk op de veeteelt (met de stallen), op een intensievere graanteelt (met pakhuizen) en op de plattelandsindustrie. De jeneverstokerij leverde ook spoeling voor het vee, dat afgestemd was op de vleesproductie. In de 20ste eeuw was de veeteelt vooral afgestemd op de melkproductie. In 1962 was de kasteelhoeve verlaten als landbouwbedrijf. Een dringende restauratie is noodzakelijk.

Dr. Henri Vannoppen, ondervoorzitter van Heemkunde Vlaams-Brabant, behandelde "Het groene platteland" als derde voordracht. In de middeleeuwen had men naast de mansus bestemd om het broodgraan voort te brengen de communia, die dienden om het nodige voer voor het vee te bezorgen. Dit waren de gemene weiden. Woorden zoals vroente, opstal, laar, dries en broek herinneren hieraan. De hooioogst was meestal voor de heer, het nagras (toemaat) voor het dorp. We kunnen stellen dat het dorp het

houtrecht en het weiderecht had. De gemene weiden waren overbegraasd en daartegen kwamen maatregelen. In Erps-Kwerps had men de Commune de Silsem, in Meerbeek het Meerbeeks Broek en in Overijse Tombeek Heyde, denk maar aan de jaarlijkse Keizer Karel trek. In 1772 kwam er een decreet van de Oostenrijkse Nederlanden om de gemene gronden te verkopen. Waar dit nog niet gebeurd was, kwamen deze in 1793 aan de gemeenten. Vrijgeweide betekende dat men op bepaalde niet afgesloten plaatsen in de gemeente gratis het gras mocht afweiden na de 1ste snede. De vrijgeweide begon meestal vanaf 1 september of met St.-Gillis. Er bestond een te betalen weiderecht in de bossen van de hertogen van Brabant zoals Saventerlo en Moorselbos in de middeleeuwen. Tot de karweien behoorden de ingerdagen of hoodagen. Schapenteelt was belangrijk voor de grote pachthoven en deze was afgestemd op de woeste gronden. Préfet Doulcet –Pontécoulant beschreef in 1802 de pachthoven met $\frac{3}{4}$ akkers en $\frac{1}{4}$ weiden. In Bertem nam het grasland in de 20ste eeuw toe met de veeteelt en de veehandel. Grote pachthoven in Bertem hadden zowel grasweiden als hooiweiden. Weide vinden we in de toponymie terug als beemd, meers, broek, eussel, made of maai en eng of enger of inger. De hooitijd of de 1ste snede had plaats in juli. De 2de snede of de toemaat was voor september. Het hooi werd opgeslagen op hooizolders en in hooimijten. Het gras kreeg de concurrentie van klaveren en rapen. Sir Richard Weston wees daar in 1652 reeds op. Voedergewassen kwamen in plaats van braakland. In Herent-Wijgmaal kende men de vrijwis om de verpande graspercelen af te bakenen. Twee tegenstrijdige bosbouwopvattingen vonden we in de 18de eeuw rond het Zoniënwoud. de l'Escaille wenste een natuurlijke verjonging van het woud. Zinner was voor een volledige herbebossing met beuken. Deze laatste haalde het. De houtkap van het gemeentebos van Bertem werd kort na 1800 in 107 loten gelegd. Elk lot was bestemd voor 2 gezinnen. Bertem is het verhaal van de veehandel met de "pèrenteusser", de "koeienteusser", de "meutteslijper", de "verkensteusser" en de biggenkoopman. De lange blauwe kielen, de "teusserswegen", de drijvers, de veemarkten en het "Teussersmonument" van 2008 wijzen daarop. Eén

van de grote wantoestanden in Vlaams-Brabant waren de huurkoeien of vee op halve winst, waardoor vooral de armsten getroffen werden. Wie Bertem zegt, denkt onmiddellijk aan het groene platteland.

De Prijs voor Heemkunde Vlaams-Brabant werd uitgereikt aan "De Beierij van de Ijse", de heemkring van Overijse. Dr. Henri Vannoppen hield de laudatio. Burgemeester Albert Mees van Bertem kondigde de receptie aan, die aangeboden werd door het gemeentebestuur van Bertem en daar mocht het "Teussersbier" niet ontbreken.

De Laureaten, de heemkundige kring van Overijse "de Beierij van d 'IJse" onder het voorzitterschap van Carine Willaert.

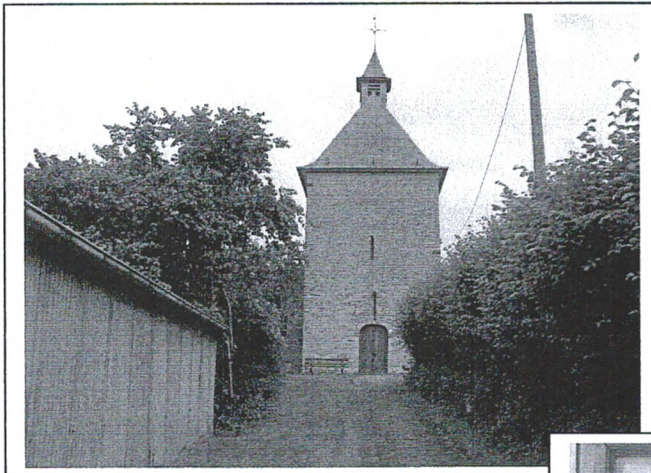
Het schitterende diner had plaats in de Feestzalen Bertembos.

Het menu omvatte:

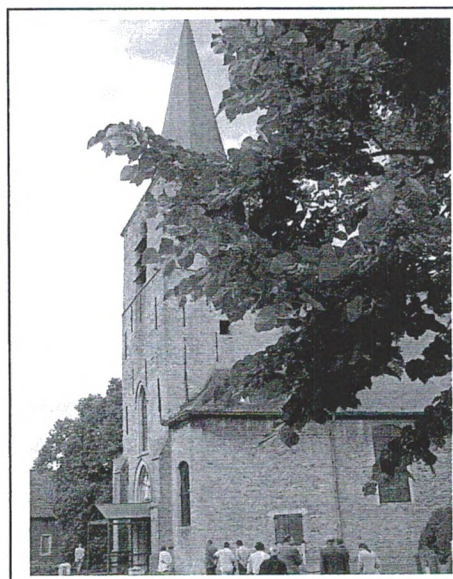
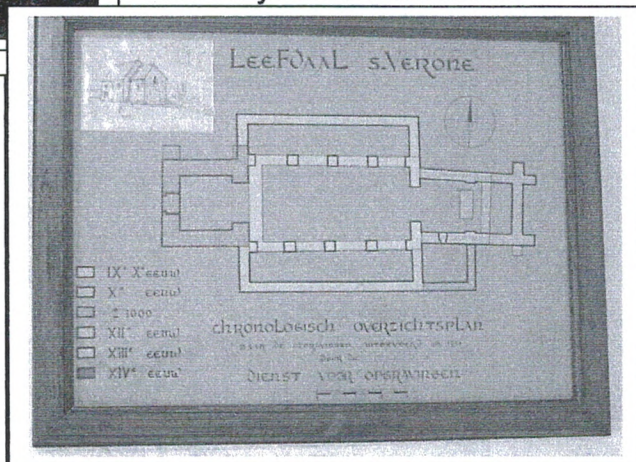
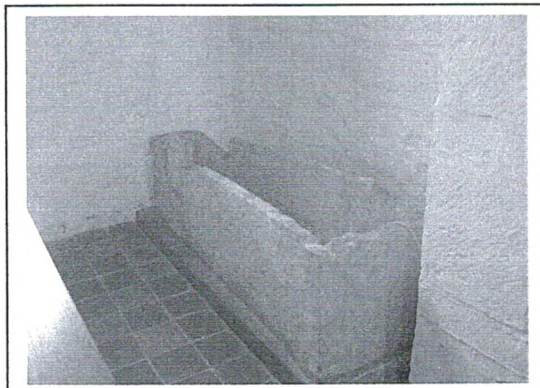
- waterkersroomsoep
- kalfsgebraad fine champagne met groentenkrans en gratin
- koude sabayon met verse vruchten en roomijs
- koffie of thee

's Namiddags leidde Paul Van Bruystegem ons rond langs de Augustijnerhoeve of het pachthof van Bertembos. Deze 18de eeuwse hoeve is in handen van Nancy De Prins, een nicht van de vorige eigenaar Robert De Prins.

Willy Brumagne leidde ons naar de kapel van de H.-Verona met de waterput en de Romeinse villa en naar het centrum van Leefdaal met de Kerkring en de St.-Lambertuskerk. De kapel van de H.-Verona was een hofkerkje op de Vroyenberg, toegewijd aan het H.-Kruis. Opvallend zijn de Karolingische sarcofaag en het gotisch muurtabernakel. De kapel van St.-Verona werd in 1951 gerestaureerd door Raymond Lemaire.

Opvallend bij de Sint-Lambertuskerk was het zijluik, waar de Sint-Hubertusbroodjes werden uitgedeeld.

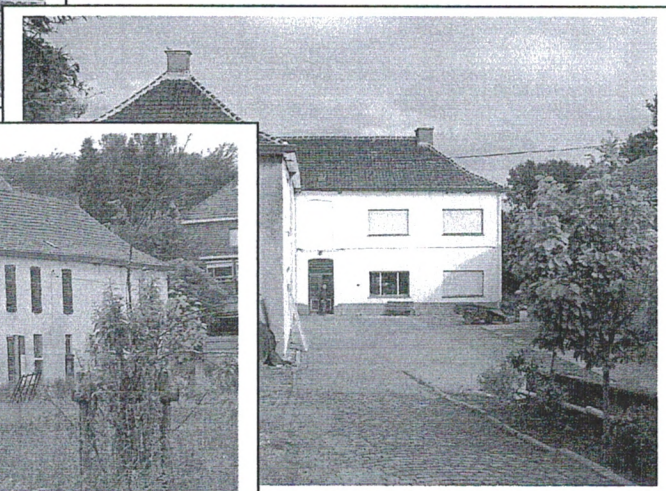

De hoeve met rondboog naast het Monument van de Weerstand werd gebouwd in traditionele zand- en baksteenstijl. Achter de kerk vinden we de

woning uit 1734 met een steekboog en de woning van 1792 (LodewijkXVI-stijl) met hardsteen rond de deur. In beide gevallen kregen we de invloed van de Franse stijlen.

Sophie Dargent leerde ons Korbeek-Dijle-centrum met het kasteel Honnorez, de Voorburg, een meierij uit 1738, en het pachthof Bleyenberg uit 1810, vroeger het Hof van Luzenberg kennen.

Het geheel werd afgesloten met een frisse pint in het café "*In het Oud Huis*", het duivenlokaal "*Voor 't recht*" naast de kerk van Korbeek-Dijle
Het geheel was een fijne dag.

Zaterdag 20 juni 2009 te Sint-Niklaas

Met deze studiedag word het project afgerond maar in de toekomst zal de ondersteuning en de vorming bestendig worden.

Fons Dierickx, voorzitter Heemkunde Vlaanderen vzw deed het welkomswoord.

Gregory Vercauteren, stafmedewerker FARO vzw heeft het over positionering en profilering van lokale erfgoedcollecties in Vlaanderen en Brussel.

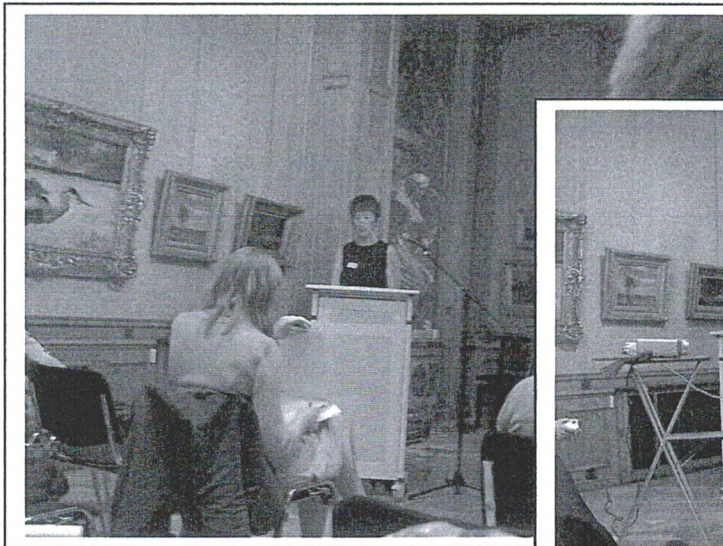
Klara Hermans, projectmedewerkster Lokaal Geheugen gaf het verloop en resultaten van het project.

Iris Steen, zelfstandig erfgoedconsulent sprak over de Waarde van lokaal geheugen.

Marina Laureys, afdelingshoofd erfgoed van het agentschap Kunsten en Erfgoed (Vlaamse Overheid) gaf toelichting over het beleid van de Vlaamse overheid ter ondersteuning van het lokaal cultureel-erfgoedbeleid.

Onthaal door Daphne Maes,
Eva Van Hoyer en Klara Hermans.

Marina Laureys

Iris Steen en Gregory Vercautere.

Lokaal Geheugen.

Avondcursussen.

Op deze cursussen kregen de deelnemers praktijkvoorbeelden en toegankelijke achtergrondinformatie over één aspect van de zorg voor en de ontsluiting van lokaal erfgoed.

Proeftuinen

Een proeftuin is een project met een of meerdere erfgoedorganisaties over een bepaald onderwerp zoals mondelinge geschiedenis, etnisch-culturele diversiteit, presentatietechnieken.

Helpdesk en Gids Lokaal Erfgoed.

Met al de concrete vragen over lokaal erfgoed kan men terecht op www.helpdesklokaalerfgoed.be.

Van Aanwinst tot Zaaltekst

Alle wetens waardigheden, methoden en nieuwe thema's worden gebundeld in een boekje "**Van Aanwinst tot Zaaltekst**".

27 juni 2009 - Bezoek aan de tentoonstelling Interneringskamp Harderwijk (Nederland).

Colette Vanderbeken

In het Belgenkamp 1914/1918 waren 15.000 Belgen (militairen en gezinnen) ondergebracht.

Als een lopend vuurtje ging het door de stad. Belgische vluchtelingen komen, drie duizend. Het comité was overrompeld, het had nauwelijks één dag voorbereiding gehad. De kazerne in de stad werd in gereedheid gebracht. Vele flessen melk, die bestemd waren voor de kinderen stonden klaar.

Geen wonder dat als gevolg van de Duitse "furie" naar schatting één miljoen Belgen gedurende de eerste maanden van de oorlog hun toevlucht zochten in het neutrale Nederland.

De zogenaamde "vluchtoorden" waren bestemd voor tijdelijke opvang, maar uiteindelijk bleven er vier permanente over. Gouda, Uden, Nunspeet en Ede.

Harderwijk – de beginperiode.

Inschrijving van Belgische soldaten achter het gebouw van de nieuwe kazerne

Op 11 oktober 1914 arriveerden de eerste treinen met geïnterneerde Belgische militairen in Harderwijk.

Terwijl de meeste burgervluchtelingen aan het eind van het jaar naar huis terugkeerden, bleven de militairen voor de duur van de oorlog geïnterneerd in de Nederlandse kampen.

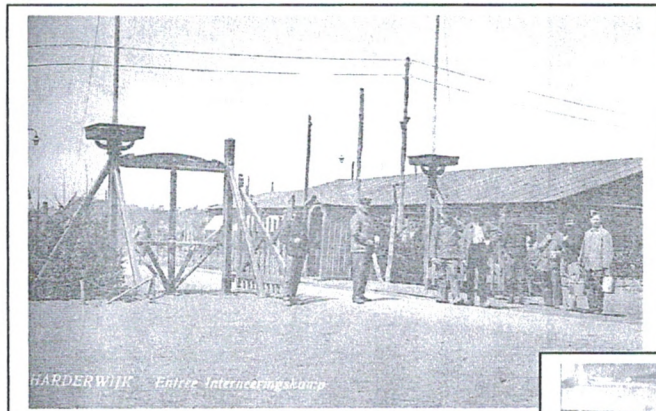

Het tentenkamp, acht dagen na hun aankomst in 1914

Vanaf december 1914 worden de tenten vervangen door houten barakken op een terrein van 32 hectare. Van de geïnterneerden werd verwacht dat zij meehielpen bij de bouw.

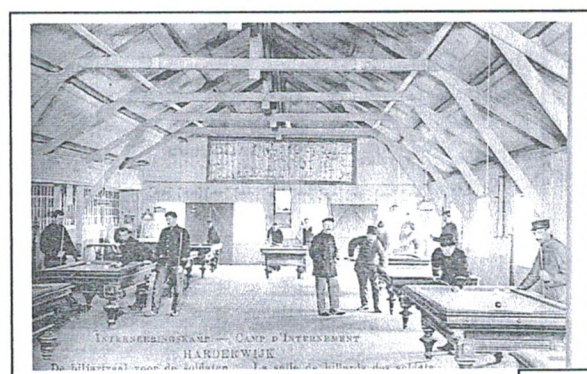

In elke barak werden 250 mensen ondergebracht, zonder enige privacy.

Verwarming was er niet. Ieder had twee of drie dekens, waarover dan nog kranten en de overjas gespreid werden, terwijl 's nachts door de vrijgekomen warmte bij uitademing het ijs begon te ontdooien en op de slapers viel.

In 1915 verrees een compleet houten dorp met administratie gebouwen, was –en bad voorzieningen, een rooms-katholieke kerkbarak, een ziekenzaal, drie schoollokalen en werk en magazijnbarakken, een bibliotheek, een postkantoor, wisselkantoor, winkels, bioscoop, schouwburg en zelfs een circustent.

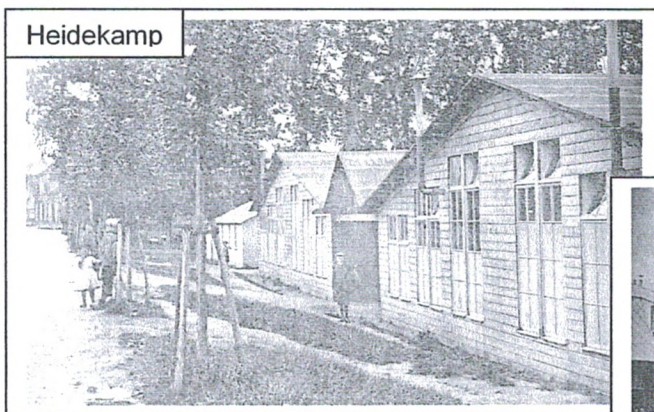

Niet tegenstaande de oorlog vergat men niet aan sport te doen, ook de geïnterneerden bleven niet achter. Er waren verenigingen voor gymnastiek, atletiek, kaatsen, boksen, boogschieten, kegelen, dammen, schaken, schermen, biljarten, tennis, voetbal en zelfs wielrennen.

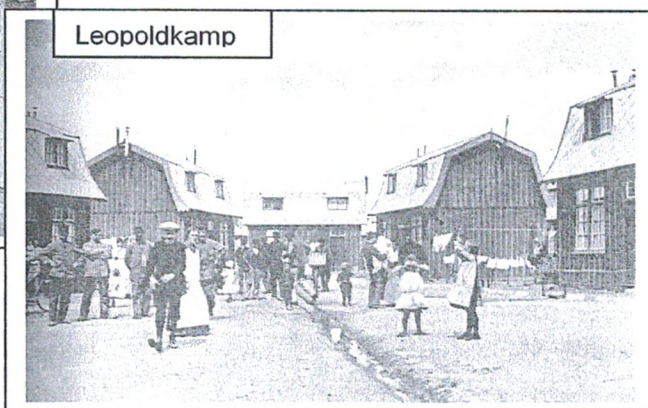

Wielrenner Luyckx won en kreeg een kilo vlees – oktober 1918.

De burgervluchtelingen werden aanvankelijk opgevangen in passantenhuizen. De geïnterneerden konden hun familie laten overkomen, alhoewel de huisvesting van de gezinnen een groot probleem vormde voor de stad. Ter voorziening van de woningnood zouden bij de verschillende depots gezinsdorpen worden gesticht. Het gezinsdorp, Heidekamp, werd in februari 1916 in gebruik genomen. Het kamp had elektrische verlichting, een luxe die de meeste Belgen niet hadden gekend.

In de stad zelf woonden 406 gezinnen. In het totaal werden 917 gezinnen verenigd.

Oorspronkelijk stonden de bewoners van Harderwijk wantrouwig en stug te opzichte van de Belgische vluchtelingen, maar eens ingeburgerd bleken het meestal goede en hulpzame lui.

De Belgische kinderen hadden spoedig Harderwijkse vriendjes. In het totaal zouden er tien "gemengde" huwelijken worden voltrokken. Het verschil van godsdienst speelde waarschijnlijk een grote rol. De burgers van Harderwijk waren voor een groot deel protestants.

Er is ook een Belgisch kerkhof.

Harderwijk kan bogen op een eeuwenlange geschiedenis, hetgeen duidelijk te zien is aan de verscheidenheid van oude panden. De grote kerk, dateert uit de 15de eeuw. Het gewelven patroon bevat unieke bijbel voorstellingen uit 1561. Het oude stadhuis uit 1727 heeft een gedecoreerde raadzaal betaald door calvinistische opdrachtgevers. Prachtige patriciershuizen in Lodewijkstijl getuigen van de bloemrijke academische periode.

Bibliografie: Achter den pinnekensdraat – B.A.R. Bovenkamp - 2009

Gehalveerde mensen. Het Belgenkamp in Harderwijk 1914/1918- Anton Reijngoudt - 1988

Ommegang in Brussel op 2 juli 2009.

Colette Vanderbeken

Brussel was door de lakennijverheid een welvarende stad met een bevolking van 40.000 mensen. De stad was omringd door vier km lange wallen, met vijftig verdedigingstorens en zeven poorten. Via de Zenne, de rivier die de stad doorkruiste, werden de goederen naar de stad gebracht.

De Amman, de hertogelijke officier had toezicht over de schepenbank, hij moest de uitvoering en de naleving van de hertogelijke verordeningen in goede banen leiden. Met zijn wapenknechten moest hij de openbare orde handhaven.

Volgens de legende hoorde Beatrijs Soetkins op zekere dag hemelse stemmen. Deze vertelden haar dat de Maagd Maria de stad wenste te begunstigen en meer bepaald de Kruisboogschuttersgilde, die op de Zavel een kapel had opgericht ter ere van Onze-Lieve-Vrouw.

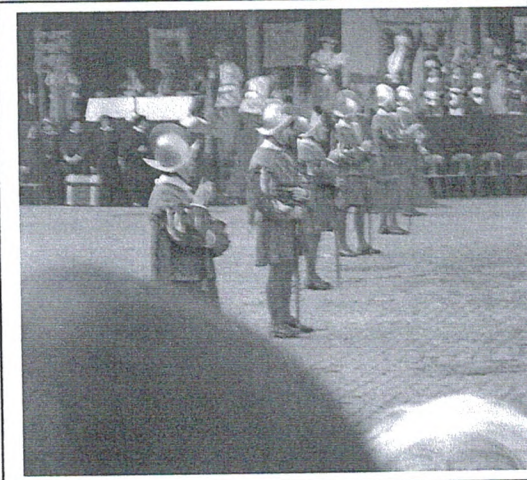
Beatrijs moest zich naar Antwerpen begeven om er een miraculeus beeldje, Onze-Lieve-Vrouw op 't Stokske, te ontvoeren en het naar Brussel brengen. Met haar man roeide ze naar Antwerpen en in de Onze-Lieve-Vrouwekerk nam ze het beeld mee. De onverwachte aankomst van het bootje vergezeld van hemelse muziek veroorzaakte heel van deining bij het oefenterrein van de Schuttersgilde. Er werd besloten de Onze-Lieve-Vrouw op 't Stokske in de kapel van de Zavel onder te brengen en tot verering tentoonstellen. De Gildebroeders beloofde een grotere kapel te bouwen en jaarlijks het Onze-Lieve-Vrouwbeeld, processiegewijs rond te dragen.

Zo ontstond, volgens de legende, de Ommegang in Brussel: een uiting van diep volksgeloof beschermd door een militaire garde.

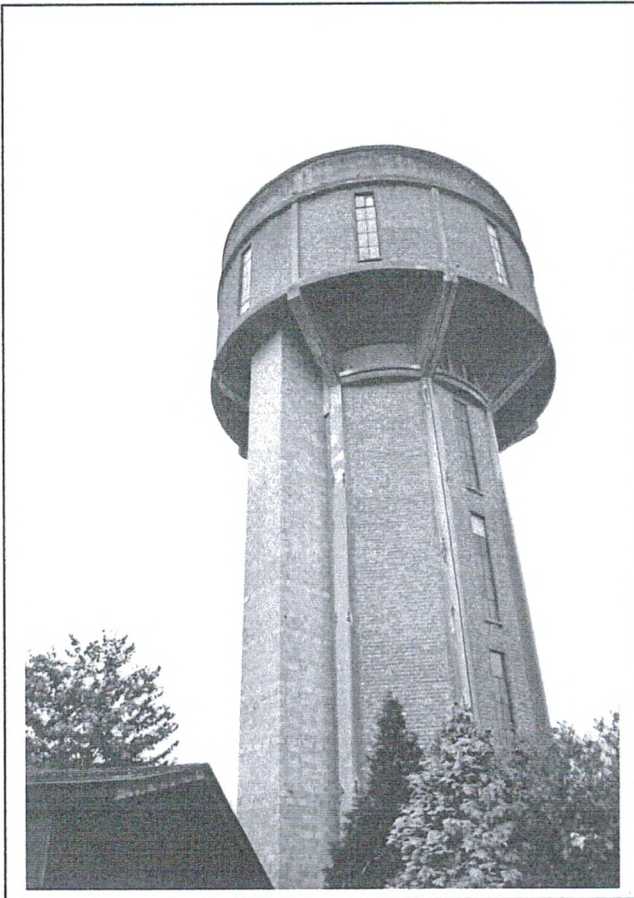
De magistraat, de ambachten, gilden en Rederijkerskamers namen hun plaats in en zo ontstond de prachtige stoet die door de eeuwen heen in ere wordt gehouden.

In 1928 werd de vereniging "*Ommegang Oppidi Bruxellensis*" opgericht.

Een greep uit de verschillende taferelen.

De watertoren van Steenokkerzeel, een restauratieproject.

Dr. Henri Vannoppen

De gemeenteraad van Steenokkerzeel besliste op 11 juli 1939 het perceel C nr. 326h aan te kopen voor de bouw van een watertoren voor de waterleiding van Steenokkerzeel. Het stuk grond waarop de watertoren langs de Kortenbergsesteenweg zou gebouwd worden was eigendom van het echtpaar Bulens-Nijs. Het was 4 a 20 ca groot. De gemeente betaalde 12.000 bfr voor deze grond. De gemeenteraad keurde een lening van 1.335.000 bfr goed voor de bouw van de watertoren en het plaatsen van de waterleiding.

De oorlog brak uit op 10 mei 1940. De Duitsers bouwden hun Flakbatterij op Erps-Kwerps recht voor de plaats waar de watertoren moest gebouwd

worden. Deze Flak was het Duits afweergeschut, dat werd opgesteld om de Duitse luchthaven van Melsbroek te beschermen tegen geallieerde vliegtuigen. Er kwam in W.O. II ook een rechte verbindingsweg tussen de Flak en de Kortenbergsesteenweg. Deze verdween na W.O. II. We vinden nog elementen van de Flak van Erps-Kwerps. We volgen daarvoor het veld aan de noordzijde van de spoorweg in de richting van de spoorwegbrug naar Nossegem toe. Men kan tussen de brug over de spoorweg aan de Guldendellestraat te Kortenberg en de Kortenbergsesteenweg de resten van de geschutopstelling van de Flakbatterij nog zien. Het was de buitenste gordel van deze verdediging. Deze Flak werd aangelegd door Russische krijgsgevangenen met behulp van een compagnie van de Duitse Hitlerjugend.

Ingenieur Tourné maakte het ontwerp voor de watertoren van Steenokkerzeel en aannemer Felix Van Dongen uit Overijse voerde de werken uit. De bouw van de watertoren onder de oorlog zorgde voor heel wat problemen: er was schaarste aan grondstoffen en het vervoer van de grondstoffen werd sterk belemmerd. Het schepencollege van Steenokkerzeel constateerde op 6 december 1942 dat de werken aan de toren nog volop bezig waren. De bouw van de watertoren was niet voltooid binnen de gestelde termijn. Het schepencollege wou echter geen boete toepassen omwille van de moeilijke oorlogsomstandigheden.

De Duitse bezetting had alle belang bij deze nieuwe watertoren. Zij wenste water voor de nabijgelegen luchthaven van Melsbroek. Ook de Flak in Erps-Kwerps had water nodig.

De watertoren kon ook gebuikt worden voor de bewaking van de omgeving. De meeste Erps-Kwerpsenaren herinneren zich de Duitse wacht op de watertoren.

Landbouwer Maurits Feyaerts, die langs de Mechelsesteenweg te Erps-Kwerps woonde, en Jules Temst moesten de Flak van water voorzien. Dat water moesten ze uit de Oirbeek (Aderbeek) te KOrtenberg halen, ongeveer waar nu de Kamiel Schiemanslaan is. Dat duurde zo tot in 1943. Daarna kreeg de Flak water via de watertoren. Feyaerts mocht dan water nemen van de nieuwe watertoren te Steenokkerzeel. Het vervoer van water gebeurde met paard en kar en bevat. Door dat men water vervoerde voor de Duitsers had men ook het voordeel dat men de paarden van de waterbrengers niet aansloeg.

De watertoren was afgewerkt in 1943. Ook het waterleidingsnet was op 17 december 1943 voltooid tenminste voor de gemeente Steenokkerzeel.

In 1970 werd de waterleiding van Steenokkerzeel opgedoekt en de watertoren kwam in handen van de Brusselse Intercommunale Watermaatschappij. Vanaf ongeveer 1990 werd de watertoren niet meer gebruikt door de Intercommunale Watermaatschappij. Tweemaal werd hij reeds verkocht.

Het project van Dirk Tegenbos in 2000. Dirk Tegenbos wenst de watertoren om te bouwen tot vergaderlokalen en taverne. Hij vroeg de klassering van de watertoren aan, aan Monumenten en Landschappen Gent, die bevoegd waren voor industrieel erfgoed. Ze vonden dat de waterbak in de verbreding bovenaan moest behouden blijven.

Dirk Tegenbos wil de verschillende niveau's benutten:

1. op de gelijkvloers, een inkomhal die dienst moet doen als exporuimte voor industrieel erfgoed, de geschiedenis van de watertoren;
2. op de 1ste en 2de verdieping vergaderruimten;
3. op de 3de verdieping de keuken;
4. op de 4de verdieping, eerder een tussenniveau, juist onder de waterbak, de berging;
5. op de 5de verdieping in de verbreding met de waterbak van 15 meter diameter een taverne uitgebouwd op drie niveau's. De ramen in de kuip worden verdubbeld qua grootte.

Het belangrijkste probleem qua stabiliteit is het betonrot wegnemen. Er moet een lift en een noodtrap gebouwd worden achteraan langs de buitenzijde.

Het doel van deze omvorming met een prijskaartje van 25 à 30 miljoen bfr is tweevoudig:

1. vergaderingruimte en een taverne voor personeelsleden, die werken rond de luchthaven;
2. kijken naar de vliegtuigen van op een zekere hoogte. De watertoren wordt duidelijk een uitkijktoren. Van daaruit kan men Brussel, Leuven, Mechelen zien.

De watertoren ligt in landbouwgebied. Men moet de restauratie van de watertoren aanvragen.

Projectleider Dirk Tegenbos van Wezembeek-Oppem is niet aan zijn proefstuk. "Spoorloos station" te Tervuren en café Maritime (het vroegere Sashuis van Tildonk) zijn resultaten van zijn arbeid. Hij ziet ook het Spaans Huis od de Gordaalmolen van Tervuren als een toekomstig project.

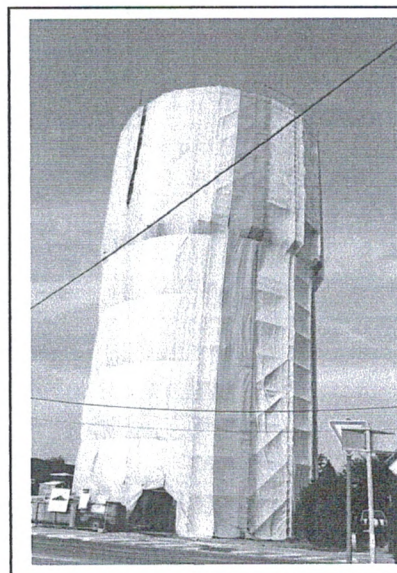
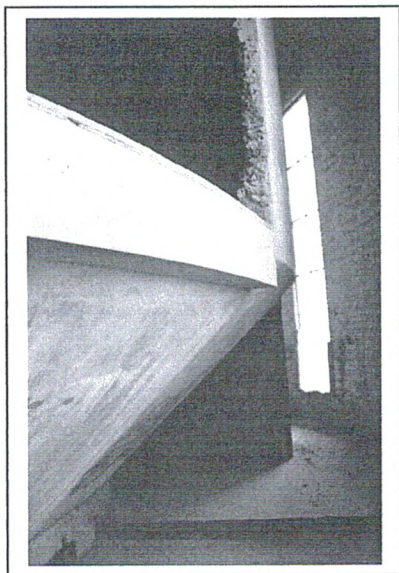
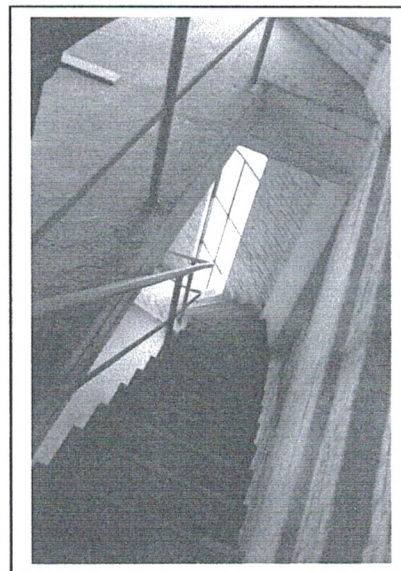
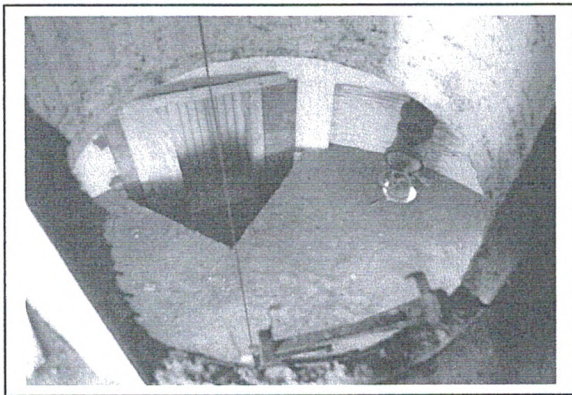
De Watertoren van Steenokkerzeel is gerestaureerd.

Dr. Henri Vannoppen.

Beschermd monument MB 19/2/2002. Ligging watertoren: Kortenbergsesteenweg 200 1820 Steenokkerzeel.

Mooi voorbeeld van restauratie recenter erfgoed. Einddoel is een eengezinswoning met behoud van essentiële elementen van de oorspronkelijke bestemming. Bezoek op 9 juli 2005. Boven prachtig panoramisch zicht op luchthaven en omliggende dorpen.

We gingen op werkbezoek bij de nieuwe eigenaars en bewoners van de watertoren Patrick en Kathleen Mets-Van den Wijngaert. Patrick is afkomstig uit Sint-Katelijne-Waver en Kathleen uit Bonheiden.

In de schacht is er plaats
Beneden komt er een
toegangspoort.

De eerste verdieping vormt
daarboven komt een

badkamer, daarboven een badkamer, en nog een verdieping hoger een slaapkamer.
De grote kuip zal plaats bieden aan een keuken en woonkamer.

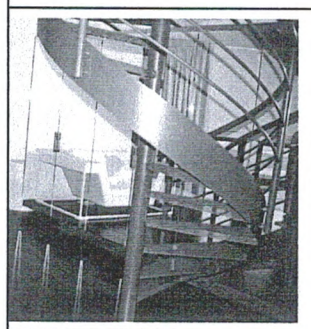
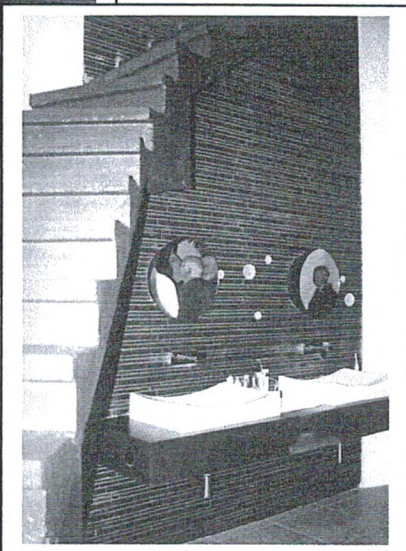
Het indrukwekkende
gebouw voor de
verbouwingen.
voor vijf verdiepingen.
garage met een

een bergruimte,
gastenkamer met

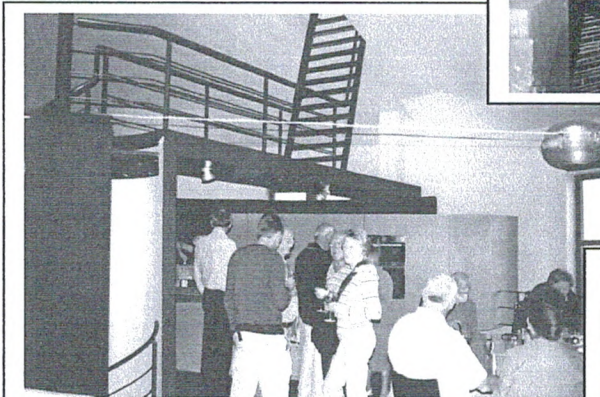
Op 10 juli 2009 gingen we op werkbezoek op uitnodiging van de bewoners van de watertoren. Een prachtig resultaat voor een geklasseerd en gerestaureerd gebouw.

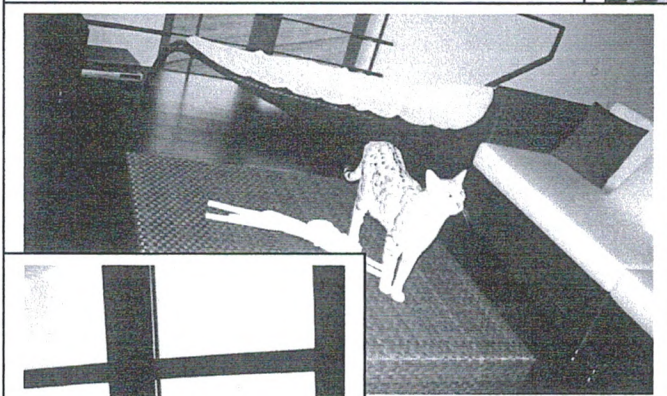
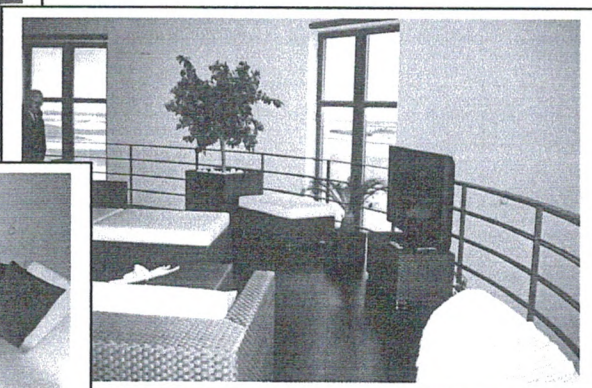
De zwart geschilderde delen duiden de originele stukken van de watertoren

De toren omvat 5 niveaus, de kuip is het 6de niveau en daarboven heeft men het dakterras.

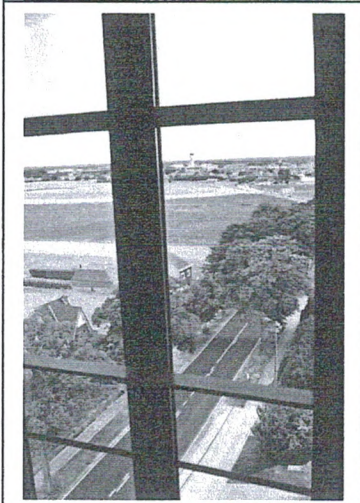

De woonkamer, het 6de niveau bevindt zich in de kuip, vanwaar men met een ladder het dakterras kan bereiken.

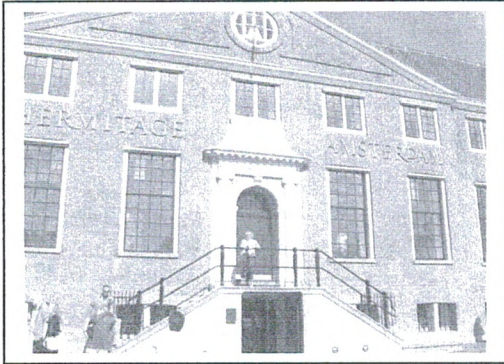

Een van de bewoners van de toren. Van beneden naar boven vinden we op het eerste niveau (gelijkvloers) een garage voor 2 auto's, op het 2de niveau een technische ruimte o.a.

voor de centrale verwarming, op het 3de niveau een bureau en gastenkamer, op het 4de niveau het bad en het stortbad, op het 5de niveau de slaapkamer. De woonkamer op het 6de niveau. Men kan alle niveaus bereiken met een lift. De oorspronkelijke trappen zijn complementair bewaard.

L'HERMITAGE

Als Rusland naar Nederland verhuist.

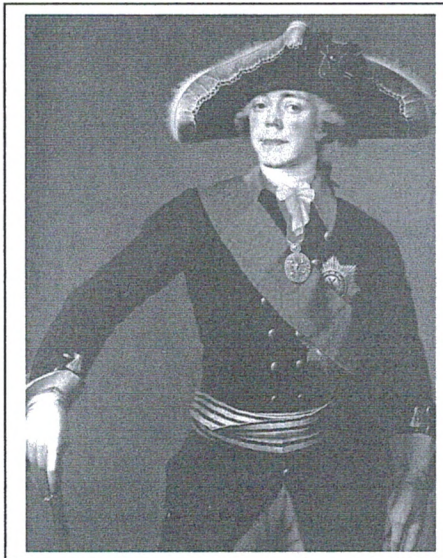
15 juli 2009 te Amsterdam.

Colette Vanderbeken

De vorstelijke tentoonstelling van de l'Hermitage te Amsterdam is geheel gewijd aan het Russische hof van de 19de eeuw. Men waant zich in de tijd van de laatste zes Romanovs-tsaren, die hun residentie hadden in het winterpaleis aan de Nevarivier in Sint-Petersburg.

110 kg documenten hebben gediend om 2500 stukken van Sint-Petersburg naar Amsterdam te brengen. Honderden kassen waren nodig om de klederen, het meubilair, de schilderijen langs het water via Helsinki en Lübeck naar Amsterdam te brengen.

Van Paul I tot Nicolaas II, Rusland onder de Romanovs (1796/1917).

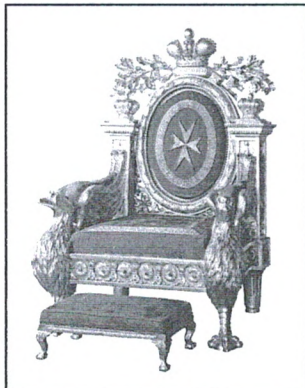

In 1796 overleed in het Winterpaleis tsarina Catharina de Grote en besteeg haar zoon Paul I de troon.

Hij huwde twee maal: met Wilhelmina Louisa van Hessen-Darmstadt (1755/1776), ze stierf in het kraambed. Nog hetzelfde jaar hertrouwde hij met Sophia Dorothea van Württemberg (1759/1828). Na haar overgang tot het Russisch orthodoxe geloof werd ze Maria Fjodorovna. Het gezin kreeg tien kinderen: Alexander, Konstantin, Aleksandra, Jelenea, Maria, Jekaterina, Olga, Anna, Nikolojen en Michail.

Twee zonen zullen later tsaar worden: Alexander I en (Nikolojen) Nicolaas I.

Anna trouwde in 1816 met kroonprins Willem van Oranje, later koning en koningin van Nederland.

Paul I zijn buitenlandse politiek stond in het teken van de strijd tegen het Republikeinse Frankrijk.

Paul I nam de titel van Grootmeester van de Maltezer Orde van Sint-Jan van Jeruzalem aan en stelde een Russisch-orthodoxe Maltezer prioraat in. Het Maltezer kruis werd ingevoerd als een Russische onderscheiding en ging deel uitmaken van het Officiële wapen van het Russische Rijk.

Hij bouwde het Michaël kasteel. Het kasteel moest hem veiligheid bieden voor zijn belagers. Vergeefs, veertig dagen na de oplevering in zijn nieuw paleis werd hij vermoord.

Tsaar Alexander I trouwde in 1793 met prinses Louise van Baden, Jelizaveta Alecksejevna in het Russisch-orthodox. Hij was 15 jaar en zij 14 jaar, ze was ontzettend mooi, maar ook een ontwikkeld en wilskrachtig meisje.

Tsaar Nikolaas I, hij trouwde met Frederika Louise Charlotte Wilhelmina (1798/1860), dochter van de Pruisische koning Frederik Willem III. Nikolaas en Aleksandra Fjodorovna, haar Russisch-orthodoxe naam kregen zeven kinderen: Alexander II, Maria, Olga, Aleksandra, konstantin, Nikolaj en Michaël.

Tsaar Alexander II kwam in 1818 ter wereld. Hij huwde met Maximiliane Wilhelmina Augusta Sophie Marie van Hessen-Darmstadt, haar naam veranderde in Maria Aleksandrovna. Hun kinderen: Aleksandra, Nikolaj, Aleksander, Vladimir, Aleksej, Maria, Sergej en Pavel.

Halverwege de jaren 1870 werd de situatie op de Balkan en het Osmaanse Rijk de voornaamste zorg voor de Russische diplomatie. Alexander II wierp zich op als beschermer van de christelijke volken, die een bevrijdingsoorlog voerden tegen de Turkse overheersing. In 1878 werd de oorlog zegevierend afgesloten met de ondertekening van de vrede van San Stefano.

Tsaar Alexander III zijn huwelijk met de Deense prinses Sophie Frederikke Dagmar, dochter van koning Christiaan IX was heel gelukkig. Hun zes kinderen kregen de namen van: Nikolaj, Aleksander, Georgi, ksenia, Michail en Olga. De Russisch-orthodoxe naam van prinses Sophie werd Maria Fjodorovna. Het gezin verkoos het buitenverblijf Gattsjina boven de hoofdstad.

Tsaar Nikolaas II. Op de sterfdag van zijn vader verklaarde hij *"Ik ben nog niet klaar om tsaar te worden. Ik ben niet in staat een heel imperium te regeren"*.

Hij besteeg de troon met een onwankelbaar voornemen de koers van zijn vader voort te zetten. Het gezag van Rusland in internationale aangelegenheden was van bij aanvang van de regering van Nicolaas II zwaarwegend en stabiel. Het lot van de Oude en de Nieuwe Wereld werd niet alleen bepaald door Londen, Parijs, Berlijn en Wenen, maar ook in Sint-Petersberg.

Europa gleed gestaag af naar een wereldwijd militaire conflict, de Eerste Wereldoorlog van 1914/1918. Raspoetin, vertrouweling van de tsaar werd als hoofdschuldige beschouwd van alle rampspoed en werd vermoord in 1916 in Petrograd. In een wagon van de keizerlijke trein tekende tsarevitsj Aleksej Nikolajevitsj, in maart 1917 afstand van de troon.

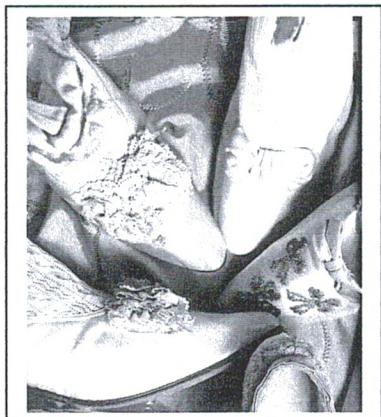
Een blik in de kleerkasten van het Russisch hof.

Lila laken

scharlaken fluweel,
wit satijn;goudstiksel

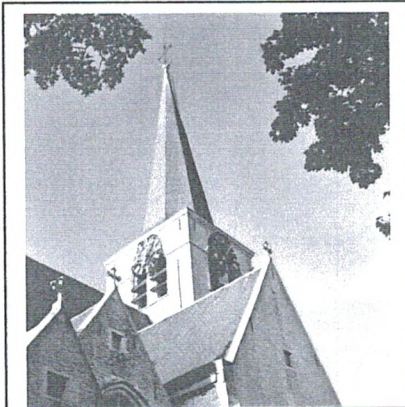

Roze fluweel

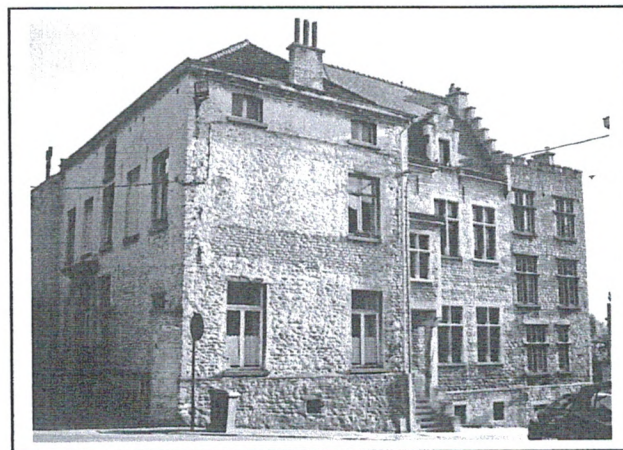
Avondbezoek aan Industrieel Zaventem Donderdag 6 augustus 2009.

Dr. Henri Vannoppen

Acht en dertig personen verzamelden op de parking aan de Sint-Martinus van Zaventem om de rondleiding door industrieel Zaventem te volgen, onze gids was Dr. Henri Vannoppen.

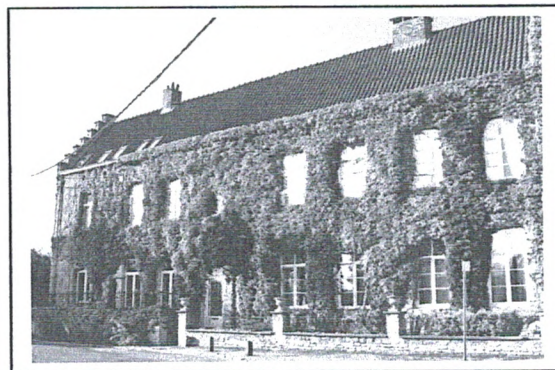
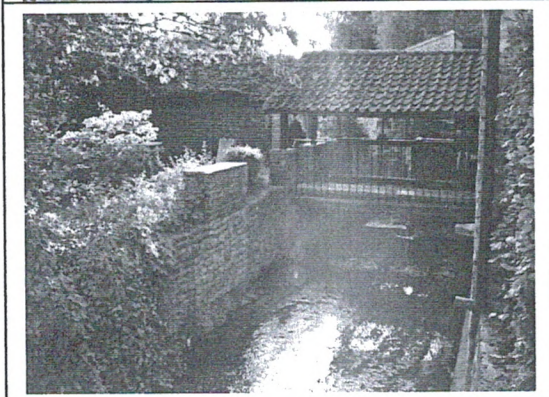

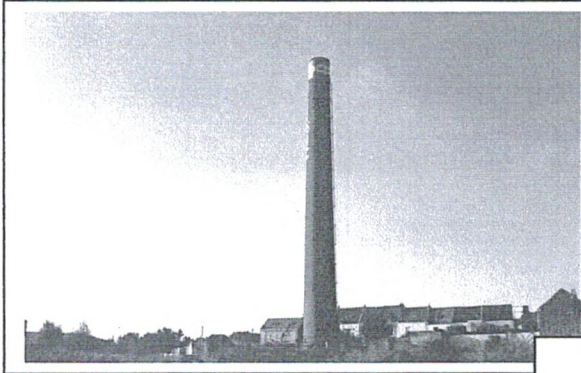
De Sint-Martinuskerk, het huis de Boisschot en het huis Van Gameren (café Antoon Van Dijk) werden in witte Diegemse steen opgetrokken. Deze zandsteen kwam uit de schaasputten van Saventerlo (nu luchthavengebied van Zaventem).

Zaventem aan de Woluwe was een 2de item.

Zaventem telde ooit acht watermolens: zeven op de Woluwe en een op de Kleinbeek. De Woluwe werd de industriële ader van Zaventem. Alleen de Stockmansmolen blijft nog over, nu een klasserrestaurant. De eigenaars van deze watermolen bewoonden het "*Huis van de Zeven Ridders*".

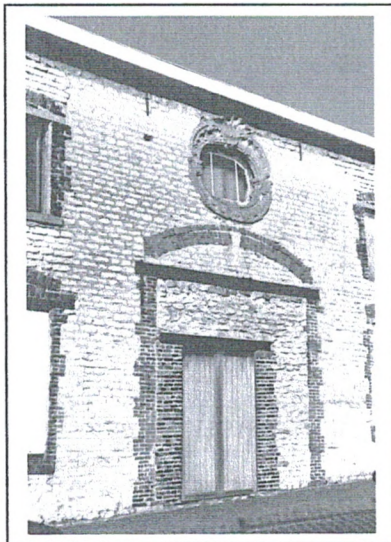
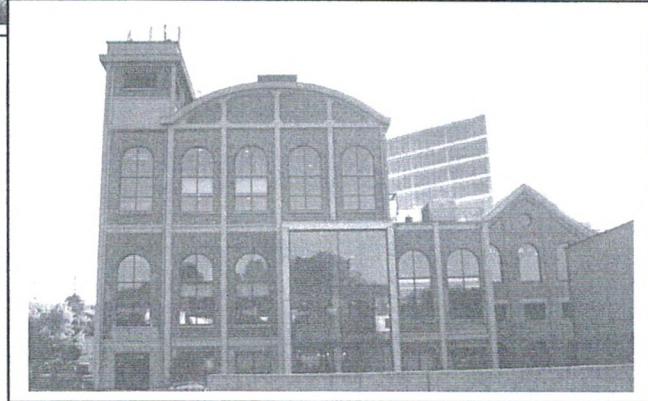

De rubberfabriek SIC (het katsjoeke), het Wattedkot en de papierfabriek Grellingen ontstonden eveneens uit de watermolens.

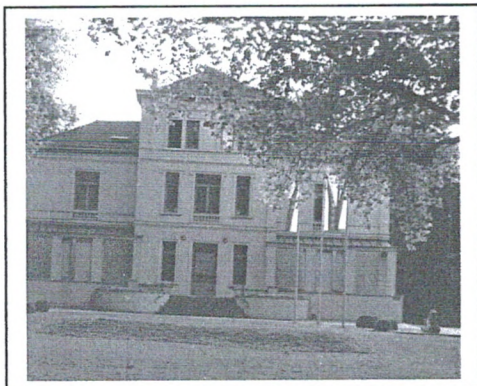
Een derde item was Zaventem aan de spoorweg Brussel-Leuven uit 1866. De lederfabriek Coppin, later de Jambers studio's

De grote papierfabriek "Papeterie de Saventhem" (Vanden Eynde) ontstond uit de papiermolen. Ze ligt op de wijk Hoek over de spoorweg.

Nu zitten o.a. VT4, 5TV, de Evangelische kerk en de Operatie Mobilisatie (bijbelverspreiding) in de gebouwen. Wij kregen een beeld van alle industriële stijlen uit de 19de een 20ste eeuw van neoclassicisme tot Nieuwe Zakelijkheid. Het Zaventem van de papier –en lederindustrie, een 4de item vonden we in de Lambroekstraat.

Daar stond de grote 19de eeuwse lederfabriek T.M.B. van Quitmann. Het gehele complex is afgebroken en vervangen door de "towers" van Corporate Village in de Da-Vinciwijk en door een nieuw aangelegd park.

Een 5de item, het Zaventem van de burgerijvilla's in de Diegemstraat en op het Quitmannplein. Twee villa's Feldheim in de Diegemstraat, één van de villa's, in neoclassicistische stijl is nu het gemeentehuis van Zaventem.

De Villa Coppin in Art Nouveaustijl staat op het Quitmannplein.

Het 6de item kwam aan bod op het kerkhof van Zaventem. De grafmonumenten van de industriëlen Quitmann, Feldheim en Coppin.

De avond werd afgesloten met een gezellig samenzijn in de Brasserie Antoon Van Dijck in het dorpscentrum van Zaventem, waar nog heel wat naverteld werd over het industriële verleden van deze gemeente.

Uitstap naar Waterloo, een hoogtepunt. Zondag 9 augustus 2009.

Dr. Henri Vannoppen

“Waterloo”. Op achtervolging? Achter Napoleon I, Wellington, Blücher en de Prins van Oranje aan! Of achtervolgt de geschiedenis ons? Winnen doen we toch altijd! Zo werd de bus uitstap aangekondigd. Negen veertig deelnemers en het geheel werd een succes. Maria Rütten en Henri Vannoppen traden op als gidsen. Engeland, Frankrijk, Duitsland, Nederland, Amerika, Japan e.a. komen op bezoek naar het slagveld van Waterloo. Het is werelderfgoed. Als schoolkinderen hebben we allemaal Waterloo bezocht. Nochtans op 9 augustus 2009 kregen we een volledig nieuw beeld van Waterloo.

Op de bus volgden enkele korte uiteenzettingen: de overgang van het Ancien Regime naar het Nieuwe Regime en de verschillende fasen van de Franse Revolutie door Dr. Henri Vannoppen, de problematiek van de slag van Waterloo, de slag van Ligny, de Pruisische maarschalk Blücher en zijn generaals, de rol van het landschap met zijn holle wegen en de rol van het klimaat (zeer nat weer) door Maria Rütten.

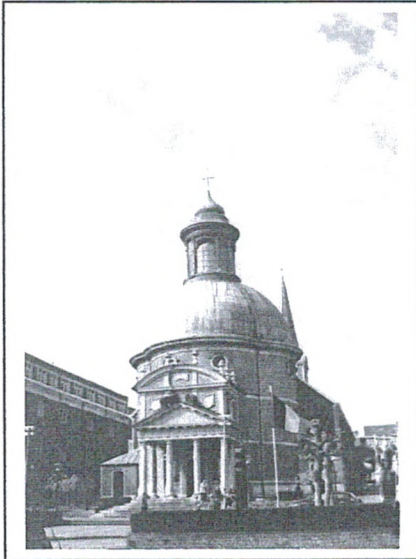

Plancenoit was de eerste halte, daar volgde een koffiestop in de herberg “*Au Gros Vélo*”.

We bezochten het dorpscentrum van Plancenoit, -een charmant Waals-Brabants dorpje- met de kerk en de herdenkingsplaten.

We hielden halt aan het Pruisisch Monument. De Pruisen vochten er hard tegen de Fransen toen ze Wellington in 1815 ter hulp kwamen.

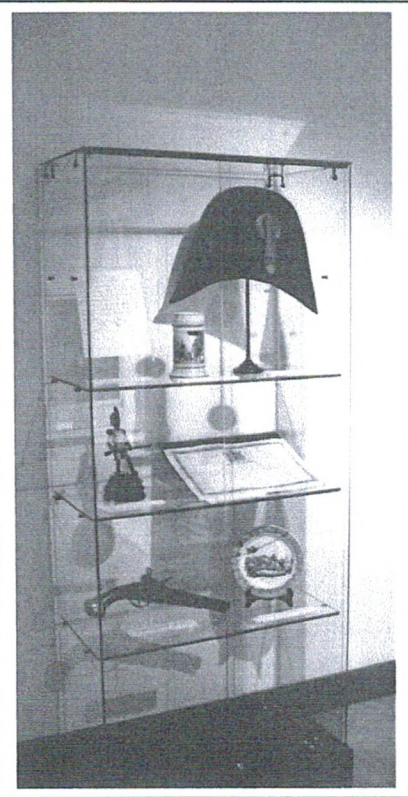

Vervolgens reden we naar het centrum van Waterloo. We bezochten de kerk met de Koninklijke kapel uit de 17de eeuw.

Het prachtige moderne Wellingtonmuseum in het centrum van Waterloo. Dit nieuwe museum is gebouwd tegen de "Relais of de wisselplaats van de postkoets", waar Wellington in 1815 logeerde.

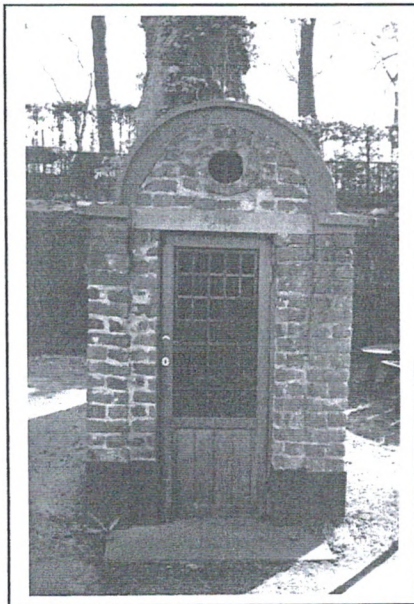
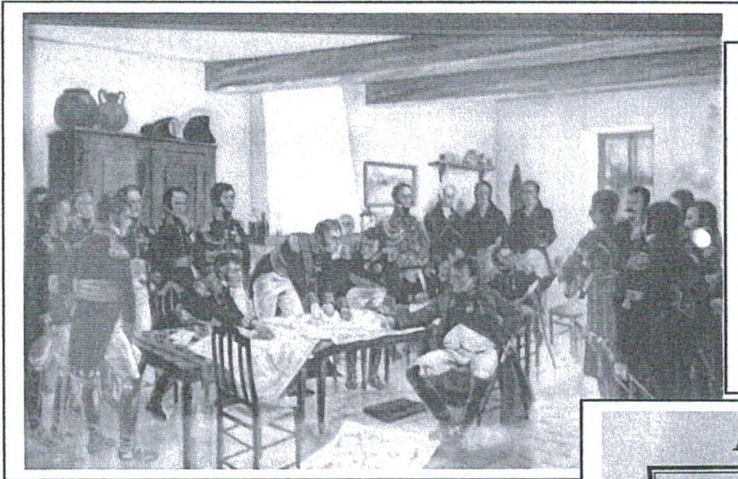
Enkele voorwerpen uit het museum.

Om 11u30 werden we verwacht in het restaurant "Les Six Colonnes", chaussée de Bruxelles waar de tafels gedekt waren voor een vis -of vleesgerecht.

We volgden in de namiddag de steenweg Brussel-Charleroi richting Quatre-Bras. We kwamen heel wat belangrijke pachthoven en oorlogsmonumenten tegen: La Belle Alliance, waar de Pruisische Maarschalk Blücher en de Britse Hertog van Wellington elkaar ontmoetten na de overwinning; het pachthof La Haie Sainte; de Ferme Mont-St-Jean, waar het Engels veldhospitaal was, zonder heel wat monumenten te vergeten zoals l'Aigle Blessé, het Franse oorlogsmonument. Maria Rütten zorgde hier voor de nodige uitleg. Zo bereikten we Quatre-Bras, waar Maarschalk Ney de Engelsen aanviel, maar waar geen overwinnaars waren. Le Caillou, het museum waar Napoleon overnachtte en zijn bed.

Het knekelhuis van 1815, en de waterput en het balkon dat in 1962 afgebroken werd.

Daar verbleef de bekende Franse schrijver Victor Hugo van 15 mei tot 14 juli 1861 en daar schreef hij het hoofdstuk van "Les Miserables" dat betrekking heeft op Waterloo.

Dr. Henri Vannoppen, zorgde voor de uitleg in "Quatre-Bras" en in "Le Caillou" en gaf een beeld van Wellington en van de Prins van Oranje.

De laatste etappe was een bezoek aan de "Leeuw van Waterloo" en omgeving: de

Battelfield, tour met een treintje langs het slagveld, het wassenbeeldenmuseum met alle bekende generaals en maarschalken, de heuvel met de leeuw, waar de Prins van Oranje (de latere koning Willem II van Nederland) gewond werd in 1815, audiovisueel spektakel, de film over de slag van Waterloo en het Panorama, enig in de wereld.

Een drankpauze was dan ook absoluut noodzakelijk als afsluiter van een zonnige dag.

Op weg naar huis overwoog Marie Rütten de kansen van Napoleon I en van de geallieerden met de rol van de Franse Maarschalk Grouchy, die niet opdaagde.

Twee nummers van het tijdschrift Midden-Brabant werden gewijd aan Waterloo en de Franse periode. Al onze dorpen kwamen hierbij aan bod. Puik werk van hoofdredacteur Willy Vander Velden, voorzitter van de Gidsenbond Dijleland.

De uitstap werd georganiseerd door Heemkunde Vlaams-Brabant, de Gidsenbond Dijleland, het Erfgoedhuis Kortenberg, de heemkringen Boortmeerbeek, Haacht, Rotselaar, Zemst, Erps-Kwerps, Everberg, Meerbeek, Kortenberg, Huldenberg, Overijse, Tervuren, Hoeilaart, Bertem en Herent.

Proficiat voor de werkgroep "De Franse periode in onze gemeente en Waterloo" die het voorbereidend werk deden.

Soldaat van Napoleon uit Weerde

**Joannes
Josephus
Goovaerts
in fantasiekostuum**

Soldaten van Napoleon.

Colette Vanderbeken

Door de wet van 5 september 1798 (19 Fructidor jaar VI) werd in de Franse Republiek de verplichte militaire dienst ingevoerd. Artikel 15 bepaalde dat alle Fransmannen dienstplichtig waren vanaf dat ze 20 jaar werden. Artikel 16 bepaalde dat hun militaire verplichtingen aanvingen op 22 september volgend op hun 20ste verjaardag en eindigde op 22 september volgend op hun 25ste verjaardag.

Vanaf 1806 liet Napoleon de jongens oproepen als ze ternauwernood 19 jaar waren. Alleen gehuwde en weduwnaars werden vrijgesteld van dienst als ze kinderen hadden.

Artikel 17 verdeelde de dienstplichtigen in vijf klassen, 20, 21, 22, 23, 24 jaar oud. De wet "*Jourdan-Delorel*" beschouwde de vrijwillige dienstneming als basis van de rekrutering. Dienstplichtigen moesten slechts opgeroepen worden als het aantal vrijwilligers onvoldoende was om het aantal bij het landleger op peil te houden.

De gemeentelijke autoriteiten moesten per klasse afzonderlijke lijsten opmaken met vermelding van naam, voornaam, jaar, maand en dag van de geboorte, lichaamslengte, beroep. Deze lijst werd overgemaakt aan het ministerie van oorlog, die een controle lijst moest opmaken. De uitvoerende macht moest de naam, voornamen, woonplaats, departement en geboortedatum van de dienstplichtige die opgeroepen moest worden publiceren en afkondigen in de ganse Republiek. De opgeroepen mochten zich niet laten vervangen. In praktijk heeft men deze wettelijke bepalingen nooit kunnen toepassen.

Wanneer op 24 september 1798 (3 Vendimiaire jaar VII) een dekreet uitgevaardigd werd waarbij de Republiek 200.000 dienstplichtigen onder de wapens riep, waren de lijsten niet klaar. De afkondiging van deze wet, was de druppel die de emmer deed overlopen en gaf aanleiding tot het ontstaan van de Boerenkrijg. Veel jongens melde hun niet aan, velen deserteerden terwijl ze op weg waren naar hun regiment.

De wetgevende macht was verplicht een nieuwe wet uit te vaardigen op 17 november 1799 (26 Germinal jaar VII) waarbij de verplichting opgelegd werd het ontbrekend aantal aan te vullen door dienstplichtigen, van de 1ste, dan de 2de en de 3de klasse. Dit geschiedde door loting in de hoofdplaats van elk departement. Zij die door het lot aangeduid werden mochten zich laten vervangen (verkopen). Dienstplichtigen die aangeduid waren om deel te nemen van het contingent en zich van hun inlijving onttrokken, werden als deserteur beschouwd en ingeschreven op de beruchte lijst van personen die van uitwijking beticht waren. Uitwijking werd met de doodstraf en verbeurd verklaring van hun bezittingen bestraft. Op de ouders van weerspannige dienstplichtigen kon, door dwangmaatregelen, druk uitgeoefend worden. De Prefect van het departement had het recht bij deze mensen militairen in te kwartieren tot op het ogenblik dat de weerspannige zoon door zijn ouders aan de autoriteiten uitgeleverd werd, zich vrijwillig kwam aanmelden of gearresteerd werd. Voor elk ingekwartierde militair moesten de ouders een door de Prefect vastgelegde

som betalen. Voor de bereden troepen moest ook voor hun paarden een vaste vergoeding betaald worden.

Dienstplichtigen die zich op het daartoe bepaalde tijdstip niet konden aanbieden voor de rekruteringsformaliteiten moesten zich laten vertegenwoordigen door hun vader of door een naaste verwante of, indien dat niet mogelijk was, door een staatsburger aangeduid door de burgemeester. Elke dienstplichtige die niet persoonlijk bij deze formaliteiten aanwezig was en aangeduid werd om deel uit te maken van het contingent had één maand de tijd om zich aan te bieden bij de rekruteringskapitein van zijn arrondissement, deed hij dat niet of had hij tegen die tijd geen plaatsvervanger doen aanvaarden dan werd hij op aanklacht van de rekruteringskapitein door de Prefect van zijn departement, tot weerspanning dienstplichtige verklaard.

Deze beslissing werd binnen de drie dagen overgemaakt aan de rechtbank van eerste aanleg van het betrokken arrondissement, die onmiddellijk een vonnis velde. Door deze veroordeling werd de weerspannige dienstplichtige voor de duur van vijf jaar ter beschikking van de regering gesteld en moest hij bij een tuchteenheid voor Weerspannige dienstplichtigen worden ingelijfd. Het vonnis beperkte zich niet tot deze straf maar omvatte ook de betaling van een boet van 1.500 fr.

De tuchteenheden voor weerspannige dienstplichtigen werden op wet van 12 oktober 1803 (19 vendimiaire jaar XII) ondergebracht in depots, verspreid over gans het grondgebied van de Republiek:

Rijsel	Twee-Nethen (Antwerpen), Dijle (Brabant), Schelde (Oost-Vlaanderen), Leie (West-Vlaanderen), Jemappes (Henegouwen);
Givet	Ourthe (Luik), Neder-Maas (Belgisch en Nederlands Limburg), Samber en Maas (Namen)
Luxemburg	Wouden (Groot hertogdom Luxemburg en Belgisch Luxemburg)

Voor de weerspannige dienstplichtigen was dezelfde soldij voorzien als voor gewone fuseliers der infanterie (30 centiemmen per dag) maar ze kregen nooit een cent in handen. Ze kregen hetzelfde broodrantsoen als alle andere soldaten, 750 gr brood per dag (3/4 tarwe en 1/4 rogge). Als kledij droegen ze een uniform van de infanterie maar zonder versierselen of onderscheidingstekens. Als hoofddekseel kregen ze slechts een kwartiermuts. De verwarming en verlichting waren maar de helft van de andere legereenheden. In de winter kregen ze 1kg kolen en 10 turven per dag. Hun dagen werden gevuld met militaire oefeningen en uitvoeren van karweien

Vrijwilliger.

Elke Fransman die 18 jaar was en een bewijs van goed gedrag kon voorleggen, mocht tot dat hij 30 jaar werd als vrijwilliger, bij het landleger dienst doen. De vrijwilligers mochten hun wapen en korps kiezen. De normale soldij van een soldaat vrijwilliger bij een linie regiment (infanterie) bedroeg 109,80 Fr per jaar volgens de wet van 9 september 1799 (23 Fructidor jaar VII).

De kandidaat vrijwilligers moesten zich bij hun gemeentelijke administratie aanbieden waar ze werden ingeschreven met een proces-verbaal met de vermelding van naam, voornaam, ouderdom, lichaamslengte, adres en hun signalement. Deze moest ondertekend worden door de vrijwilliger. Indien deze niet kon tekenen, moest dit vermeld worden.

Keizerlijke garde.

Vorming op 29 april 1804. Regiment grenadiers te voet, jagers te voet, grenadiers te paard, jagers te paard, korps artillerie, legioen keurgendarmerie, bataljon matrozen, een totaal getal sterkte van 13.000 man. Men moest minstens twee veldtochten meegemaakt hebben en vijf jaar dienst om erin opgenomen te worden.

In 1813 bedroeg de getalsterkte van de Keizerlijke Garde ongeveer 90.000 man en omvatte niet minder dan 36 infanterieregimenten, 14 cavalerieregimenten (waarvan één regiment gendarmerie), 1 regiment artillerie te paard, 1 regiment artillerie te voet, een vervoerkorps, twee bataljons genie, 8 compagnies matrozen, enz....

Burgerwacht.

De "*Garde Nationale*" bestond al in het begin van de Franse Omwenteling, de bataljons waren gevormd door vrijwilligers. Ze werden door het landleger opgeslorpt in 1793. Ze werden vervangen door "*Garde Nationale Sedentaire*", waar alle burgers die in staat waren wapens te dragen, konden opgeroepen worden. De wet van 16 juni 1795 (28 Prairial jaar III) bepaalde dat alle Fransmannen van 16 tot 60 jaar konden worden opgeroepen.

In het departement van de Dyle en dat van de Twee Nethen werd de lichte uitgesteld wegens de slechte geest onder de bevolking.

Door een senaatsbesluit van 13 maart 1812 werden de burgers, voor de dienst in de "*Garde Nationale Sedentaire*" in drie ouderdomsgroepen ingedeeld:

- 1) Alle burgers van 20 tot 26 jaar die om een of andere reden aan de legerdienst ontsnapt waren;
- 2) Alle burgers van 26 tot 40 jaar;
- 3) Alle burgers van 40 tot 60 jaar.

De vorming van "*cohortes*" (krijgsbende)

- Dyle 824
- Twee Nethen 888

Verder bepaalde hetzelfde besluit dat de burgerwacht niet buiten de grenzen van het Keizerrijk mocht ingezet worden. Een nieuw senaatsbesluit van 11 januari 1813 besliste dat deze "*cohortes*" (krijgsbende) geen deel uitmaakten van de burgerwacht maar overgeheveld werden naar het actief leger.

Veterans (veteranen).

Om tot het korps veteranen toegelaten te worden, moest men ten minste 24 jaar dienst hebben of door oorlogsverwondingen of verminking niet meer bekwaam zijn bij het leger te velde te dienen maar toch noch in staat zijn dienst in het binnenland te verrichten.

Door een uitvoeringsbesluit van 25 maart 1800 (4 Germinal jaar VIII) werden de al bestaande compagnieën veteranen opgenomen in het "*Corps des veterans nationaux*" bestaande uit 10 regimenten van 3 bataljons elk. Elk bataljon bestond uit 6 compagnieën. Een compagnie had een totale getalsterkte van 77 man (4 officieren, 5 onderofficieren, 6 korporaaals en 60 manschappen)

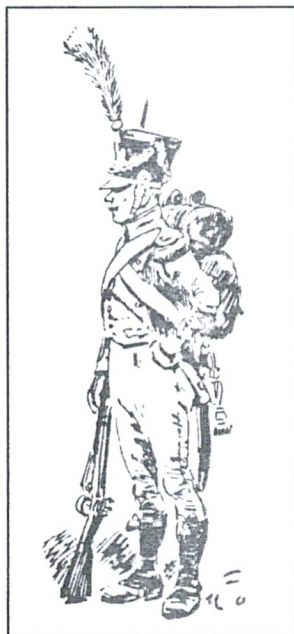
Onderofficieren en soldaten kregen dezelfde soldij als de normale infanteristen met gelijke graad. De officieren kregen echter een soldij die lager dan die van hun collega's bij de infanterie.

Veteranen werden meestal gebruikt voor bewakingsdiensten. Ze konden ook als "*garnisaires*" bij burgers ingekwartierd worden. De Keizerlijke Garde had haar eigen compagnie veteranen. Om tot deze compagnie toegelaten te worden moest men tot een korps van de Keizerlijke Garde behoren en wegens dienstouderdom, verwondingen of verminkingen ongeschikt zij voor verdere actieve dienst in zijn korps. Men moest echter minstens vijf jaar bij de Garde gediend hebben om in deze compagnie veteranen opgenomen te kunnen worden.

Vanaf 1804 werd de compagnie veteranen van de Keizerlijke Garde in het kasteel van Versailles ingekwartierd, waar zij enkele uren wachtdienst per week moest verrichten. In 1807 werd de totale getalsterkte van deze compagnie op 200 man gebracht.

Voltigeurs.

Om ook aan de manschappen die klein van gestalte waren de gelegenheid te geven in elitecompagnieën te dienen werd vanaf 13 maart 1804 in elk bataljon der regimenten lichte infanterie een compagnie voltigeurs opgericht. De voltigeurs werden opgeleid tot snelle en goede schutters; ze werden ook getraind om als tweede man op een paard te springen om snel ergens heen gebracht te worden en hebben waarschijnlijk hun naam aan dit feit te danken.

Bij een reorganisatie van de gewone infanterieregimenten in 1808 (decreet van 18 februari 1808) werd in elk der vier gevechtsbataljons van deze regimenten een compagnie voltigeurs gevormd. Bij de Keizerlijke Garde werden vanaf 1811 regimenten voltigeurs gevormd, in 1813 telde deze Garde 19 regimenten voltigeurs.

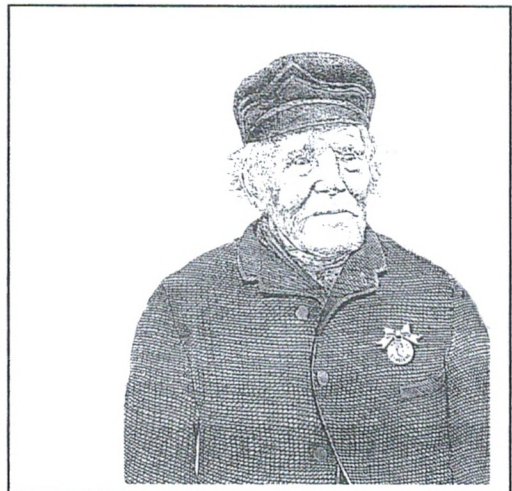
Namen van de soldaten van Napoleon uit Elewijt, Weerde, Zemst.

- ❖ **Alenbergs Corneille** geboren te Sempst op 31 mei 1788 als zoon van Barthelemi en A.M. Van Steenwinckel. Aangekomen op 12 augustus 1807 te Grenoble voor het 112ste linie regiment infanterie.
- ❖ **Bal Jean Baptiste** geboren te Sempst op 27 december 1786 als zoon van Jean en Marie Van Steenwinckel. Aangekomen op 21 oktober 1806 bij het 58ste linie regiment infanterie.
- ❖ **Bay Jean** geboren te Chenee in 1787 als zoon van Nicolaas en Marguerite Gans. Op 21 januari 1807 vertrokken naar Venlo om het 8ste linie regiment infanterie te vervoegen. Aangekomen op 28 januari 1807 en veroordeeld op 20 mei 1807.
- ❖ **Bocy Guillaume** geboren te Sempst op 2 maart 1787 als zoon van Jean Baptiste en Elisabeth Jacobs. Vertrokken op 17 februari 1807 naar Sarguemines om het 3de panster eenheid te vervoegen, hij kwam er aan op 4 maart 1807.
- ❖ **Bosmans Jean Baptiste** geboren te Sempst op 22 december 1788 als zoon van Sebastiaan en Elisabeth Van Gijssel. Vertrokken naar Luneville op 12 juli 1807 voor het 2de regiment van carabinieri te vervoegen. Hij kreeg het matriculenummer 1181. Hij overleed in het hospitaal te Ebersdorf op 10 augustus 1809 tengevolge van verwondingen opgelopen tijdens de slag te Wagram.
- ❖ **Buelens Guillaume** geboren te Sempst op 11 februari 1787 als zoon van Jean Baptiste en Anna Marie Simons. Vertrokken op 30 oktober 1808 voor het 64ste linie regiment infanterie. Aangekomen op 21 november 1808. Geseind als deserteur. Sommige documenten getuigen van zijn aanwezigheid in zijn regiment in Wenen op 2 september 1809. Geschrapd van controles door lange afwezigheid op 6 september 1810, hij verbleef in een hospitaal.
- ❖ **Buelens Henri** geboren te Sempst op 7 februari 1792 als zoon van Jean Baptiste en Anna Marie Simons. Ingelijfd op 24 oktober 1811 in het 9de EQ de Haut Bord Mat. 572 aan boord van de "Courageux".
- ❖ **Buelens Pierre** geboren te Velthem op 22 januari 1787 zoon van Jean François en van Marie Van Calster. Vertrokken op 21 januari 1807 om het 8ste linie regiment infanterie te vervoegen in Venlo. Hij kwam aan op 28 februari 1807.
- ❖ **Buelens Pierre Joseph** geboren te Sempst op 27 februari 1786 als zoon van Philippe en Jeanne Timmermans. Aangekomen op 8 januari 1810 bij het 4de regiment lichte infanterie.
- ❖ **Cauwenberg Pierre Michel** geboren te Sempst op 28 juni 1786 als zoon Jean Baptiste en Marie Catherine Delcampeneer. Aangekomen op 11 december 1809 bij het 4de linie regiment lichte infanterie.
- ❖ **Ceuppens Antoine** geboren te Sempst op 3 oktober 1790 als zoon van Jacques en Anna Catherine Meys. Aangekomen op 30 april 1808 bij de rekruten van de Garde Imperiale.
- ❖ **Ceuppens Jean François** geboren te Sempst als van Guillaume en Catherine Vanherstryck. Aangekomen te Metz voor het speciaal bataljon van de artillerie trein.

- ❖ **Claes Petrus Joannes** geboren te Elewijt op 3 januari 1792 als zoon van Joannes Baptist en Anna Heremans. Op zijn verlofbrief stond een schip afgebeeld, wat meer dan waarschijnlijk betekende dat hij bij de marine diende.
- ❖ **Cordemans Pierre** geboren te Sempst op 2 januari 1790 als zoon van Jean en Anna Nobels. Aangekomen op 20 januari 1809 bij de rekruten van de Garde Imperiale.
- ❖ **Cortois Jean Baptiste** zoon van Jean Baptiste en van Barbara Marie Liber. Rekrut voor de reserve van het 3de bataljon trein artillerie.
- ❖ **Goovaerts Guillaume** geboren te Sempst op 27 maart 1790 als zoon van Jean Baptist en Jacqueline Dewit. Aangekomen de 2 april 1809 te Metz bij het 103de linie. Overleden in 1809 in de slag van Ebersdorf.
- ❖ **Goovaerts Pierre Jean** geboren te Weerde op 19 maart 1787 als zoon van Nicolaas en Elisabeth Verbruggen. Op de prefectuur te Brussel lootte hij op 12 januari 1807 zich in met het nummer 33. Hij vertrok op 21 januari 1807 voor het 8ste linie regiment infanterie te Venlo. Aangekomen op 28 januari 1807. Op 1 april 1811 nam hij deel aan het beleg van Cadix in Spanje met de 3de compagnie van het 2de bataljon. Hij was nog aanwezig in 1812.
- ❖ **Goovaerts Joannes Josephus** geboren te Weerde op 27 maart 1792 als zoon van Nicolaas en Elisabeth Verbruggen. Hij werd opgeroepen op 2 september 1812 en is erin geloot met het nummer 93. Hij werd gerangschikt op het einde van de lijst wegens broederdienst. Hij werd later toch opgeroepen en deed dienst bij de marine. Op 27 mei 1814 vocht hij onder bevel van Generaal Davout in Hamburg.

In 1892 werd hij te Weerde als honderdjarige gevierd. Een stoet trok door de straten en Joannes Josephus stapte fier en flink mee in de stoet en op zijn beste kostuum droeg hij de medaille van Sint-Helene. (Ovaal medaillon, met lint rood-groen gestreept met aan de achterzijde Napoleon I).

- ❖ **Janssens Corneil** geboren te Sempst op 15 januari 1790 als zoon van Guillaume en Anne Van Land. Aangekomen op 17 juli 1809 te Straatsburg voor het Depot.
- ❖ **Janssens Jean Michel** geboren te Sempst op 14 februari 1787 als zoon van Guillaume en A.C. Van Lint. Overleden in het hospitaal Renneweg te Wenen op 24 september 1809.
- ❖ **Steenmans Jean Baptiste** geboren te Sempst op 10 augustus 1789 als zoon van Jean François en Petronella Diesens. Aangekomen te Metz op 10 november 1808 voor het 103de linie regiment infanterie.

- ❖ **Thielemans Jean Baptiste** geboren te Sempst op 10 juli 1792 als zoon van Rombaut en Anna Maria Devaux. Ingelijfd op 29 mei 1812 in het 71ste Cohorte Garde Nationale met het matriculenummer 623.
- ❖ **Van Asbroeck Jean** geboren te Sempst op 4 maart 1786 als zoon van Jean François en Elisabeth Spruyt. Ingelijfd in het 112ste linie regiment infanterie. Hij werd gereformeerd.
- ❖ **Van Boxem Henri** geboren te Sempst op 16 april 1789 als zoon van Philippe en Anna Marie Leemans. Aangekomen te Metz op 10 november 1808 voor het 103de linie regiment infanterie.
- ❖ **Van Dam Pierre Jean** geboren te Sempst op 19 februari 1789 als zoon van Henri en Anna Catherine Buelens. Dienstweigeraar en veroordeeld op 19 januari 1809.
- ❖ **Vandenhoute Jean** geboren te Sempst op 2 november 1785 als zoon van Guillaume en Lucie Duraeme. Aangekomen op 7 november 1806 bij het 112de linie regiment infanterie.
- ❖ **Vander Elst Jean Jacques** geboren te Sempst op 8 september 1792 als zoon van Guillaume en Ceulemans. Ingelijfd op 16 april 1812 in het 71ste Cohorte de la Garde Nationale met het matriculenummer 394.
- ❖ **Vanderheyden Guillaume** geboren te Sempst op 29 mei 1792 als zoon van Henri Joseph en Anna Catherine. Ingelijfd op 21 oktober 1811 in het 15de BQ van Flotille met het matriculenummer 188.
- ❖ **Vandesavel Pierre** is van de klas jaar XII. Aangekomen op 25 mei 1808 in Oriënt voor de zeemacht artillerie.
- ❖ **Van Win Jean François** geboren te Sempst op 28 april 1786 als zoon van Guillaume en Elisabeth Van Erp. Aangekomen op 7 juli 1807 in Grenoble voor het 112de linie regiment infanterie.
- ❖ **Verdicks Jean Baptiste** geboren te Sempst op 19 augustus 1790 als zoon van Jacques en Anne Catherine Ceuppens. Aangekomen op 8 maart 1809 te Metz voor het 102de linie regiment infanterie.
- ❖ **Vertommen Pierre Antoine** geboren te Sempst op 25 juni 1790 als zoon van Martin en Anna Van Instegen. Aangekomen op 20 maart 1809 te Parijs voor als rekrut voor Garde Imperiale.

Bib: Onze voorouders in de legers van Napoleon – E. Lelys
 Archief "de Semse"
 Eigen archief.

VERVANGING VAN EEN LOTELING SEMPSE 1815

Na 1810 was de bevolking op de hoogte van wat er met de lotelingen aan de hand was. Jaarlijks vertrokken een twintigtal Zemstenaars naar een of ander depot om ingelijfd te worden. Een zeldzame brief was het enig mogelijk contact. De berichten over gesneuvelden bleven lang tot verhalen beperkt, vanaf 1813-1814 werden zij concreet. De burgemeester kreeg een brief met een heel kort overlijdingsbericht. Van de meeste lotelingen kwam er helemaal geen nieuws zodat stilaan alle hoop verloren ging.

Jacobus Steemans, zoon van Joannes Franciscus en Petronella Diddens, was een loteling uit 1807. Hij had "erin" geloot en moest vertrekken. Jacob werd ingelijfd bij de huzaren, in het negende regiment, tweede escadron, zesde compagnie. Niet op het slagveld maar op een hoopje vochtig stro blies hij zijn laatste adem uit. Het was toen 8 uur in de morgen die tragische 15de september 1808. Dit werd gerapporteerd door de overheid van het hospitaal in Dantzig, nu G'Dansk, in Polen. De centrale administratie in Parijs heeft dit rapport ontvangen, maar wanneer?

In het voorjaar van 1814 stapten Poolse soldaten Zemst binnen. Daarmee werd een punt gezet achter de Franse bezetting. Toch werden de Franse wetten niet meteen afgeschaft. De loting voor het jaar 1815 ging gewoon door. De geallieerden riepen veel meer lotelingen op dan de Fransen. In plaats van een twintigtal, stonden 257 Zemstenaars in de rij om te loten. De terugkomst van de verbannen keizer Napoleon was daar niet vreemd aan. De loting vond plaats in april 1815. Niemand kon voorspellen dat de Slag van Waterloo zo dichtbij was. Er was geen tijd meer om een nieuw leger op de been te zetten. Het lot had reeds beslist wie wel en wie niet daarvan deel zou uitmaken. Bewust van wat de jongens te wachten stond, werden maatregelen getroffen om aan het leger te ontsnappen: een contract tegen de dood.

Een voorbeeld van een dergelijke overeenkomst werd vastgelegd tussen de families De Wit en Steemans. Om de wanhoop te begrijpen, overlopen wij de jaren 1811-1815.

De lotelingenlijst van 1811 vermeldt Jacobus De Wit. Hij was de zoon van de veldwachter. Guillaume, zijn vader, combineerde zijn beroep met dat van kleermaker en dat van pachter. Bij het naaien kon hij beroep doen op zijn vrouw Joanna Pepermans. Het gezin woonde in Zemst-Bos. Uit de persoonsbeschrijving valt vooral de grootte van Jacob op: 180cm. Samen met hem trad ook de zoon van schrijnwerker Joannes Franciscus Steemans aan. De moeder van Jan Peter, Anna Catharina Van den Heuvel, kwam uit een gegoede pachtersfamilie. Jan Peter was ook niet van de kleinste: 174cm. Op 20 juni 1811 keerden zij met hun briefje naar huis, Jacob met het nummer 86, Jan Peter trok nummer 95. Geen van beiden had geluk: de nummers waren vis noch vlees. Daar Napoleon soldaten nodig had, mochten zij zich eerstdaags aan hun oproeping verwachten.

De machine maalde door, in 1813 kwam de dwingende oproep voor Egidius De Wit om te gaan loten. Van de oudste broer Guillaume hadden zij in geen jaren een bericht ontvangen. Leefde hij nog? Of was hij reeds door kogels of een ziekte getroffen? Zijn broer Jacobus was in 1811 moeten vertrekken naar een elite eenheid: de garde national. Dat had te maken met zijn gestalte want zij moesten eruitzien als reuzen. Prachtig uitgedost trad hij aan in de 71ste cohorte van de garde. Egidius, Gille genoemd, was heel wat kleiner, hij was 164cm. Zelfzeker omdat hij twee broers in dienst had, trok hij het nummer 3. Zonder al die oorlogen kon hij met gerust gemoed naar huis keren ondanks dat lage nummer. Hij werd toevertrouwd aan het depot zodat een oproeping nog steeds mogelijk bleef.

Wat er met de 257 lotelingen uit 1815 ging gebeuren kon niemand voorspellen. Schrijnwerker Steemans uit de Hoogstraat wilde geen risico lopen nog eens een zoon aan het leger te verliezen. In welk leger dat was, maakte voor hem geen verschil. Peter Jan Steemans was de dodendans ontsprongen. Hoewel hij geselecteerd was, had de inval van de geallieerden hem van legerdienst gered. De loting van 1815 had hem geen geluk gebracht. In de lange rij lotelingen droeg hij het nummer 64. Het aanroepen van God of heiligen, een vlug geslagen kruisteken, iedereen had zijn manier om het geluk te paaien. Toen hij het briefje openvouwde was de ontgoocheling groot: nummer 60. Dat was zo goed als zeker "erin". Waarom hij die halve zekerheid veranderde in een gehele, is een raadsel. Jan van de schrijnwerker nam het nummer 5 over van Jacobus Janssens zodat zijn inlijving onontkoombaar was. Toen moet er wel wat zagemeel door de schrijnwerkerij gestoven hebben want daarmee waren de ouders niet akkoord.

Na rijp beraad zocht vader Steemans een vervanger die het vel van zijn onbezonnen zoon moest redden.

Op 6 juni 1815 trok Jan Steemans en zijn vrouw Katrien naar notaris Verstraeten waar zij Egidius De Wit zouden aantreffen. Gille durfde het aan om de onbezonnenheid van Jan van de schrijnwerker recht te trekken.

Present: Jan Francis Steemans in houwelijk met Catharina Van den Heuvel, timmerman en ingesetenen van Sempse ter eenre; ende Egide De Wit jongeman van competenten ouderdom, sone van Guilliam ende Jeanne Pepermans eensgelijks ingesetenen van Sempse ter tweede ende andere sijden

Welcke comparanten verklaeren gecondenieert ende over eengekomen te sijn over't remplaceren van sijnen sone Peter Jan Steemans als volgt

Dat den tweeden comparant verklaerd mits desen te cederen sijnen n° 199 van de lotinge gedaen in desen jaer achtienhonderd vijfthien ende te remplaceren den voorseyden Peter Jan Steemans sone van den eersten comparant

om op te trecken voor de organisatie der milice geordonneert by het Koninklijk decreet de dato derthien april laetstleden

ende dat voor den tijd ende termijn verzogt bij het voorschreve decreet ofte soo ende gelijk den dinst versogt sal worden van den twee des sone van den eerste comparant ende dat voor de prijs ende op de volgende condities

Dat den eerste comparant sig verbint ende verobligeert te betalen aen den tweeden comparant, de somme van vijf honderd francs eens,

welcke somme hij eersten comparant sal moeten voldoen aen den tweeden binnen de twee comende jaeren

ende tot welcken tijde hij eerste comparant moet betalen aenden tweeden voor intrest arato van vijf par cento ende aldus eene rente van vijf en twintig francs 's jaers

corens ende inganck nemende op den dag sijnder acceptatie, te betalen van drie tot drij maenden 'telckers met een vierde, ende soo voorts te continueren van jaere tot jaere tot de quijtinge inkluis.

Ingevalle den numero van den zoone des eersten comparant niet gevraegt en wird, ofte gevraegt sijnde hij tweeden comparant niet geaccepteert en wird in de voorschreve qualijtj ofte geaccepteert sijnde bij het corps wirde gereformeert (ontslagen), ofte ook den voorseyden n° 199 dat den tweeden comparant gevraegt wirde

indervoege den eerste comparant in cas bevonden hem voor sijnen voorschreven sone sig te voorsien van eenen andere remplaceant, in dese gevalle sal dese stipulatie hier boven opgehaelt, comen te cessereren aengesien ende gehouden worden voor nul ende geender waerde

Finalijk ingevalle den voorschreve Egidius De Wit, tweeden comparant, geaccepteert sijnd, aflijvig wird, aleeer genoten te hebben de voorschreve somme van vijf honderd francs, in dit geval ende andersints niet, is gekonditioneertende door den tweeden comparant geaccepteert dat de selve somme ses weken naer sijne aflijvighijd door den eersten comparant sal moeten betaelt ende voldaan worden, te weten, voor d'eene helligt aen sijne voorschreve moeder Jeanne Pepermans, ende voor d'andere helligt aen den Armen van Sempse, ter directie der distributeurs van dito armen op conditie van voor sijne siele te bidden

Ter assuratie van alles 't geen voorschreven ende execute betalingen dier, verbint hij eersten comparant sijnen persoon ende goederen haeve ende erve, present ende toekomstend, ende specialijk een parceil land groot salvo justo eenen vijftig ares d'oude een half bunder salvo justo, gelegen onder Sempse tegens de hoogsstraete... ”

Getuigen: Philippus Buelens, waard in de herberg “Laerecam” en
Peter Jan Geeraerts smid in het centrum
beide comparanten ondertekenden met een kruis

Het principe van de overeenkomst is een copie van dat van een lening met borgstelling. De enige die aan het contract iets overhield was notaris J.J. Verstraeten. Precies tien dagen later werd de Slag van Waterloo beslecht. Het is weinig waarschijnlijk dat Gille die moordpartij meemaakte. Eer het Congres van Wenen Europa herschikt had, verliep zoveel tijd dat aan deze overeenkomst niet meer werd gedacht . Of de schrijnwerker de onbezonnenheid van zijn zoon kon vergeten, valt te betwijfelen.

Roger Van Kerckhoven

bronnen: de minuten van notaris J.J. Verstraeten akte nr. 69 jaar 1815
het modern archief van Zemst ARAB inventaris nrs. 621 en 650

LE CHAMP DE MAI ET LA PRESTATION DU SERMENT PAR LES TROUPES. Dessin de Martinet

De gebeurtenissen rond de boerenkrijg te Zemst.

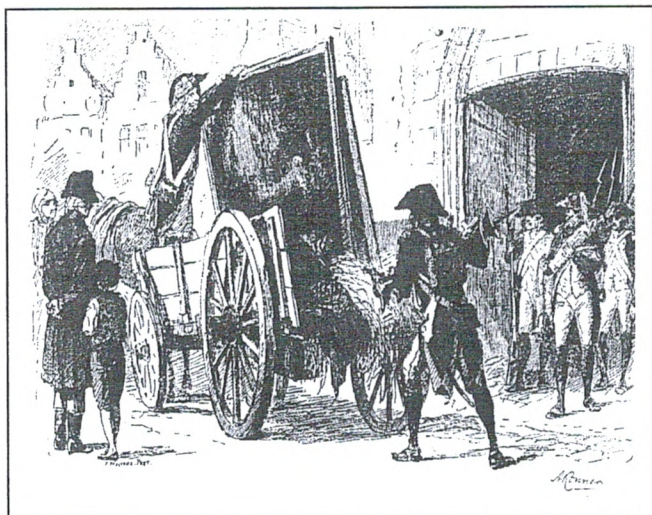
Colette Vanderbeken

Van Fleurus (1794) tot Waterloo werd de Franse bezetting een aaneenschakeling van plunderingen, misbruikte centralisatie en taal, godsdienstige onderdrukkingen en bloedige slagvelden.

Toen de Fransen soldaten ons land binnen vielen, waren ze gekleed in afgedragen blauwe vesten met schouderstukken en lijnwaden broeken met rode streep. Huzaren met hun gevlochten haren, artilleristen met hun tweepunt in aanslag. Zo trokken de republikeinen door de straten. Ze waren uitgelaten, hadden een rijke woordenschat en neurieden de laatste nieuwe verzen van het "*Vrijheidslied*". Ze waren enig om zien.

Deze mannen brachten voor de Nederlanden nieuwe wetten. Ze brachten de principes van een nieuwe politiek en sociaal leven. Hun hervormingen moesten gebeuren volgens de geest van vrijheid en gelijkheid der Fransen, "**Liberté, Egalité, Fraternité**".

Er kwam definitief een einde aan de Oostenrijkse Nederlanden en bijgevolg ook wat men het "*Ancien Regime*" noemde. Door het decreet van 1 oktober 1795 kregen alle burgers de Franse nationaliteit, en geannexeerd bij de Franse Republiek.

De invasie van de Fransen bracht veel onenigheid met zich mee. De monumenten werden vernietigd. De militaire dienstplicht, die onze voorvaders niet kende werd ingesteld op 3 september 1798.

Bij gebrek aan inkomsten installeerde "*de Franse Conventie*" gedurende vijftien maanden een regime van militaire bezetting. Tijdens deze periode werd het land leeg geplunderd en onze kunstschaten werden naar Frankrijk overgebracht.

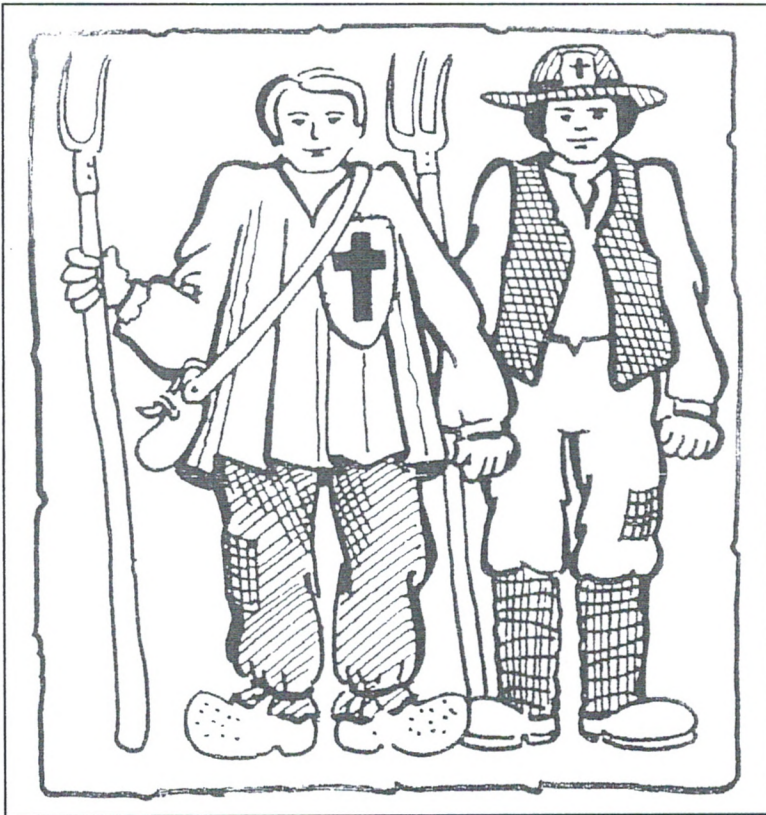
Feodale rechten, ordes, corporaties, tienden, hulp en toelage, interne tol, alles

werd afgeschaft. De vrijheid van godsdienst werd afgenomen. Burgerlijke stand, onderwijs en liefdadigheid werden lekdiensten, de religieuze ordes werden verwereldlijkt en hun eigendommen werden verkocht als "*nationaal bezit*"

De Directoire gaf bevel aan generaal Augereau de wetgevende machten te ontbinden, wat gebeurde op 4 september 1797. De gouvernementele politiek werd nog antiredactionele en antireligieuzer. Vanaf 5 september 1797, werd aan de priesters een plicht opgelegd, ze moesten *“de eed van haet aen het Koningsdom en aen de regeeringsloosheyd, aengekleeftheyd en de Getrouwigheyd aen de Republiek ende aen de Constitutie van het jaer Dry”*.

Tegen de achtergrond ontketende, door de wet 3 september 1798 op de militaire dienstplicht, een uitzonderlijke gewelddadige opstand op het platteland. Vanuit het Land van Waas, Klein-Brabant en de Kempen verspreidde de *“Boerenkrijg”* zich als een lopend vuurtje door Vlaanderen.

Het was een essentiële landelijke beweging, een spontane explosie van haat tegen de *“Carmagnoles”* (wambuis, kledingstuk van de Jacobijnen). De wilskracht van de landman kwam naar boven, hij wilde sterven in zijn dorp of zijn streek en niet op eender welk onbekend slagveld. De moed van de strijders ging tot het uiterste, want nergens zagen ze een straal van hoop in de strijd voor hun grond. Ze voelden zich verenigd door de roep van de klokken.

Ze waren gekleed in hun blauwe bloes en ronde hoed met rode linten. Hun vlaggen waren versierd met een rood kruis. Het herkenningsteken van hun eenheid waren gedenkpenningen, medailles en kokardes.

Ze waren gewapend met hooivorken, gaffels, dorsvlegels en nog ander boerenmateriaal. Hun aanvoerders versierden hun hoeden met witte en groene pluimen. Voorafgegaan door pijpers en trommelaars trokken de boeren door de dorpen.

Ze vielen de autoriteiten aan, verbrandden de geboorteregisters, (deze diende voor de oproeping tot de dienstplicht) plunderden de publieke kas, zaagden de

vrijheidsbomen om en verdwenen dan in het niets.

Met de wet van 4 september 1798 werden al de ongehuwde mannen van 20 tot 25 jaar dienstplichtig verklaard en in vijf klassen ingedeeld. In geval van lichterding riep men eerst de mannen van de jongste klas op en vervolgens de andere klassen. De dienstduur werd vastgesteld op vijf jaar in vrede en onbepaald in tijd van oorlog.

Op 24 september 1798 werd de eerste klas opgeroepen, het ging over honderdduizend man. De Belgische departementen moesten zowel hun aandeel inleveren als die van het oude Frankrijk.

Deze eis was een dergelijke aanslag op het leven van de mensen, zij konden dit niet zomaar aanvaarden, vechten voor het behoud van een vreemde overheersing, nee, dat kon niet.

De Belgen waren geen lafaards, hoe konden ze een regering steunen die alles onderdrukte, hun persoon, hun vrijheid, hun godsdienst en hun goederen!

Onder impuls van enkele Elewijtenaars werd er druk uitgeoefend op de Municipale Raad van Zemst. Tijdens de raadszitting werden ze overrompeld door de boeren die hun ontslag eisten.

Jan Sloots was hun woordvoerder: *“Leve de patriotten, u weet welk groot onheil er boven onze hoofden hangt. U maakt de wetten niet, maar laat ze wel uitvoeren. Het kan toch niet dat u, u “citoyens” als soldaten naar het sansculotteleger laat sturen. Wij vragen daarom dat u niet langer in dienst zou staan van diegene die noch God noch recht erkennen. Indien u ooit nog ontzag wilt hebben, geef dan het ontslag van de Municipale Raad.”*

Na deze raadszitting schreef de burgemeester de moeilijkste brief van zijn leven. Het kanton Zemst stond officieel als opstandig opgetekend.

Het was 23 september 1798 en de kermis zou volgende zondag worden gevierd. Precies op deze mooie zondag moest pastoor Ceulenaer een triestige boodschap aan zijn parochianen vertellen.

“Beste gelovigen, zo sprak hij, u weet allemaal dat ik de eed geweigerd heb. De eed van haat aan het koningschap en trouw aan de Franse Republiek. Beste gelovigen, het is misschien één der laatste zondagen dat we hier samen zijn. Geef niet toe aan degene die ons trachten te verdrukken. Ban Christus niet uit uw hart om plaats te maken voor goddeloosheid. Weet dat Hij met ons is en dat wij met Hem zullen zegevieren”.

Met deze woorden nam hij afscheid van zijn gelovigen. Kort nadien werd hij opgepakt en naar Cambrai gebracht, waar hij meer dan één jaar opgesloten zat in het *“Rasphuys”*.

Achter de opstand van de lotelingen schaarde zich de boeren. Op twee verschillende tijdstippen ving de opstand aan. De eerste, half oktober tot de eerste dagen van november was gans het land in opschudding, doch vooral in de provinciën Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Brabant en Luxemburg. Ook rond Kortrijk en in de omstreken van Doornik was de tegenstand hevig. Het tweede tijdstip, van half november tot half december was het vooral in de Kempen dat de opstand woedde.

Aan de linkeroever van de Schelde, in het Land van Waas begonnen de eerste bewegingen. Jongelingen begonnen met betogingen in Overmeire. Weldra richtten ze hun hoofdkwartier op te Beveren en vandaar trokken ze naar de omliggende gemeenten waar ze de vrijheidsbomen omver wierpen en ze vervingen door kruisen.

Op de rechteroever van de Schelde, in Brabant, in de Kempen en in de omstreken van Mechelen werd de strijd steeds heviger.

De overheid vroeg hoogdringend versterking van de krijgsmacht vanuit Nederland, het noorden van Frankrijk en de Rijnprovinciën.

Het was zondag, 21 oktober 1798. Die zondag was het juist decadi. In heel Frankrijk moest die dag het feest van de *“Vrijheid”* worden gevierd. Van hogerhand was het bevel gekomen dat het *“Vrijheidsfeest”* met nog meer luister moest worden gevierd en dat in teken van de *“Lotingswet”*.

Te Mechelen had Auger, de commissaris van de uitvoerende macht, de burgerlijke en militaire ambtenaren in de Sint-Pieterskerk tegen 11 uur samengeroepen. In stoet gingen ze dan naar de Grote Markt, waar de plechtigheid zou plaats hebben. De Grote Markt noemde toen *“Place d’Armes”*. De Sint-Pieterskerk was tot *“Temple de Raison”* omgedoopt.

Het garnizoen was in de stoet aanwezig, de municipaliteit durfde niet afwezig blijven, de scholen hadden eveneens bevel gekregen aanwezig te zijn. Van de Jacobijnen, die hun

zetel hadden in de "Handboogkamer" op de IJzerleen zou niemand ontbreken. De burgers moesten hun huizen verlichten en bevlagen met driekleurige vaantjes.

Dat de Mechelaars zelfs door de vurige taal van de Fransen niet te bewegen waren om op straat te komen, moest men met geweld de muzikanten uit hun huizen halen. De oratoren bleven met hun leerlingen weg en geen enkele vrouw wilde zich lenen om godin van de vrijheid te spelen.

Met Brias, de straattrompetter voorop, vertrok de stoet uit de Sint-Pieterskerk, de honderden soldaten links en rechts in het gelid, langs de Biest, de Peperstraat, de Kathelijnestraat naar de "Place d'Armes". Tussen de twee linies marcheerde de commandant van de stad, Meurisse met al zijn officieren, commissarissen en schrijvers. Achter de kanonniërs, de heren van het stadhuis, allemaal met driekleurige sluier, roodblauwwit, over hun schouders gehangen. Eindelijk zes groepen burgers, voorafgegaan van een muziekkorps spelende "Allons, enfants de la patrie...". De mannen en de vrouwen hielden een eikentak in de hand en aan hun hoed fladderde het driekleurig lint. De jongens en de meisjes waren in het wit gekleed. De stoet werd gesloten met een rij kanonniërs. Ze droegen een bundel bijeengebonden stokken waarboven een piek uitstak, met als verbeelding "Eendracht maakt macht".

Tegen de Hallen, tussen het Stadhuis en het Suikerhuis, verhief zich een koningstroon met al de zinnebeelden van het koningsdom, scepter, kroon, wapenschild en een boek, waarop in gouden letters stond: "Grondwet van 1791". In het midden van de markt was de vrijheidsboom geplant.

Met haar uithangborden leverde de markt een indrukwekkend en schilderachtig uitzicht. "Het Haantje"; de Roode Windmolen; de Gulden Valk; de Blaesbalck; de Rooden Hond; de Beer; het Varken; de Lischbloem; de kardinaalshoed; de vier gekroonden; het guldenhuis der metsers; apotheek de kat (een beeldhouwwerk van de genezing van de blindgeborene en de geschiedenis van de tien melaatsen was op de muur aangebracht); de Zwaan. Dit was het bijzonderste gasthof van de stad en van al de huizen op de markt; het enige dat nog een houten gevel had. Het was van in de vensters van de Zwaan, dat erfprins, later keizer Karel, met zijn zusters de hertenjacht bijwoonde, die in 1510 ter zijne eer op de markt werd gehouden. In 1775, ter gelegenheid van het Rumoldus jaar was de Grote Markt vernieuwd.

Tegen de "Vlaamsche Hallen" stond Auger. Hij sprak het volk toe in het Frans, een uitheemse taal voor het aanwezige volk. Hij kende de redevoeringen van Mirabeau, Desmoulins, Danton en Robespierre uit het hoofd en gebruikte ze wanneer de gelegenheid zich voordeed. Hij nam ook zijn toevlucht tot spottereien om zijn tegenstanders te vernederen, hij was een zeer gevreesd iemand. Vanvelsen en zijn municipalen hadden al meermaals zijn heerszucht en stijfhoofdigheid ondervonden. Hij was het, die in 1798 over het lot van Mechelen en zijn omgeving beschikte.

Hij drukte op de plichten van de burger tegenover de Republiek, die de Vlaming een vaderland had gegeven, waarop ze trots mochten wezen; hij wees op de erkenning verschuldigd voor de weldaden en voor de verkregen vrijheid. "Maar wee hun! riep hij dreigend, "wee de ouders, die geen invloed genoeg bezitten om hun zonen te weerhouden van landverrader te zijn en weigeren de wapens op te nemen".

Camus trad vooruit om als tenor het lied aan te heffen: "La victoire en chantant nous ouvre la barrière, la Liberté guide nos pas..."

Hij was een van de eerste Franse fortuinzoekers die in 1793 te Mechelen was aangekomen om het zilverwerk en de schilderijen van de kerken te roven. Hij was ook, die metser Schitz had doen aanhouden en onder doodbedreiging had gedwongen de kelders van Sint-Rombouts te openen. Dit zilverwerk lag begraven voor het altaar van Sint-Anna.

Commissaris Auger had aan zes groepen van de stoet de wapens uitgedeeld. De klaroenen schalden, de trompetten schetterden en bij de kreten van "*Leve de Vrijheid! Dood aan de tirannen*" stormden zes groepen; mannen, vrouwen en kinderen op de troon, deze bezweek weldra onder de slagen en stoten. Het zinnebeeld van de Koninklijke waardigheid was bezweken. Ieder ontving een driekleurig vaantje dat ze plantte op de verwoeste koningstroon. Het eerste bedrijf was afgelopen.

Intussen speelde de muziek op de markt, het volk danste en zong de "*Carmagnole*", zonder er een woord van te verstaan.

Dansons la Carmagnole Vive le son, vive le son, Dansons de Carmagnole Vive le son du canon.	Laten we de Carmagnole dansen Leve de klank, leve de klank Laten we de Carmagnole dansen Leve de klank van het kanon.
--	--

Op het puin van de troon werd een andere troon opgericht: deze van Robespierre met de zinnebeelden van de tirannie van het driemanschap: Robespierre, Danton en Marat. Op een driekleurig laken lagen de zinnebeelden: een mom, een blinddoek, dolken, fakkels en een boek met het gouden opschrift: Grondwet van 1793.

Commissaris Auger nam een brandende fakkel, een driekleurige mantel werd hem, als een offerpriester, om de schouders gehangen, terwijl hij, onder de schetterende krijgsmuziek, de troon van Robespierre in brand stak. Deze daad moest de aanwezigen eraan herinneren, dat de dwingelandij van Robespierre door de moed der wetgevers was vernield.

Bij het beeld der Vrijheid werden bloemenkransen gelegd. Terwijl municipaal Jonghman het Vrijheidsbeeld omarmde, klonk vanuit een bovenvenster van "*de Beer*": ***Franse ratten, rolt uw matten, het heeft nu lang genoeg geduurd!***

Het was de kruiwagenaar, Michel Van Bergen, een van de belhamels van de oproer beweging die het aangedurfd had deze slagzin te roepen. De jongeling was door de gang van "*Het Schael*", op de markt tussen het volk verdwenen.

Datzelfde volk dat "*de carmagnole*" danste, riep nu "*Franse ratten, rolt uw matten...*" en waren bereid de Fransen te stenigen.

De soldaten drongen "*de Beer*" binnen, en vermits ze niemand vonden, sloegen ze uit wraakzucht alles kapot, kassen, tafels, deuren, spiegels, lampen.

Herbergier Verberckt en zijn echtgenote werden opgesloten in de kelder en onder bedreiging moesten ze de daders noemen: Jan Knops, de zoon uit "*de Spieghe*" op de Koornmarkt, hoedenmaker Caseur en Michel Bergen.

Verberckt werd meegenomen en na veel slaag te hebben gekregen, vrijgelaten. Het volk morden: mishandelen dat doen ze altijd, het zijn schelmen, moordenaars, en ze wierpen met stenen naar de deur van het politiebureau.

In de ontvangstzaal van het stadhuis stond de tafel gedekt voor de militaire en burgerlijke overheid die aan het vrijheidsfeest hadden deelgenomen.

De politiecommissaris Saveydra deed door een peloton gendarmen de markt ontruimen, ondertussen had commissaris Auger bericht ontvangen dat in de omtrek van Mechelen al de dorpen in oproer waren.

"*In den Soeten Inval*" aan de Torfsstraat zaten die zondag 21 oktober, omtrent zes uur, de kaartspelers te smousjassen. Jan Knops en zijn gezellen stonden aan den toeg. "*Wantje*", zo noemde men bazin Verschaeren, "*het zal er om te doen zijn, in de Kempen vechten ze, in Vlaanderen, in Smal-Brabant ook al, overal, we gaan ook een handje toesteken*".

Rond dezelfde tijd te Zemst was in de herberg "de Elen Wereld", op de Griet, heel wat volk samengekomen, tegen de toeg aangeleund stond Gilles Buelens, "ziet ge wel, ik heb het altijd gezegd, met die koppige Sansculotten valt niet te praten" wierp Rik de smid op. "Volgende woensdag rijd ik naar Elewijt, in Elewijt laten ze zich niet doen, de boeren hebben daar een vereniging gesticht om de Franssen tegen te werken" zei Gilles Buelens.

In Mechelen was het feest op het stadhuis nog in volle gang. De lichtkronen waren in de bovenzalen nog allemaal ontstoken, toen plots commissaris Auger belangrijk nieuws te melden had. De diligence op weg naar Brussel was naar de stad teruggekeerd, overal onderweg, te Zemst, te Epepegem, te Vilvoorde, hadden de klokken storm geluid en de oproerige boeren maakten de baan onveilig.

Hij gaf aan Saveydra bevel niet langer te wachten met het vuurwerk en het maar te laten afsteken, teneinde het opgehoopte volk naar huis te krijgen en voorzorgen te kunnen nemen tegen de vermoedelijke aanval van de boeren op de stad.

Patrouilles werden door de stad gestuurd, de torenwachter Brias kreeg bevel zorgvuldig uit te zien en met hoorngeluis bij onraad te verwittigen. De commissaris van de logementen was naar de dekens gezonden van de jonge en de oude boogschuttersgilden, en naar de schermergilden met de bevelen dat de gildebroeders de wacht rond de stad moesten optrekken. Op de fourierskamer van het politiebureau werden de geweren afgeleverd.

De drie gilden samen telden tweehonderd negentig leden. Om tien uur hadden zich tachtig man gemeld, doch met tegenzin. Ze waren al misnoegd omdat hun lokaal op de IJzerleerle was afgenomen en bezet werd door de Jacobijnen. Al morrend trokken ze de wacht op: "eerst roven de schelmen onze kas, verkopen onze ambachthuizen, schaffen de neringen af en dan in tijden van gevaar, moeten we de wacht optrekken. Maar, laat de boeren maar komen, ze zullen in de stad bondgenoten genoeg vinden".

Van links en rechts kwamen schimmen aangeslopen. De eedgenoten kwamen samen op de kelderkamer, alles was zo stil, dat in de buurt niet één venster werd opgetrokken en niemand kon gissen wat er "in den Soeten inval" voor complot gesmeed werd.

Jan Knops was een zoon uit "Den Spieghele" op de Koornmarkt, hij nam de leiding.

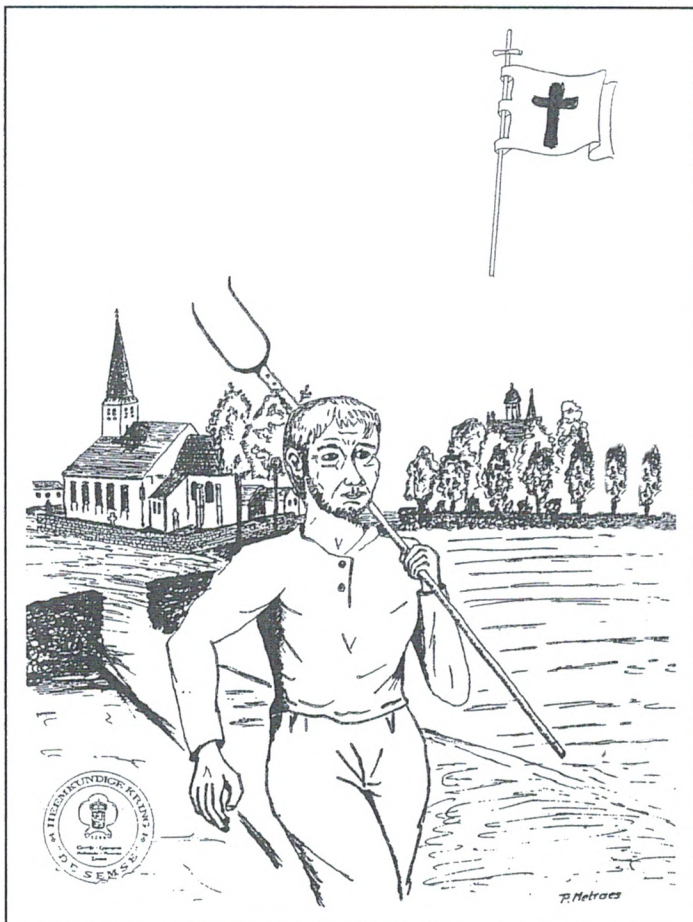
Boven de ingangspoort van "Den Spieghele" hing aan een ijzeren ketting een steen met het opschrift, een herinnering aan de ontploffing "der Zandpoort" in 1546. "Ik ben van den steenen getelt, die seve Augusti viel hier ter stede, dae de Santpoort duer's poeder gewelt, in Mechelen groote schade dede".

In Zemst stopte een koets aan de pastorie. De meid liet de man binnen "kom binnen mijnheer, komt u mee naar de spreekkamer". De man stelde zich voor als Van den Bosch uit Mechelen. Hij haalde een rol papier uit zijn koffertje. "Waarschijnlijk hebt u dit al gelezen op de deur van uw kerk? Dit is nog maar het begin meneer pastoor, de Jacobijnen hebben nog andere plannen. Als "homme de loi" vernam ik van mijn vrienden dat de priesters die de eed niet zweren, verbannen zullen worden. Vanaf volgende maand zal de commissaris zijn mannen de baan op sturen om de niet beëdigde priesters aan te houden. Zover zullen we het toch niet laten komen? Overal gaan er stemmen op om verzet te gaan. Vanmorgen was ik in Bonheiden, de mannen waren bereid te vechten. In Zemst broeit er ook wat. We zullen alles in stilte voorbereiden. Vanavond als het donker is, gaan we naar de kerk en brengen als wat we dragen kunnen in veiligheid. Over een paar dagen zal er een wacht voor de kerk geplaatst worden en dan is het te laat. Probeer iedereen te overtuigen uit de Franse school weg te blijven en afwezig te zijn op de "Decadi".

Op donderdag 18 oktober stond Zemst in rep en roer. Op een bord aan "temple de la loi" hing een lijst met de namen van al de "conscrits" of lotelingen. Zowat de helft van de parochie stond bij het bord. De koster las de namen voor. Na elke naam steeg het gejammer en gevloek op. Iemand uit het volk riep, "mannen van Zemst, de sansculotten hebben onze oogst geroofd, onze kerk leeggeplunderd en nu komen ze ons mannen nog opeisen. Dat

laten we niet gebeuren, NOOIT! Laat ons de wapens opnemen. Overal in het land staan jongens klaar. Leve de patriotten!" Ze scheurden het papier met de namen in stukken.

Op vrijdag 19 oktober kwam de pastoor van Duffel naar Elewijt om overleg te plegen en te vertellen dat de jongens van Beveren de sansculotten hadden verjaagd. Pastoor Ceuleneer deed door Marie Van Bever, de vrouw van de kerkmeester witte vlaggen met rode kruisen maken.

Op zondag 21 oktober stonden de jongens klaar "In den Hert", wat onwennig te wachten op het bevel om naar Mechelen te vertrekken. De pastoor had er de H. Mis opgedragen. Rond zeven uur verliet de compagnie Zemst. Aan de weg naar Hofstade stonden mannen klaar om aan te sluiten.

Van tijd tot tijd scandeerde ze "weg met de Fransen, leve de patriotten". Het sloeg half-acht op de Sint-Romboutstoren. Buiginot die met zijn ruiters op weg was naar Antwerpen hoorde van het gerucht, het tromgeroffel en het hoorngeschal van de menigte boeren (400 tal) van Zemst, Elewijt, Hofstade, Heffen en nog andere dorpen. Ze trokken Mechelen binnen langs de Leuvensepoort. De stormklok riep de mensen naar de Grote Markt.

De Hanswijkpoort stond wagenwijd open, de doortocht was vrij, het wachthuis verlaten. Het was een zonderlinge groep mensen met allerlei wapens die boven hun hoofd

uitstaken: stokken, gaffels, zeisen, messen op stokken gebonden, schoppen, slechts enkele droegen geweren.

De brigands waren naar Mechelen gekomen om zich tot het uiterste te verdedigen tegen de Franse overheden. Een deel van de burgerij aanzag hen als vijanden en waren bereid zich tegen hun te keren, andere waaronder Jan Knops en zijn gezellen waren verwonderd, de afspraak was voor volgende nacht bedoeld.

De aanvoerder van de boeren was Jan Sloots, een rijke boer uit Elewijt. Hij had vroeger te Mechelen gestudeerd bij de Oratoren in de Schoolstraat. Nu droeg hij een bruin fluwelen vest en een blauwe kiel, hij was boer geworden. Hij was 59 jaar en stond alleen op de wereld, zijn vrouw was gestorven, zijn zoon Petrus was priester geworden en weggevoerd en zijn dochter Isabelle was door de Fransen verkracht voor zijn ogen, van verdriet en schaamte vond zij een treurig einde in de beek achter de hoeve. "wraak!" fluisterde de stemmen in zijn hoofd, aan de roep van die stemmen had hij geantwoord "voor vrijheid en geloof".

De stoet ging van de Hoogbrug naar de Grote Markt, wel duizend man. De boeren waren gekomen om te vechten, maar zo gemakkelijk hadden ze het niet verwacht, ze verspreidden zich in de herbergen. Het duurde niet lang of in "den Witten Vos" werd gevochten, "als bier is in de man is de wijsheid in de kan". Jan Sloots kwam tussenbeide "mannen, is het om met elkaar te vechten dat we onze dorpen verlaten hebben?"

Jan Knops had vlug een plan beraamd: *“Peeters, gij geleid Sloots met een deel van ons mannen naar de poedermagazijnen buiten de Zandpoort; Gij Muyldermans, trek met een ander deel naar het arsenaal van het Hof van Saxen onder de toren. Ik klim met enige jongens op het stadhuis om de kerstboeken (parochieregisters) te verscheuren, zo zal men onmogelijk weten wie tot de loting behoort”*.

Jan Knops, Jan Sloots, Peeters, Muyldermans en een aantal lotelingen van de stad en de boeren uit de omtrek hadden die morgen van 21 oktober op de kelderkamer van *“In den Soeten Inval”* vergaderd. Het was pas negen uur. Het eerste deel van het plan was voor de boeren goed afgelopen, de stad was ingenomen, ze hadden wapens en poeier en de poorten waren bezet, een wacht van tien man was bij elke poort geplaatst. Ze dachten dat Beguinot met zijn garnizoen al ver weg naar de Kempen was, ze dachten niet dat hij kon verwittigd worden en terugkomen.

De boeren van Duffel zouden de nacht van 22 op 23 oktober naar Mechelen komen, ze zouden de kazerne belegeren. In de grote kazerne *“Berthoudershof”* waren kanonnen en die zouden ze bij de vesten plaatsen en de aanvallen op de stad verijdelen. Lier was ook al bezet door de boeren, en dan zouden ze samen naar Antwerpen oprukken.

Plots horen ze geweerschoten uit de richting van de Nekkerspoelpoort, daar werd gevochten: een bevel klonk, *“laat de hoorn blazen, om de mannen uit de herbergen te roepen, stelt ze op aan de Grote Markt, en wacht de bevelen”*.

Jan Knops en Jan Sloots liepen in de richting van de Nekkerspoelpoort, de boeren schoten vanachter de bomen van het Hof van Hoogstraeten. Jan Knops zag vlug het gevaar, vanuit Walem was er ook kanongebulder te horen.

Dit was het afgesproken teken van Squédin, Van Keerberghen en Beguinot om hun terugkomst te melden.

Jan Knops sloop naar de Bleekstraat om daar de kanonnen te veroveren, Jan Sloots bleef ter plaatse om de mannen te ondersteunen. Op de Grote Markt stonden Peeters en Muyldermans met veel mannen en met allerlei wapens.

Jan Knops nam Peeters en zijn mannen, tweehonderd man sterk, mee naar het Berthoudershof om daar een gevecht te leveren.

Toen hij bij bewustzijn kwam, zat hij met Peeters en vier andere gezellen, zwart van het kanonpoeder, gekwetst en bebloed in de wachtkamer van de kazerne.

Aan de Nekkerspoelpoort was de afloop van het gevecht al even noodlottig. Jan Sloots en zijn makkers die daar achter de bomen verscholen zaten begrepen niets van de verwarring die daar nabij de Zandpoort plaats had.

Muyldermans wachtte nog met zijn mannen op de Grote markt. Het was pas tien uur en de eerste slag was al geleverd. Sloots kwam door de Hallestraat aangelopen, hij had een sabelhouw dwars over zijn voorhoofd, het bloed drupte hem in de ogen. *“Moed mannen!”* smeekte hij, *“moed vrienden, 't is voor geloof en vaderland! Houd geweren en sabels gereed!”*

Sommigen keken angstig in 't rond, van waar zou de vijand komen, vanuit de Kathelijkenstraat of uit de Bafferstraat en langs waar zouden zij kunnen ontkomen.

Vanuit de Nekkerspoelpoort kwamen de gendarmen van Beguinot aangerukt met hun schuimende paarden en vliegende mantels.

De pistolen knalden, jongens stortte neer, andere vluchten de IJzerenleen op, de Koestraat in. Toen al de boeren gevlucht waren, stond Jan Sloots uit Elewijt nog alleen in het midden van de Grote Markt. Drie ruiters sleepten hem naar het gevang van de Halle, wie zich die dag nog buiten waagde werd gevangen genomen.

Karel Dochez was tot Bruinekruis genaderd met achthonderd man, hij had van vluchtelingen uit de stad het nieuws vernomen van de nederlaag van de boeren. Hij wachtte op nieuws van Jan Knops.

Uit de richting van Walem weergalmden hoefslagen, het was generaal Mazingant, die met paardenvolk en geschut vanuit Antwerpen kwam, hij had bevel gekregen om Beguinot te vervoegen in Mechelen.

Verschrikt steigerde de paarden toen plots vanuit het struikgewas de boeren sprongen, terwijl schoten klonken werden vele jongens vertrappt door de paarden. Zij die vluchten konden deden dit door de velden richting het kasteel Borgerstein.

Dinsdag, 23 oktober 1798 om vijf uur 's morgens werd een krijgsraad voorgezeten door Beguinot, Mazingant, Chameau, Lefebvre, Carnaud en Dalon. Tijdens die zitting zouden de boerenkrijgers veroordeeld worden.

De eerste die binnengebracht werd was Philips Van Elcke uit Leest, een grijsaard van zeventig jaar. Jan Sloots was de tweede: Carnaud schreef "Jan Sleutz, oud 56 jaar, zoon van Pieter en Maria Wins, geboortig van Hellewyt en er wonende". Jan Knops trad binnen met de handen op de rug gebonden, hij had waarschijnlijk hevig pijn, zijn linkerarm was gebroken, "wie heeft u die wonde toegebracht?" vroeg Mazingant. "Een Frans soldaat, die nu dood is" antwoordde Jan Knops "Ik was de leider van de boeren aan het Berthoudershof" beet de jonge man hem toe, "daar ben ik zeer fier op".

Aujourd'hui neuf Brumaire an sept de la République française à six heures du soir. L'Administration Municipale à ces Messieurs du Jugement Souverain par la commission Militaire, établie à Malines département des deux Villes qui l'ont amené à la peine de Mort quarante et un révoltés, pris les armes à la main dans les rassemblements contre les quels sont postés les forces armées à Malines et environs et sur ont été fusillés le dixième jour du présent mois de Brumaire à dix heures et demie du soir sur la place de la révolution savoir,

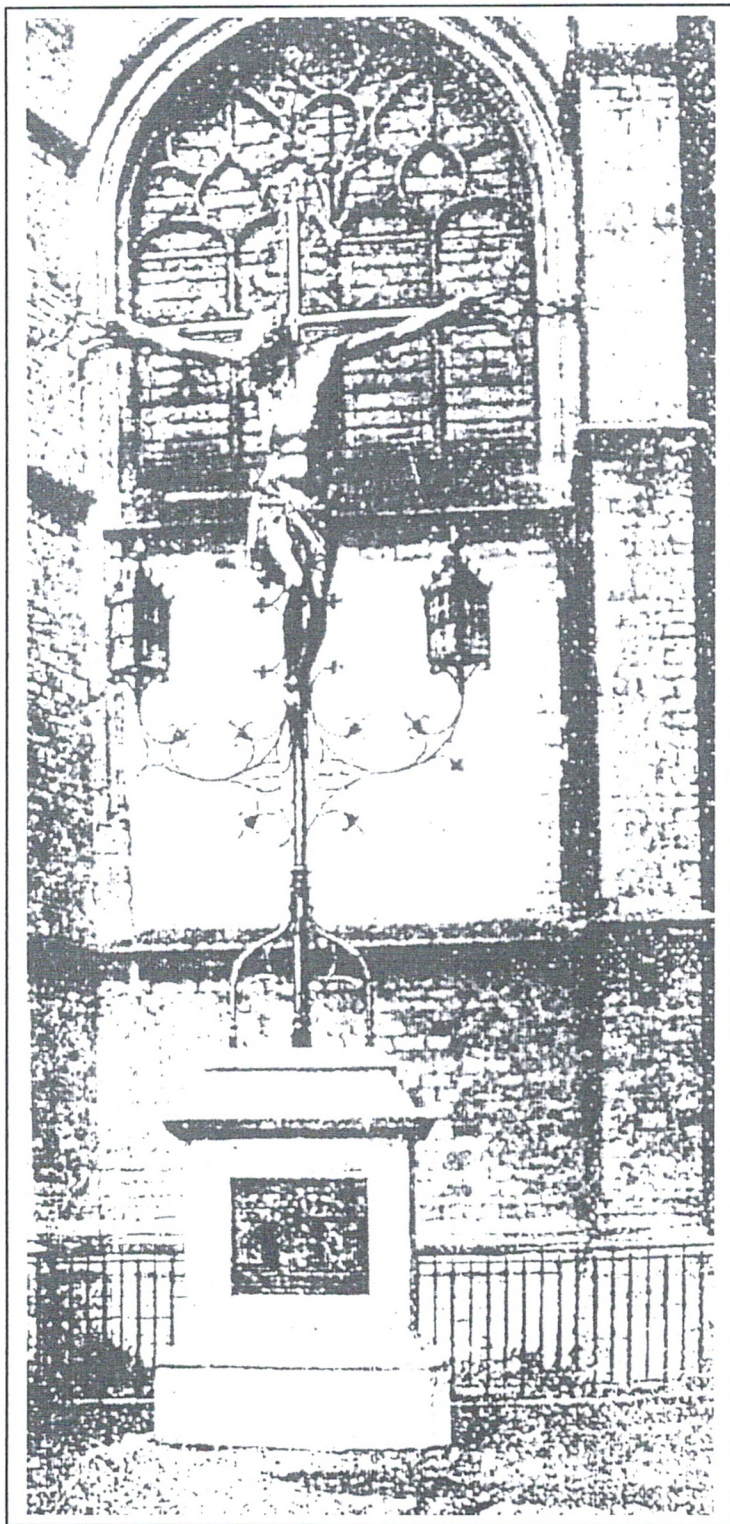
1. Philippe van Elcke Age de septante ans fils de Jean et d'Anne Buehard natif de Leest département de deux Villes, domicilié à Leest.
2. Jean Sleutz Age de cinquante six ans fils de Pierre et de Marie Wins natif d'Elewijt et demeurant département de la Dyle.

De radenmaker Hendrik De Wit van Zemst werd opgepakt toen hij naar "de Hollandse tuin" ging. Zo volgde nog: Pieter Gossens van Sint-Katelijne-Waver, Jacob Willems uit Keerbergen, Marcus Vandersypen uit Buggenhout, de 19 jarige Jozef Heylen uit Elewijt, Jan Baptist Vervloet uit Elewijt, een veertigtal in totaal.

Met de handtekening van Carnaud onder het verslag werd over het leven van deze mensen beslist. Ze werden ter dood met de kogel veroordeeld. Dezelfde namiddag, terwijl de krijgsraad nog vergaderde, liet Beguinot op de muren van de stad een proclamatie in twee talen aanplakken. Dit was vooral bedoeld om de mensen af te schrikken.

Er heerste een buitengewone bedrijvigheid op de markt. Peletons soldaten schaarden zich rond de gevangenis. De deur ging open, Verhulst verscheen vergezeld van Carnaud met de lijst van de veroordeelden. "Maak jullie gereed mannen, gij gaat van hier vertrekken". Van Elcke, de zeventig jarige grijsaard was de eerste, dan Jan Sloots, de krachtige man. Vooraleer heen te gaan, reikte hij de hand aan Jan Knops "vaarwel, voor eeuwig". Dan volgde Jan Torfs uit Muizen, Michel Van Bergen en zo de vijftien eerste slachtoffers. Begeleid door fakkeldragers gingen ze naar het Sint-Romboutskerkhof waar het treurspel zou plaats vinden. Een pekton was tegen de muur van de toren in brand gestoken om het moordtoneel te verlichten. Dertig soldaten schikten zich op twintig passen met de rug naar het Minderbroederklooster. De trommels roffelden om de angstkreten van de slachtoffers en het gemor van het volk te doven. Sloots riep "moed vrienden! Geen lafheid, we zullen gewroken worden, het is voor geloof en vaderland". Wanneer de elf laatste slachtoffers werden aangebracht stond er bijna niemand meer rond het kerkhof. De trom roffelde, de

doodsklok luidde, het was het einde van de terechtstelling en de hoorn blies het sein van de aftocht.

Het standbeeld van de herdenking voor de slachtoffers van de Boerenkrijg bij de Sint-Romboutskathedraal.

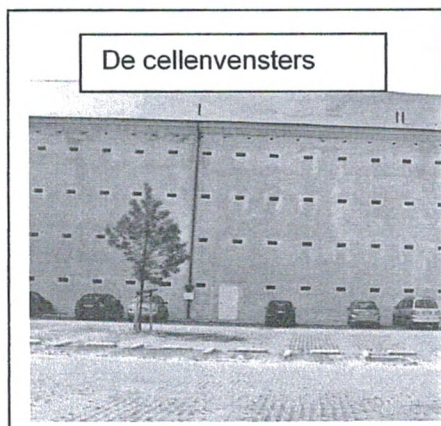
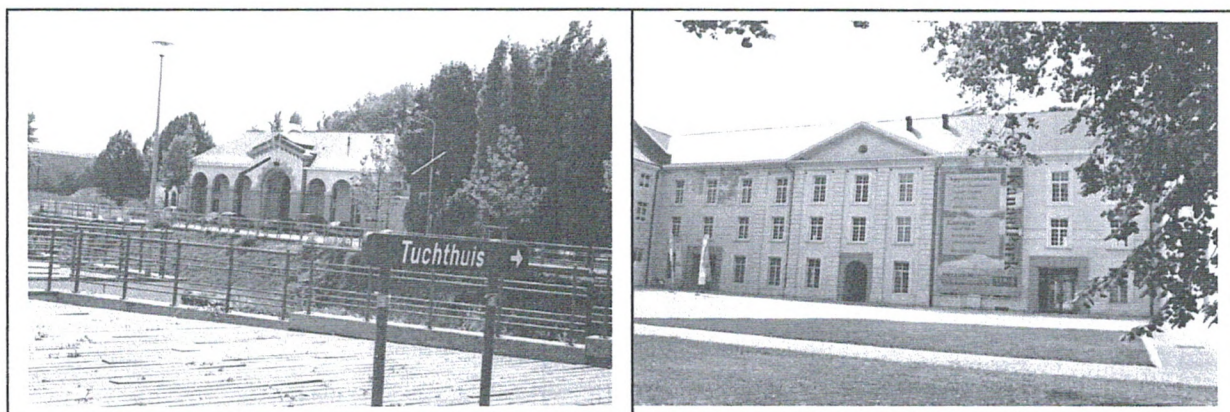

Bibliografie: Een korte tocht door de geschiedenis 200 jaar na Marie-Theresia en de Boerenkrijg 1740/1815. heemkring "de Semse" 1997

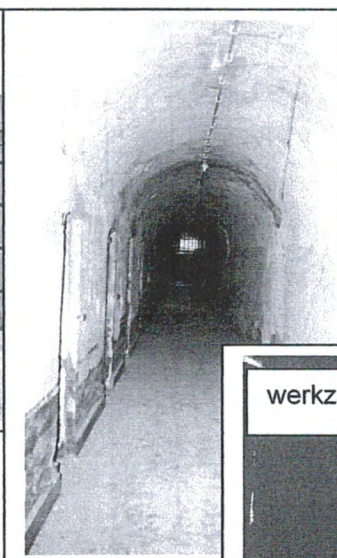
Bezoek aan Vilvoorde en het domein Drie Fonteinen donderdag 20 augustus 2009.

Dr. Henri Vannoppen

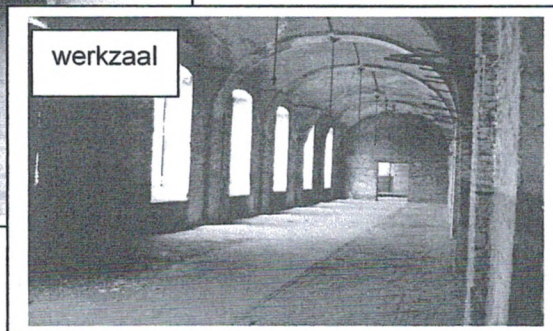
20 moedigen heemliefhebbers gingen op stap op de warmste dag van het jaar (32 °). Het bestuur van de Heemkring Hertog Hendrik I van Vilvoorde zorgde op een schitterende manier voor de rondleiding.

De cellenvensers

Een muurinkerving

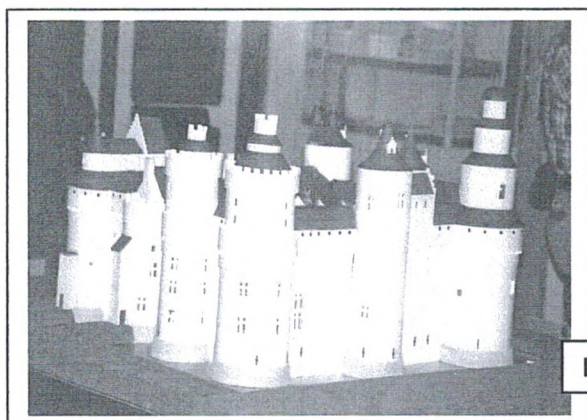

werkzaal

We bezochten eerst het oudste, niet gerenoveerd gedeelte van het Tuchthuis (cellen en werkzalen) in de Rondeweg. Het Tuchthuis of de Correctie was het huis voor bedelaars of het Rasphuis. Hier werd Braziliaans hout geraspt om rode verf te maken. Het Tuchthuis werd in 1779 in gebruik genomen. We stonden voor de hoofdingang. Het hoofdgebouw had drie deuren: links voor de vrouwen, midden voor het personeel en rechts voor de mannen. De bedelaars werkten gedurende de dag in de werkzalen. 's Nachts hadden ze een individuele cel van 1,70 m op 1,70 m. In de werkzalen werd er in 1779 niet gesproken. Iedere bewoner moest er toen zijn eigen kost verdienen. De architect L.B.

Dewez, die sinds 1773 zijn kasteel had te Elewijt (het Rubenskasteel) bouwde een rasphuis voor 750 personen. In feite verbleven er 250 bedelaars tot 1793. Daarna werd het Rasphuis een militair hospitaal wat het bleef tot 1796. In 1798 werd het Tuchthuis een gevangenis en de plaatsen werden opgedreven van 750 naar 2500. Het bleef een gevangenis tot 1866. Petrus Wauters uit Erps-Kwerps (gehucht Balkestraat) stierf in het prison van Vilvoorde op 4 januari 1848. Het was toen uitsluitend een mannengevangenis. Van 1866 tot 1871 werd het Tuchthuis een militaire gevangenis. Van 1871 tot 1974 was het een kazerne op twee uitzonderingen na. In 1918 was het de "*Kaiserliche Deutsches Zentralgefängnis Vilvoorde*", waar 1500 personen vooral politieke gevangenen opgesloten werden. Dat eindigde in oktober 1918. Op 30 april 1918 kwamen vier Kortenbergenaars in deze gevangenis aan: Georges Delhaye, Hilloné Duym, Alphonse Van Cutsem en zijn zoon Robert Van Cutsem. Ze waren door de Duitsers veroordeeld voor spionage voor de geallieerden. Alfons Van Cutsem zat in Vilvoorde in een zaal met 80 man. Robert Van Cutsem zat er alleen in een vergrendeld varkenskot. Ze bleven daar tot het einde van de oorlog. In 1944 was het Tuchthuis een gevangenis voor collaborateurs.

Bij werken van Aquafin stootte men op het middeleeuwse kasteel van Vilvoorde. Dat stond langs de andere zijde van de Zenne. Het kasteel had 7 torens langs de kant van de stad en een toren waar tol geheven werd op de Zenne langs de andere zijde, waar nu het Tuchthuis staat.

Maquette van het kasteel in het Tyndalemuseum

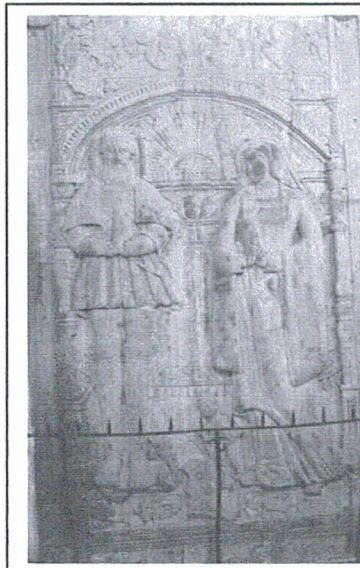
Vervolgens bezochten we de Onze-Lieve-Vrouw van Goede Hoopkerk of de Grote Kerk of de hoofdkerk van Vilvoorde. De noordertoren is gotisch. De kerk werd gebouwd in de periode 1360-1384 onder de Hertogen Wenceslas van Luxemburg en Johanna van Brabant. Toen werden ook het kasteel en de omwalling gebouwd in opdracht van de hertogen. Het was de grote

tijd van Vilvoorde met de lakenhandel. De Grote Kerk lag tussen de Zenne en de Woluwe. Het was oorspronkelijk een kloosterkerk van Ter Kameren.

De 2de fase van de kerkbouw Grote Kerk vinden we de grafsteen architect van 1384. Het

eindigde in 1470. In de van Adam Gherys, de koorgestoelte dateert van 1663. Vilvoorde kocht het in 1786 van de priorij van Groenendaal, toen deze opgeheven werd door Jozef II. Er zijn mooie glasramen van Steyaert.

GRAFSTEEN VAN KAREL VAN BOERGONDIË EN ECHTGENOTE, CATHARINA VAN AELST.

Karel van Boergondië was de kleinzoon van Jan zonder Vrees. Catharina van Aelst, ook van edele afkomst, was zijn echtgenote. Deze grafsteen is een type van Renaissance-realisme.

Originele tekst

Hier liggen begraven den weledele en doortuchtige Karel van Bourgogne, Ridder, heer van Herlaer, groot valkenier van den Koning van Spanje, prevoost-generael der Nederlanden, groot meijer der stad Vilvoorden, van het land van Veuren (Terveuren) en omstreken die stierf in 1535. Ende mejufrouw Catharina Van Aelst zyne gezelline die stierf in 1533.

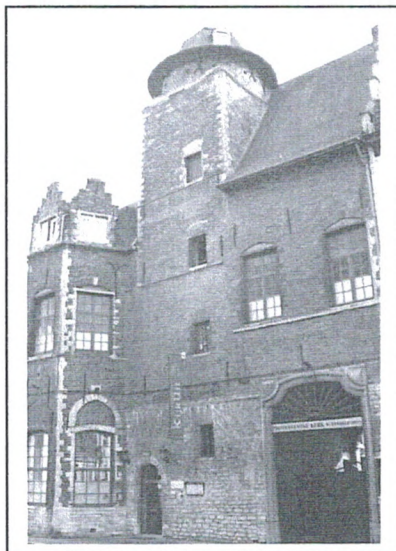
Er is ook de grafsteen in renaissancestijl van ridder Karel van Bourgondië (+1535) en van zijn echtgenote Catharina van Aelst (+1533). Martinus Van de Zande uit

Vilvoorde - hij was ook kapelaan in de Grote Kerk - werd kanunnik in Kamerijk. Hij trok in 1588 op bedevaart naar het Heilig Land. Het verhaal vinden we terug op een schilderij in de kerk. De preekstoel kwam uit de Sint-Joriskerk van Antwerpen en zou een werk zijn van Artus Quellien.

Opvallend is het grafmonument van ridder Filip van Dongelberghe, jarenlang meier van Vilvoorde (+1645). Hij stierf ongehuwd op 18 juli 1645 als zoon van Hendrik van Dongelberghe, burgemeester van Brussel en van Adrienne Borluut, dochter van Adrien Borluut en van Wilhelmina Triest. Hendrik van Dongelberghe was de zoon van Jacques III van Dongelberghe en van Madeleine van Bourgondië-Hellaer (+1582) zelf de dochter van Thierry van Bourgondië, heer van Hellaer en hoofdmeier van Vilvoorde en van Jacqueline van Royen. De vier wapenschilden op de

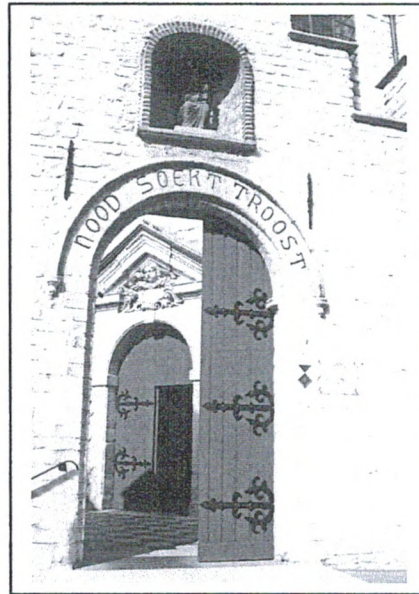
grafsteen van Philippus van Dongelberghe verwijzen naar zijn vier grootouders: van Dongelberghe, Bourgogne-Hellaer, Borluut en Triest. De van Dongelberghes waren bastaarden van de hertogen van Brabant. Jan Meeuwe, heer van Waver, was de bastaard van hertog Jan I van Brabant. Hij voerde de Brabantse leeuw met de bastaardbalk of de schuinbalk. De familie dankt haar naam aan het dorp Dongelberg in Waals-Brabant. Philippus van Dongelberghe had als oom Philippus van Dongelberghe, hoofdmeier van Vilvoorde (+1620). Zijn zoon Jacques Philippe van Dongelberghe was burgemeester van Brussel. Hij huwde Anna Maria van Bausele. Ze waren de eigenaars van het Schavenberghof te Erps. Jacques Philippe van Dongelberghe was heer van Schavenberg. Hij werd in 1662 baron van Dongelberg. Van Henri van Dongelberghe stammen ook de heren van Korbeek-Dijle en van Steenbergen af. Ze maakten van Korbeek-Dijle een baronie.

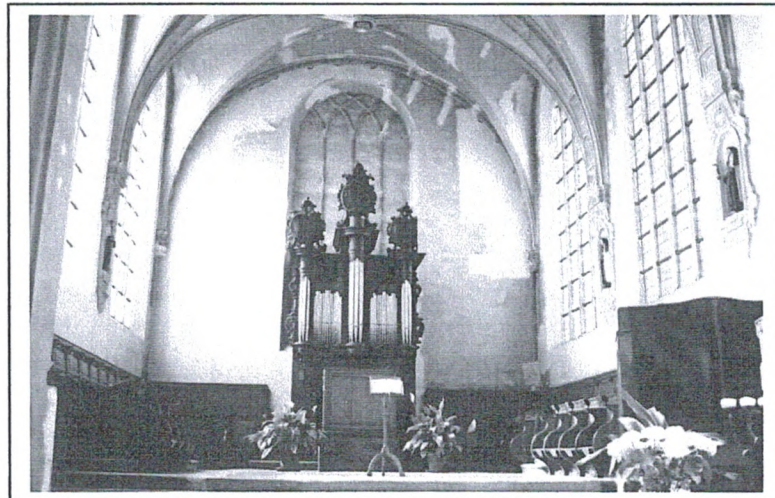
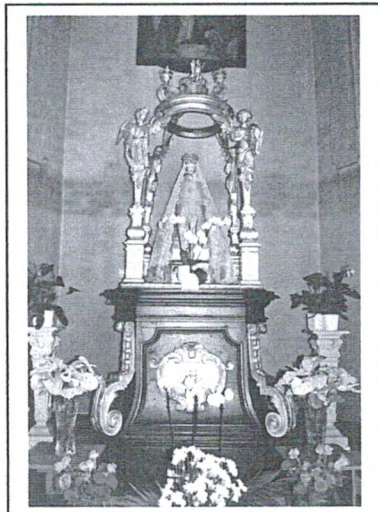
Vervolgens bezochten we het Tyndale museum het zit in de "Kijk Uit" en loopt op zijn laatste benen. De protestantse kerk, die hier gevestigd was, eerst als een

Methodistenkerk, is al verhuisd naar het Tuchthuis waar ze twee gerestaureerde werkzalen ter beschikking heeft. Het museum zal ook volgen naar het Tuchthuis. William Tyndale vertaalde de bijbel in het Engels. Hij was een zoon uit een rijke middenstandsfamilie en werd geboren in 1494 in het graafschap Gloucestershire. Hij studeerde aan de universiteit van Oxford en werd in 1515 Master of Arts. Hij werd in 1517 priester. Hij preekte in het Engels, wat nieuw was. Via de Hanze kwam hij in het Lutheraanse Hamburg. Hij was bevriend met Erasmus. Hij kende Hebreeuws, Grieks, Duits en Engels en vertaalde de Bijbel in het Engels. De Bijbels werden gedrukt en met het Rijnschip via het Lutheraanse Worms naar Londen gebracht, waar ze verkocht werden. Vervolgens vestigde hij zich te Antwerpen. Hij oefende kritiek uit op de rijkdom van de katholieke geestelijkheid. Hij ging niet akkoord met de echtscheiding van koning Hendrik VIII van Engeland. Koning Hendrik VIII wou hem dan ook dood. In Antwerpen werd hij verklikt door Henry Phillips in het Engels Koopmanshuis. Soldaten van het Spaanse garnizoen arresteerden hem in opdracht van de inquisitie. Zo kwam hij terecht in de gevangenis in het kasteel van Vilvoorde. Hij werd 1536 in zijn cel gewurgd en daarna op het binnenplein van het kasteel verbrand. Zijn laatste woorden waren: "*Lord, open the kings eyes*". Tyndale kreeg zijn monument te Vilvoorde in het Tyndalepark. In het museum is er ook een reconstructie van de gevangenis van William Tyndale.

Het 18de eeuwse Monnikenhof was een refugie van de Abdij van Ter Kameren. Het Huis Van Helmont was de woning van Jan-Baptist Van Helmont, hoogleraar chirurgie te Leuven. Hij overleed te Vilvoorde in 1644.

De Troostkerk met het klooster van de Karmelietessen was zeker de moeite waard.

Het is een nieuwe basiliek met haar symbolen: de bel of het intinnabulum en de paraplu of het conopeum. De kleuren van de paraplu zijn rood en geel, de pauselijke kleuren tot Paus Pius VII (+1823). In 1469 kwamen de Luikse Karmelietessen naar Vilvoorde. Ze behoorden tot de gegoede burgerij. Ze waren eerder Franstalig, streng en op Luik gericht. Ze vestigden zich in het begijnhof van Steenvoort te Vilvoorde, dicht bij Peutie. De begijnen waren volks, Nederlandstalig en eerder werelds. Daar kwamen conflicten van. In 1586 vestigden de Karmelietessen zich in het Sint-Niklaashospitaal. Vilvoorde is de oudste nog bestaande Karmelietessengemeenschap. De basiliek is voor een deel gotiek en voor een deel barok. In de basiliek vinden

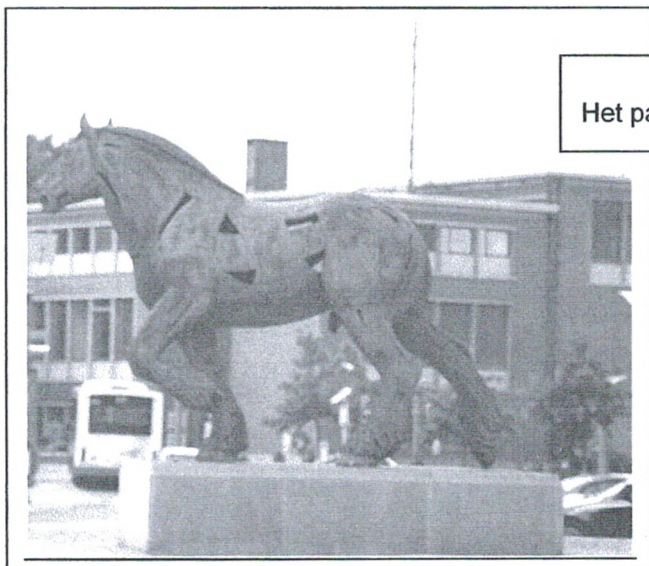
we het miraculeus beeld van de H.-Elisabeth van Hongarije. Haar dochter Sophia

Twee van de ongeschoeide karmelietessen zijn vereeuwigd en staan zijlings de Troostkerk

van Brabant gaf het beeld aan de begijnen en zo kwam het aan de ongeschoeide karmelietessen. Vooraan in de basiliek is het priesterkoor, achteraan het zusterkoor. Bij de Karmelietessen van Vilvoorde bracht men eieren voor goed weer. De centraalbouw van de Troostkerk is overgenomen van de basiliek van Scherpenheuvel. Opvallend is ook het votiefschilderij van de kinderen Theodoor Baudequin de Peuthy (°1779) en Marie-Pulcherie Baudequin de Peuthy (°1781), kinderen van de heer van Peutie. Theodoor de Baudequin de Peuthy viel in de stuipen toen hij schrok van een jonge meid, die met een wit laken spook speelde. Om hem van de stuipen te genezen schonk de familie dit votiefschilderij aan de Troostkerk. Baron Theodoor de Baudequin de Peuthy werd later senator

en kasteelheer van Huldenberg. Het orgel van de Troostkerk dateert uit de 17de eeuw. In 2006 werd de Troostkerk een basilica minor en in 2008 kreeg de basiliek de Monumentenprijs van de provincie Vlaams-Brabant. Het geheel werd afgerond met en goede pint in de Drie Fonteinen. Ondanks de warmte hebben we de uitstap overleefd.

Het paard symbool voor Vilvoorde

Wie meer wil weten over de Correctie kan het volgende artikel consulteren:
M. STAPPERS. Het provinciaal tuchthuis van Vilvoorde - Eigen Schoon en De Brabander, 2003, p. 483-508.

Bezoek aan Joods en gastronomisch Brussel donderdag 27 augustus 2009

Dr. Henri Vannoppen

Joods.

Met 35 personen bezochten we Brussel. Om 10 u werden we op gewacht in de Grote Synagoge (Regentschapsstraat, nr. 32) te Brussel. Architect Désiré De Keyser maakte de plannen in 1875-78 voor een gebouw in compromisstijl met iets neo-romaans en iets neo-byzantijns. Volgens het eerste plan waren er 2 torens en een koepel. Men wou geen neo-gotiek omdat dit te veel op een katholieke kerk leek. De synagoge is in de plaats van de tempel gekomen. De synagoge heeft 3 functies:

1. een bijeenkomstplaats.
2. een huis van gebed.
3. een huis van leren.

De plaatsen in de synagoog zijn bestemd voor de mannen. De vrouwen zaten in de galerijen. Men moet even vergelijken met de tempel in Jeruzalem. Daar waren ook drie tempelhoven: de 1ste voor de vrouwen, de kinderen en de

niet-Joden, de 2de voor de mannen en de 3de voor de priesters, waar ook de "Tafels der Wet" bewaard werden. De menora's zijn de 7-armige kandelaars. Het tempelhof voor de vrouwen werd de galerijen voor de vrouwen. Nu door de dalende synagogengang zitten de vrouwen beneden langs de zijkanten. In de tempels werden offers gebracht, gebeden. De bima is het

in de synagoog brengt men platform voor de voorganger. Het tabernakel verwijst naar de "Ark van het Verbond", het heilige der heiligen. Hier staan de Thorarollen. Voor het tabernakel hangt de voorhang, een zijden of fluwelen gordijn, de parochet. In de synagoge heeft men een 8-armige kandelaar tegenover de 7-armige in de tempel. De rode lamp of ner tamid wijst op de goddelijke geest en is de basis van de godslamp in de kerk. In de synagoge vindt men ook teksten uit de Bijbel in het Hebreeuws en in het Frans. De Grote Synagoge was het gebedshuis van de liberale Joden. Ze wensten in de 19de eeuw niet op te vallen. De rabbijn droeg een zwart overkleed met een witte bef zoals de protestantse dominees. De glasramen in de Grote Synagoge stellen voor: de 12 toonbroden, reukwaren zoals mirre en wierook, offerdieren, gebeden met vleugels en de 12 stammen van Israel. Deze synagoge heeft ook een preekstoel wat uniek is. Men maakt er echter geen gebruik van. Er is ook een beschermd orgel wat erop wijst dat het om een liberale

synagoge ging. In de tempel was alle dagen muziek. De cantor is de voorzanger, die de steun krijgt van het koor. Na W.O.II verdwenen oude tradities zoals het orgel. De Grote Synagoge is ook de Hoofdsynagoge van Europa. Een kader moet het oosten aanduiden. Men bidt naar het Oosten, naar Jeruzalem gericht. Om een geldige dienst te hebben, moet men 10 meerderjarige mannen, dus ouder dan 13 jaar hebben en een Thora. De jongens lezen de sabbat na het 13de verjaardag voor het eerst voor in de synagoge. Dan zijn ze religieus volwassen. Het Joodse jaar volgt de maankalender. Er zijn 29 dagen in een maand. Om een aantal jaren heeft men een 13de maand. De Joodse mannen hebben vaste stoelen met hun naamplaatje en een kastje voor hun gebedsriemen, hun gebedssjaal en hun gebedenboeken. Het Centraal Israëlitisch Consistorie van België werd opgericht door Napoleon I in 1809, dus 200 jaar geleden. Eerst was het consistorie in Trier, later kwam het naar Brussel. Professor Julien Kleener is de voorzitter van het Joods Consistorie. Het huwelijk is niet verplicht in de synagoge. Men heeft alleen een baldakijn nodig voor het bruidspaar. In Polen kan dat een tafelkleed zijn op 4 stokken. Doden komen niet in de synagoge. Ze zijn onrein. Het is een eer om opgeroepen te worden om een stukje te lezen uit de Thora o.a. bij de Bar Mitsa. Er is geen synagoge verplichting voor de vrouwen. Het Jodendom kent geen dogma's. Er is alleen een persoonlijke relatie met god. Er zijn 613 geboden en verboden.

Vervolgens volgde een geleid bezoek aan het Joods Museum van België in de Miniemenstraat 21, te 1000 Brussel waar we de geschiedenis van de Joden in België voornamelijk vanaf de 18de eeuw en de Joodse rituelen leerden kennen. Men kent vier grote richtingen in het Jodendom:

- a) de orthodoxe richting o.a. de Chassidim in Antwerpen. Ze komen uit Oost-Europa. Ze gaan terug tot de 18de eeuw. Ze dansen en hebben haarlokken. Ze dragen de kledij van de Poolse lagere adel van de 18de eeuw: de bontmuts en de kaftan.
- b) de reform, waaruit het liberaal Jodendom ontstond. Mendelsohn met zijn askala (de Joodse Verlichting) was er de basislegger van.
- c) de conservatieve richting, die we vooral in Amerika
- d) het humanistische Jodendom of vrijzinnige Joden, die alleen de Joodse cultuur

bewaren.

De 8ste dag na de geboorte worden de Joodse jongetjes besneden door een rituele besnijder, de Moheel. De peter zit op de besnijdenisstoel of de stoel van de profeet Elia.

Het kind ligt op een kussen. Er is een zoete rode wijn om de baby te troosten. Het materiaal dat men voor de besnijdenis gebruik is uit zilver. Joden hebben meestal dubbelnamen: Joodse en burgerlijke.

Het besnijdenisdoek wordt aan de synagoge geschonken.

De plechtige communie is voor de jongens de Bar Mitswa. Men wordt dan zoon van het gebod. De jongen draagt dan de kipa of keppel, een traditie. Hij draagt dan ook de gebedsmantel of tallit. Deze wordt omgeslagen en soms zelfs boven het hoofd gehouden, het is een witte mantel met blauwzwarte strepen. Er zijn ook kleine gebedsmantels met franjes. De gebedsriemen of twee vierkante doosjes, die aan een lederen riem bevestigd zijn, worden vastgemaakt op het hoofd en op de linker bovenarm, dicht bij het hart. Men bidt met hoofd en hart tot de allerhoogste. Voor de meisjes is er de Bat Mitswa.

Het huwelijk is een contract evenals de echtscheiding. De huwelijksakte of ketoeba is opgesteld in het Aramees, de spreektaal in de 1ste eeuw en wordt getekend door de bruidegom en, de getuigen. De huwelijksakte wordt aan de bruid overhandigd. Het bruidspaar staat onder het baldakijn of de choepa en ze drinken uit één beker wijn. De bruidegom stampt een glas stuk, dat in een servetten gewikkeld is. Wanneer er geen kinderen kwamen volgde dikwijls de scheiding.

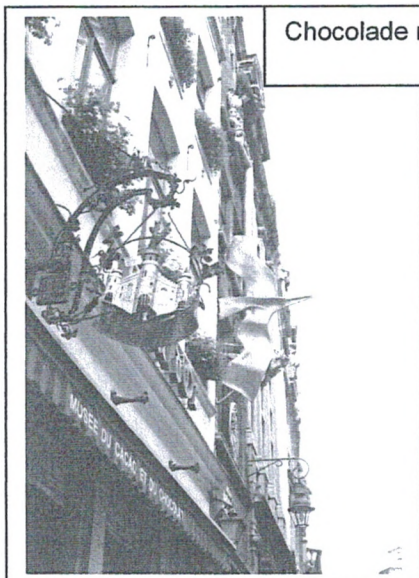
Een lijk is onrein. De dode wordt begraven in een laken of in een kist binnen de 24 uur na het overlijden. De zoon zegt het Kaddisj of het gebed tot god in het Aramees. Men gooit steentjes op het graf.

De Thora is omringd met een fluwelen of brokaten mantel. De stokken van de Thora zijn bekleed met 2 granaatappels. Met de sabbat volgt de maaltijd. Er liggen twee gevlochten broden op tafel. Ze herinneren aan het dubbele manna. Men heeft het bakje zout, de wijn in de luxueuze bekers en de sabbatkandelaars met kaarsen. De sabbat wordt afgesloten door het aansteken van het busje met mirre en kruidnagel. De heerlijke geur van de sabbat sluit het geheel af.

Gastronomisch.

Bij de Zavel stopten we aan de pralines van Pierre Marcolini. De Zavel is ook bekend ook de banketbakkerij Wittamer. We liepen zo naar de "*buik van Brussel*" met de Kiekenmarkt, de Botermarkt, de Grasmarkt, de Grote en de Kleine Beenhouwersstraat. De rue des Bouchers wordt zelfs in schlagers bezongen. Het goed vlees werd verkocht in de Grote Beenhouwersstraat, de pensen in de Kleine Beenhouwersstraat. Men slachtte te Brussel op straat vooraleer het slachthuis van Anderlecht bestond. We gingen eten "*Chez Leon*" in de Grote Beenhouwersstraat. Het werd voor de meesten een drie gangenmenu. Het restaurant is befaamd voor zijn mosselen. Van zes huizen hebben zij in de straat één zaak gemaakt. "*Aux Armes de Bruxelles*" was bekend om zijn "*foie gras*". In de Galerie St.-Hubert waren heel wat pralinewinkels: Neuhaus, begonnen in 1857 door Jean Neuhaus wiens schoonbroer een apotheker was (pralines werden als een soort medicijn gezien) en Corné Port Royal uit 1932. Daarna werd het Chocolademuseum bij het stadhuis aangedaan. We leerden er het verschil kennen

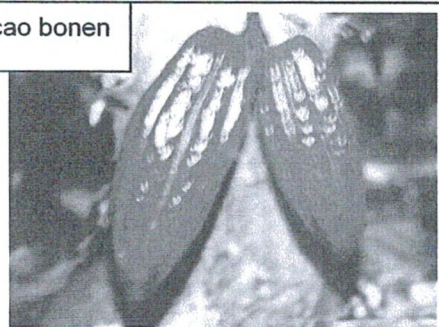

Chocolade museum

tussen de witte chocolade, de melkchocolade en de zwarte chocolade. Joseph Draps lag aan de basis van GODIVA naar het verhaal van Lady Godiva. Ook in Zaventem had men chocoladefabrieken zoals Suchard en Van Houtten. We weten nu ook dat de cacao kan een horizontale handgreep en een korte tuit heeft.

Vervolgens wandelden we langs het Broodhuis. De Brusselaars werden: "Kiekefretters" genoemd omdat ze een veldslag

cacao bonen

wonnen dankzij hun enorme voorraad kippen en dat bracht ons bij het monument van Everaert 't Serclaes. Op de Grote Markt heeft men ook het Brouwershuis. De Koning van Spanje was het gildehuis van de bakkers. Leonidas was een Griek, die met de wereldtentoonstelling in 1910 naar Brussel kwam. Hij verkocht pralines via een schuifraam. Dandoy zorgt voor de pain à la greque of het brood uit de gracht. We vonden bij Dandoy ook lange neuzen. Brussel is ook bekend om zijn escargots of caracole. We wandelden langs de Falstaff (Mausstraat), één van de bekendste Brusselse cafés. "Au Suisse" (Anspachlaan nr. 73) is van oorsprong Zwitsers. Scheggi-Cogni zorgde voor de beste sandwiches en voerde de Emmental in. We zagen de 1ste Mac Donald in België uit het begin van de jaren 1970 (schuin tegenover de Beurs). In het Café Cirio (Beursstraat) dronken we een "half en half": half schuimwijn en half witte wijn. Het café "La Bécasse" is bekend om zijn geuze, zijn platte kaas en zijn radijsjes. In de koffiezaak Corica (Kiekenmarkt nr. 49) proefden we de Jamaica Blue Mountain, die groot succes kent in Japan (160 EURO /kilo). Men vindt hier ook de Kopi Luwak, ook "kattenkoffie" genoemd voor 400 EURO/kilo. De Marollen was de koffiewijk bij uitstek in Brussel. Kabuki (schuin tegenover Corica) is het bekendste Japanse restaurant met zijn running sushis. Ook de Chinese supermarkt op de hoek van de Zwarte Lieve Vrouwstraat en van de Sint-Katelijnestraat mogen we niet vergeten. We zitten hier in een soort Aziatisch eetcentrum. "t Kapiteintje" (Katelijnestraat) is bekend om de stoemp. Champigros (Katelijnestraat), opgericht in 1950, is de befaamde winkel van paddenstoelen. De Vismarkt is befaamd voor zijn vis- en zeevruchtenrestaurants, het is het delicatessencentrum wat dat betreft. Dankzij de metro en de trein waren we op tijd terug in onze heimat, na een schitterende dag om niet te vergeten, waarvoor we Maria Rütten van harte danken.

NACHTWANDELINGEN FORT LIEZELE 29 augustus 2009

Herbeleef de
geschiedenis van
1914 en 1940 in
unieke historische
site

Colette Vanderbeken

Na de onafhankelijk van België in 1830, kreeg het land een neutraal statuut. Door het congres van Wenen, na de nederlaag van Napoleon te Waterloo in 1815 en door de conferentie van Londen, werd dit bepaald door de toenmalige grootheden.

België moest een grote vesting bouwen waar de regering zich kon terugtrekken en wachten op hulp, indien een vijandelijke staat zou aanvallen. Antwerpen werd om politieke, economische en militaire redenen uitgekozen. Rond 1850 begint men met de bouw van de grote omwalling en een eerste fortengordel, b.v. Edegem en Merksem. Vanaf 1906 begint de bouw van een tweede fortengordel, waaronder Liezele, Breendonk en Bornem en twaalf schansen waaronder Puurs, de Redoute of Sint-Pietersburcht. Een fort om de vijf kilometer met ertussen een schans.

Wereldoorlog I.

In mei 1908 werd gestart met de graafwerken en de bouw van het Fort Liezele. Onder druk van de nakende oorlog met Duitsland werd in versneld tempo gewerkt en is redelijk goed afgewerkt bij het begin van de oorlog.

Op 4 augustus 1914 vallen de Duitsers België binnen. De verdedigingswerken werden in allerijl uitgevoerd. Het fort stond onder de leiding van commandant Fievez. Om een goed zicht te krijgen vanuit het fort, werden het dorp Liezele en de omliggende gebieden platgebrand. Begin september, na de verovering van de forten te Luik, vallen de Duitsers de fortengordel rond Antwerpen aan. Liezele ligt buiten de vuurlinie, maar werd wel een aantal keren beschoten met veldartillerie. Nadat koning Albert zich met zijn veldleger terugtrok uit Antwerpen tot aan de IJzer, bleef het fort Liezele geïsoleerd achter en capituleerde noodgedwongen op 10 oktober 1914. Het fort werd dan vier jaar een onderdeel van de Duitse verdedigingslijn rond Antwerpen en werd versterkt door de bouw van betonnen bunkers.

Tijdens het interbellum werd het fort gebruikt als kazerne voor de zware veldartillerie.

In 1939, een jaar vóór het uitbreken van Wereldoorlog II werd het fort omgebouwd, er werden mitrailleurs geplaatst, de koepels werden weggenomen en een aantal lokalen gasvrij gemaakt.

Wereldoorlog II.

Op 10 mei 1940 vallen de Duitsers opnieuw België binnen. De Duitsers bezetten het fort en richtten het in als depot.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft het geen militaire functie meer. Het wordt ingericht als museum van de vzw Liezele.

Beelden tijdens de nachtwandeling in het duister, verlicht met lampen Belge.

